

Kaposvári Egyetem

Pedagógiai Kar

**Kisgyermek zenei nevelésének gyakorlata az Óvodai
Nevelés című szakfolyóirat 1990-2015 között megjelent
cikkeinek tükrében**

Nagyné Árgány Brigitta
adjunktus

Tóth-Pajor Szabolcsné
óvodapedagógia

Kaposvár

2016

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés	4
2. Az óvodák zenei nevelésének története hazánkban.....	7
2. 1. Az új intézmény meghonosodásának korszaka	7
(1828-1869)	7
2. 2. A tandalok időszaka (1869-1941)	8
2.3. A népi gyermekdal felfedezése (1941-től 1988-ig).....	14
2.4. A rendszerváltástól napjainkig (1989-től 2016-ig).....	19
3. Az Óvodai Nevelés folyóiratról	23
3. 1. Kisdednevelés (1879-1919, 1924-1944).....	23
3. 2. Gyermeknevelés (1948-1953)	24
3. 3. Óvodai Nevelés (1953-tól napjainkig)	25
3. 4. Jelenkori társak hasonló témában	26
4. Folyóiratcikkek elemzése	27
4. 1. A szerzők szakmai illetősége és a zenei cikkek mennyiségének alakulása.....	27
4. 1. 2. Amikor személyek képezik a cikkek tárgyát	29
4. 2. Hagyományörzés és ünneplés.....	31
4. 3. Zenei képességfejlesztés.....	34
4. 3. 1. Zenehallgatóvá nevelés megjelenése	36
4. 3. 2. Komolyzenei megközelítés	36
4. 4. Koncentráció egyéb nevelési területekkel	37
4. 5. A leggyakrabban előkerülő zenei módszerek, programok	38
4. 5. 1. Kokas-módszer	39
4. 5. 2. Óvodai Nevelés a Művészetek Eszközeivel.....	40
4. 5. 3. Orff módszer	41
4. 5. 4. A hagyomány felől közelítő programok	42
4. 5. 5. „Látható hangok” oktatócsomag	42
4. 5. 6. Hangóvoda-hang-játék	42
4. 5. 7. Így tedd rá	43
4. 6. Hangszerek megjelenése a lap hasábjain.....	43
4. 7. Kottaközlések	46
4. 8. Ajánlott kiadványok	47
4. 9. Az óvodapedagógus-társadalom aktuális eseményeinek megjelenése a lap hasábjain	50
4. 10. Cikksorozatok.....	52

4. 11. Amit bizonyosan újra el fogok olvasni	54
5. Összegzés	57
6. Irodalomjegyzék.....	60
7. Függelék	63
Nyilatkozat	89

„Utóvégre lehet élni zene nélkül is. A sivatagon át is vezet út. De mi, akik azon fáradozunk, hogy minden gyermek kezébe kapja a jó zene kulcsát, s vele a rossz zene elleni talizmánt, azt akarjuk, ne úgy járja végig útját, mintha sivatagon menne át, hanem virágos kerteken.”

Kodály Zoltán

1. Bevezetés

A fent említett virágoskert - ha olyan szerencsében van részünk, hogy a zene az életünk szerves elemét alkotja – menedéket nyújt a nehéz időkben, vigasztalást a bánatban, örömeinket pedig teljesebben élhetjük meg kíséretében. Gazdagsága azonban nem merül ki az érzelmi élet gyarapításában, hiszen a zenei tevékenységek vitathatatlanul pozitívan befolyásolják az egyén kognitív tevékenységeinek színvonalát is. Nagyon szerencsés az a gyermek, aki a kodályi gondolatoknak megfelelően már fogantatása pillanatától ebben élhet. Sajnos azonban be kell látnunk, hogy világunkban meglehetősen kevés család ennyire tudatos e tekintetben. Éppen ezért nagy az intézményes nevelés – esetünkben az óvoda - felelőssége.

A muzsika az életem egyik központi eleme. A szüleim is zeneszerető emberek, akik minden gyermekükönél szorgalmazták, hogy ilyen irányú tanulmányokat is folytassanak. Nálam ez olyannyira termő talajra talált, hogy első diplomámat a tanító mellett ének – zenetanár szakon szereztem. Észrevettem viszont, hogy azon társaim, akik nem jártak zeneiskolába, már egy egyszólamú dallam kottájára is úgy tekintettek akár egy kvantum-fizikai képletrendszerre. Nincs rendjén az sem, hogy a mai emberek többsége jól szponzorált, de valójában üres zajok tömkelegével rombolja magát zenehallgatás címén, és ezt a mintát közvetítik szülőként is.

A fentiek okán a pedagógusnak - ha tiszta lelkiismerettel szándékozik végezni munkáját - nagyon körültekintőnek és széles látókörűnek kell lennie ahhoz, hogy igazodni tudjon a kor követelményeihez, az adott csoport, illetve a gyermekek egyéni sajátosságaihoz. Nem nyugodhat meg az iskolapadban megszerzett tudással, hanem naprakész információkkal kell rendelkeznie, hogy a jövő nemzedék zenei műveltségét lehető legbiztosabb alapokra helyezze.

Az informálódás egyik módja - a konferenciák, továbbképzések, szakkönyvek mellett - a szakfolyóiratok böngészése. Nem érdemes lemondanunk erről a lehetőségről, mert látszólagos könnyedsége ellenére a gyakorló pedagógusok mellett szaktekintélyek biztosítják a szakmai színvonalat. A szerzők megosztják tapasztalataikat, bevált gyakorlataikat, megoldási javaslatokat az esetleges problémákra.

Az iskolás kor előtti nevelés területén az Óvodai Nevelés című folyóirat rendelkezik legnagyobb múlttal és legnagyobb olvasótáborral, ezért gondoltam úgy, hogy ennek a zenei témájú cikkeit veszem górcső alá.

Mivel egy-egy lapszám az óvodapedagógus munka egyszerre több komponensével is foglalkozik, nehéz a dolga annak, aki adott tematika szerint kíván tájékozódni. Véleményem szerint, ha csak egy-egy cikkhez férünk hozzá, nem biztos, hogy abból választ találunk a bennünket épp foglalkoztató kérdéskörre. Előfordulhat továbbá, hogy értékes írások maradnak felfedezetlenül. Tudomásom szerint eddig még senki sem foglalkozott ezek kigyűjtésével és rendszerezésével, pedig egy ilyen irányultságú feldolgozás nagyban megkönnyítheti az adatok hozzáférhetőségét.

Célom az írások feldolgozásával, hogy képet nyerjek arról, hogy a képesítés megszerzése után milyen információk érik el az óvodapedagógusokat. Természetesen későbbi munkám során én magam is szeretném ezen ismereteket hasznosítani, továbbá a cikkek listája is segítséget jelenthet kérdés felmerülése, vagy akár csak ötletgyűjtés során.

Szeretném tudni, hogy a szakma gyakorlati és elméleti képviselői miként vélekednek a zenei képzés különböző szegmenseiről, egyáltalán mekkora halmazt tesznek ki az óvodás korosztály nevelésének mindennapi irodalmában a zenei írások. Kíváncsi vagyok arra, hogy a muzikális nevelés egységei közül melyek kapnak nagyobb publicitást, illetve az évek során hogyan változik az adott területről való vélekedés.

Az Óvodai Nevelés folyóirat immáron 69. évfolyamában jár, ami egy szakdolgozat keretében áttekinthetetlen mennyiségű cikket jelent. Ezért a kört az óvodai nevelés programjának 1989-es megjelenését követő évtől kezdve 2015-ig szűkítettem le. Így kaptam egy bő negyed évszázados időintervallumot, amely még áttekinthetőnek tűnik, mégis elég nagy ahhoz, hogy különböző tendenciális változások is megfigyelhetők legyenek benne. Az óvodai nevelés országos alapprogramjának nagy port kavart bevezetése ugyanis éppen ezen a szakaszon belül történt 1996 és 1999 között. A korábbi központosított, alapvetően óvodaközpontú, szabályozott korszakot felváltotta a módszertani szabadság, amely korántsem volt olyan egyszerű folyamat, nem véletlenül adatott rá három esztendő. Az önállóság ugyanis a kapaszkodók csökkenésével is járt, hiszen az alapprogram csak keretet adott, a képet az egyes óvodák nevelőtestületeinek kellett bele festeniük aszerint, hogy milyen „festékkel”, azaz helyi sajátosságokkal és célokkal rendelkeztek.

Az óvodai tevékenységek komplexitása okán mondhatjuk, hogy minden mindennel összefügg. Különösen igaz ez a hagyományápolásra, mely önmagában is kifejezetten összetett. Hiszen minden hagyományban fellelhetünk mozgásos, zenei, táncos, egyéb mozgásos,

környezeti, illetve képzőművészeti elemeket. A hagyományos értelemben vett oktatás során a zenei komponensei kerülnek elsősorban terítékre, ezért dolgozatomban a hagyományőrzéssel foglalkozó részeket is elemzem. Viszont a folyóiratban ezek olyan mennyiséget képviselnek, hogy kénytelen vagyok külön egységként kezelni.

Szaktudományi alapú kutatásom bázisát tehát az Óvodai Nevelésben 1990 és 2015 között megjelent, a zenei neveléssel, illetve a hagyományőrzéssel kapcsolatos passzusai jelentik. Ezeket kvalitatív és kvantitatív módszerek segítségével feldolgozva, leíró statisztikai eljárásokkal elemzem.

A hazai óvodai zenei nevelés története egyidős magával az intézménnyel. E közel két évszázad nem múlt el nyomtalanul a területről való vélekedés és annak megvalósítása tekintetében sem. Úgy vélem, hogy a jelenlegi állapot korrektebb definiálása érdekében célszerű megismerkednünk az idáig vezető eseményekkel.

Fontosnak tartom, hogy a dolgozatom kiindulópontját adó kiadvány mibenlétével tisztában legyünk, ezért a második szakaszban az Óvodai Nevelés fontosabb ismérveit fejem ki.

A következő egység a cikkelemzés. Mint az már ismeretes, a folyóirat írásait a szakma gyakorlói és elméleti nagyjai közösen adják. Kíváncsi vagyok arra, hogy a két csoport milyen arányban képviselteti magát az újságban. Szeretném megtudni, hogy milyen témák kaptak nagyobb hangsúlyt, melyek azok a területek, amelyekről esetleg nem esett szó eddig. A jó gyakorlat közreadása kiváló ötletadó lehet, míg a koncepcionális passzusok irányt mutatnak számunkra. Szeretném megtudni, hogy milyen megközelítés jellemzi az elméleti cikkeket, és milyen megvalósítási módok kerültek közre adásra, illetve milyen arányt képviselnek az egyes kategóriák elemei. Némely esetben számszerűsítek, ahol azonban erre nincs lehetőség az adatok eloszlása vagy mennyisége okán, ott a tendenciát és arányt figyelem.

Vizsgálatom így – reményeim szerint – megkönnyíti az óvodai zenei nevelés gyakorlatát azáltal, hogy kapaszkodót nyújt az egyik legkönnyebben hozzáférhető tájékozási lehetőség valódi használhatóságával kapcsolatban.

2. Az óvodák zenei nevelésének története hazánkban

Ahhoz, hogy teljesebb képet kapjunk napjaink szakfolyóirat-cikkei által az óvodai zenei nevelés mindennapos gyakorlatáról, véleményem szerint ajánlatos megismerkednünk egy kicsit a jelenlegi állapotokhoz vezető úttal is. A múltban lezajlott folyamatok tanulságul szolgálhatnak, esetleg újfajta értelmezési keretet adhatnak számunkra. A történeti áttekintés alapját - a rendszerváltás időszakáig - *Mészáros István: Óvodai zenei nevelésünk másfél évszázada* című, a folyamatot részletesen bemutató munkája adta számomra.

2. 1. Az új intézmény meghonosodásának korszaka

(1828-1869)

A *Brunszvik Teréz* krisztinavárosi kisdédóvójának alapítását követő évtizedek gyakorlatát nagymértékben meghatározta a tény, hogy az intézményalapító *Pestalozzi* munkásságából és a miénknél korábban létező német intézetek működéséből és szakirodalmából inspirálódott. **A kezdeti óvodákban az életkor szerinti elosztás nélküli csoportokban német nyelvű dalokat tanultak** a gyermekek az ének foglalkozásokon. A későbbiek folyamán *Brunszvik Teréz* pártolókat keresett, akikkel együtt 1836-ban megalakították a Kisdédóvó Intézeteket Magyarországon Terjesztő Egyesületet *gróf Festetics Leo* elnökletével. A legbuzgóbb támogatók a reformellenzékhez tartoztak – *Fáy András, Kossuth Lajos, Bezeredy István, Toldy Ferenc* – akik az egységes magyar társadalom megszervezésének lehetőségét látták a még fiatal intézménytípusban.¹ Az Egyesület az új óvodák nyitásán túl a nemzeti érzés közvetítésére is törekedett. A *Szentkirályi Móric* aligazgató által írt ismertető különös jelentőséget tulajdonított az éneknek az óvodások nevelésében. A német mellett megjelentek a magyar nyelvű énekek is, melyek eleinte külföldi gyermekdalok németes, majd magyarított változatai voltak, majd népi gyermekdalok és magyaros népies műdalok is bekerültek a tananyagba.

A zenei neveléssel foglalkozó szaktekintélyeket javarészt az foglalkoztatta, hogy ének mily módon teljesíti **elemi küldetését, a morális nevelés élményszerű szolgálatát**, hogy a zene az érzelmi nevelés nélkülözhetetlen eszköze is, illetve az életkori sajátosságok figyelembe vételének metódusa.

¹ Vág Ottó: Az óvodai nevelés kialakulása; Tankönyvkiadó, Budapest, 1969.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azokat a gyűjteményeket, melyeket az óvodák hajnalán a nevelők leggyakrabban forgattak, hiszen a bennük található szemelvények adták a gyermeknek megtanítani kívánt dalanyagot. (lásd 1. sz. melléklet)

A zenei nevelés az óvoda hajnalán nem feltétlenül a képességfejlesztésről szólt, hanem az erkölcsi – érzelmi élet kiművelésének releváns komponenseként tartották számon. Bár voltak külön ének foglalkozások, gyakran délutánra időzítve, számos esetben egyéb foglalkozás során is dalra fakadtak. Az akkoriban rendelkezésre álló nyomtatott segédanyagok többsége gyűjtemény volt, és kevés volt a technikai részleteket taglaló szakirodalom.²

2. 2. A tandalok időszaka (1869-1941)

Az óvodák egyre nagyobb mértékű elterjedésével gyarapodott a korosztály nevelésével foglalkozó szakemberek száma is. A hatékony működéshez egységes álláspontra volt szükség, többek között ezt hivatott elősegíteni a különböző szervezetek alapítása. Az 1873-ban létrejött Kisdednevelők Országos Egyletének köszönhetően az óvóknak végre saját, országos lapjuk lett, a korábban már ismertetett Kisdednevelés, mely közvetítette és befolyásolta is az óvodai tevékenységek gyakorlatát, beleértve a zenei nevelést is.

A korszak elején, az uralkodó Fröbel-hullám eredményeként az ének nem szerepelt külön foglalkozásként, mivel a foglalkozások bármelyikén (társalgás, munka, játék, vers, testgyakorlás) megjelenhetett, illetve a játékok jelentős hányada énekes volt. Ezen kívül a **tandalok dominanciája** volt jellemző, melyek tulajdonképp dallamba csomagolt leckécskék voltak, tehát a hangsúly még mindig a szövegen volt.

Kategorizálására is a tematika alapján van módunk: Az oktató tandalok körébe tartoznak a tájékozottságot szélesítő nóták, míg a morális iránymutatásra vállalkozók a kötelességtandalok csoportját alkotják. Csakhogy ezek alkalmazása, a legnagyobb jószándék ellenére sem érte el a vágyott eredményt, így a századfordulón háttérbe szorultak. Ennek oka didaktikai szempontból az, hogy az átadni kívánt szövegeket, a sokszori ismétlésnek köszönhetően, megjegyezte ugyan a gyermek, de megérteni – szemléltetés, magyarázat és egyéb, a megértést segítő módszerek alkalmazása híján – már nem tudta, így azok csak üres frázisok maradtak számára. Ráadásul a megerőszakolt rímek miatt, illetve a szöveg és dallam szerves kapcsolatának hiányából fakadóan képtelenek voltak valódi esztétikai élményt nyújtani, így zenepedagógiai nézőpontból

² Mészáros István: Óvodai zenei nevelésünk másfél évszázada. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1988. 7.-51. p.

is haszontalanok voltak. „... *mindvégig az emberen kívül maradván parancsolnak... Éppen ezért pedagógiai – azaz személyiségformáló – hatásuk nincs.*”³

Ennek ellenére az 1890-es évektől a tandaloknak egy harmadik – és a politikai eseményeknek köszönhetően hosszú ideig fennmaradó – változata is megjelent, amely a gyermekek érzelmi attitűdjét kívánta irányítani. Főként az aktuális irányzat vagy vezető tömjénezése, a szebb jövő vizionálása volt a célja.

A **századfordulót** tehát meglehetősen nagy **zenepedagógiai változatosság** jellemezte. Egyrészt a tandalok különféle alakjai még valamelyest tartották magukat, ugyanakkor a közoktatáspolitikai törekvéseknek megfelelően az **óvodai éneklés nyelve** már a nemzetiségi többséggel bíró területeken is **egyre inkább a magyar** lett, és a magyar népi gyermekjátékok – 1880-as évekből, első alkalommal történő összegyűjtésüknek köszönhetően – lassanként bekerültek az óvodai dalrepertoárba.

Azonban a népi dalosjátékok létjogosultságát elfogadók sem képviseltek egységes álláspontot. *Kiss Áron, Tihanyi Ágost* és társaik a játékok dallamát teljesen elvetették, helyette az alábbi szabályoknak megfelelő „gyermekbarát” melódiák szerkesztését tartották elfogadhatónak: Az énekek hangterjedelme maximum hat hangra nyúlhat, hosszúsága négy vagy nyolc ütem legyen, a dallamnak könnyen elsajátíthatónak kell lennie, ennek érdekében kis hangközökből álljon, dūr hármashangzat-felbontások legyenek benne, a félmondat zárjon dominánson, a zárás pedig kövesse a szubdomináns-domináns-tonika képletet. Mellőzendők voltak a módosított hangok, vagy a nagy ugrások, illetve a moll- hangulatú elemek. Ezen elvek még az 1930-as években is tartották magukat a nótagyártók köreiből.

Hasonlóképp vélekedett *Sztankó Béla*, illetve *Molnár Imre* és *Lajtha László* is. Annyi különbséggel, hogy ők nem voltak ennyire szigorúak. Ők csupán „gyermekszerűsítették” a játékok énekeit.

Kerényi György látta meg elsőként a fától az erdőt, ő **mutatott rá** ugyanis **a magyar népi gyermekjáték változtatást és javítást nem igénylő használhatóságára** az óvodások körében. „*Magyar népi gyermekdalok ezek, éppen ezért magyarok is, ugyanakkor gyermekszerűek is, mindenféle külső beavatkozás és átigazítás nélkül.*”⁴ Véleményének helytállóságát mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy a mindaddig uralkodó, tudatosan szerkesztett dalok valódi versenytársra találtak a népi gyermekdalokban, sőt... De ehhez kellett a továbbiakban

³ Mészáros István: Óvodai zenei nevelésünk másfél évszázada. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1988, 70. p.

⁴ Mészáros István: Óvodai zenei nevelésünk másfél évszázada. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1988, 197.p.

Kodály Zoltán munkássága is, akiről talán nem túlzás állítani, hogy a magyar zenei nevelés valaha volt legnagyobb hatású alakja. (lásd 12. sz. függelék)

Érdemes figyelmet szentelni a *Kisdednevelés* szerepvállalására a korabeli óvodai zenei nevelés ügyében. Az 1879-ben indult szakmai folyóiratban gyakorló pedagógusok és a szakma elméleti nagyjai is kifejthették véleményüket, megoszthatták tapasztalataikat és – amint azt az alábbiak remélhetőleg igazolják - éltek is e lehetőséggel. A felsorolás a teljesség igénye nélkül, inkább a főbb tendenciák érzékeltetésének érdekében született.

1882-ben beszámolt a pesti Vigadó nagytermében, *Friedrich Fröbel* születésének századik évfordulójának alkalmából rendezett megemlékezésről. A műsorismertetésben említésre került a szerző kívánsága, hogy a magyar gyermekek magyar dalt énekeljenek, illetve az, hogy a gyermekek szerepeltetése túlságosan megterhelő volt számukra.

Szintén abban az évben *Goldzieher Ilona*, a pesti óvóképző pedagógusa írt arról, hogy a század technika-központú gondolkodásának köszönhetően az esztétikai nevelés kevésbé megbecsült területet képez. Ezen kívül megkülönbözteti az esztétikai nevelés általános (többek között a példa, szoktatás) és különleges (dalolás, versmondás, sport) eszközeit.

1883-ban *Dömötör Géza*, az óvóképző direktora *A dalok és szavaltványok mint nevelési tényezők a kisdedkorban*, című tanulmányában az ének pozitív és esetleges negatív hatásairól értekezett, és hangsúlyozta, hogy a hasznosság érdekében jó ízléssel kell megválogatni az óvodások dalanyagát, illetve a korábban bevett daltanítási metódust ajánlotta.

Ugyanezen évben két kiadványkritika is megjelent. Az egyikben *Kozma Dénes* méltatta *Halász Sarolta* *Gyermekkert* című könyvét, a kritikai észrevételeket ő sem mellőzte – a túl sok éneklés is káros. A másik ismertetőt *Eötvös Károly Lajos* írta a *Dömötör Géza*, *Kozma Dénes*, és *Kohányi Sámuel* szerkesztette *Játék-, vers- és dalkönyvről*. Az alapvetően pozitív kritika csupán a matematikai tartalmú zenei és irodalmi szemelvényeket hiányolta.

1884-ben *Eötvös Károly Lajos* újfent írt, ezúttal a szabad játéktevékenység kapcsán. A nevelő közvetett irányítását tartotta helyénvalónak. Hozzá kapcsolódóan játékleírást is közölt, melyet a következő lapszámban tovább folytatott.

1885-ben egy gyakorló óvónő, *Székely Gáborné* publikált arról, hogy nevelési szempontból milyen játékokat tart előnyösnek. *Kiss Áron* kezdeményezését is közölte ez évben, mely a magyar népi gyermekjátékok összegyűjtését célozta.

1887-ben *Szerdahelyi Adolf*: *A fröbelizmus nemzeti irányú reformja* címet viselő, a Kisdednevelők Országos Egylete által kiírt pályázat nyertes írása is közlésre került.

1890-ben a hódmezővásárhelyi óvóképző tanára, *Exner Leó*: *A gyermek és a zene* című publikációja érdekes tájékoztatással gazdagította a korabeli pedagógusokat, felhívva a

figyelmet a fokozatosság, a közös éneklés, a megfelelő hangerő és a helyesen kiválasztott dalok lényeges voltára. Ez utóbbiak közé meglátása szerint helyi népi gyermekjátékdal, szerzett óvodai dal és gyermekeknek alkalmas népdal is kell, hogy kerüljön. Kissé utópisztikus megállapítással zárta gondolatait, mely szerint akár az óvoda is befolyásolhatja a népzene alakulását.

Dömötör Géza 1891-ben *Kiss Áron Magyar gyermekjáték-gyűjteményéről* írt tájékoztatójában kitért arra is, hogy Fröbel elveit nem szabad elhagynia a nevelőknek.

1892-ben ismertette az óvodai tevékenységek megvalósításáról intézkedő aktuális miniszteri utasítást, mely a fröbeli hagyományok továbbvitelét preferálta.

A népi dallamok megjelenése idővel azonban finomított a fröbelizmus eszméin is, legalábbis ez tűnt ki *Dömötör Géza* 1894-ben publikált *ismertetőjéből Erődi Ernő: Dalok az iskolának és gyermekszobának* című gyűjteményéről, melyben ugyanis elfogadta a nemzeti jellegű énekek tanítását.

A *Kisdednevelés* teret adott olykor éles hangú szakmai vitáknak is: 1895-ben több lapszámon keresztül ütköztette álláspontját *Kobány Mihály*, és egy bizonyos önmagát egyszerűen „T” névvel illető szakember. Míg előbbi kifogásolta a direkt az óvoda számára szerkesztett dalokat, addig anonim ellenfele hevesen védelmére kelt a szerzőknek. *Kobányi* erre kihívta őt egy párbajra, amelytől a névtelen „lovag” egy nem különösebben helytálló indokkal elállt.

1896-ban tovább folytatódott, sőt, bekapcsolódott *Luttenberger Ágost* néven *Tihanyi Ágost* is, aki – lévén, hogy ő szerkesztette a népi gyermekjátékok új dallamait – *Gyermekek dalok és versek* címet viselő írásában teljes mellszélességgel *Kiss Áron* mellé állt.

1896-ban újabb vitasorozat küzdőtere lett a lap, ezúttal az óvóképzős hegedűoktatás létjogosultságának kérdéskörében. *Láng Mihály*, tanító, pedagógiai író véleményének kifejtésével - mely szerint meg kellene szüntetni a hegedűoktatást, mivel a gyakorlatban az óvók egyáltalán nem használják, még azok sem, akik jól elsajátították – hónapokig tartó szócsatát generált. *Gaál Vilma Hegedűt az óvónénik kezébe* címmel a pedagógus hangjának kíméletével érvelt. *Ferenczy Izabella*, a pesti óvóképző oktatója jobb hangszertanítási metódust tartott szükségesnek. *Mihálka Krisztina* óvónő egyetértését fejezte ki a vitaindítóval. *Völgyi Lajos*, szabadkai óvó *A kisdedóvó-képezdei ének-és zenetanításról* című írásában az óvók biztos hangszerjátéka mellett tett voksot, nem feledkezve meg a szomorú valóságról, mely szerint „a legtöbb óvónő még fel sem tudja hangolni a hangszerét.”⁵ Pedig az óvók hangszerlagjainak leterheltsége miatt hasznos lenne a hangszerjáték, illetve azért is, mert a hegedű biztos tudás

⁵ Mészáros István: Óvodai zenei nevelésünk másfél évszázada. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1988, 121.p.

esetén mindig tiszta dallamot játszik, és nem reked be akkor sem, ha sokat van használva. Megoldási javaslata, hogy az óvóképzőben a zenetanárokat is illessék meg ugyanazok a jogok, mint a többi oktatót, és ugyanannyi órát is tartsanak.

Korunk óvó-generációjának már jóval könnyebb dolga van, hiszen a legegyszerűbben kezelhető hangszer, a furulyát kell kötelezően megszólaltatniuk. Egyszerűségét mi sem mutatja jobban, hogy a juhászok, a nép egyszerű gyermekei is könnyedén megbirkóztak vele (ezzel nem a pásztorokat szeretném minősíteni). Mégis! Állandó probléma forrása. Vizsgadrukk, idegenkedés kíséri a képzés idején, aztán a mindennapi munka során legtöbbször szinte freudi mélységekbe rejtik, hogy valaha is közülük volt efféle dolgokhoz. Fel sem fogják, hogy csupán egy cseppnyi erőfeszítéssel miféle gazdagság birtokába juthatnának! Tisztelet a kivételnek! Remélem, hogy a *Láng Mihály*éhoz hasonló vitára nem kerül sor a jövőben! Nem tudom elképzelni ugyanis, hogy a furulyánál milyen egyszerűbb, ugyanakkor valódi zenei élményt nyújtani képes eszközt lehetne találni.

1896-ban *Miklós József: Daloljatok kicsikék* című énekeskönyvéről jelent meg ajánlás a lap hasábjain, melyben hiánypótlónak titulálták a saját szerzeményeket felvonultató gyűjteményt.

1899-ben fogalmazódott meg először az országos szintű egységesség gondolata a daltanítás tekintetében. A névtelenségbe burkolódzó cikkíró arra buzdított minden óvót, hogy tegyen szert a legfontosabb óvodai dalgyűjteményekre.

1907-ben az óvodai foglalkozások kötöttségéről folyt vita, melyben a *Fábián Irma* (az Országos Kisdedóvó Egyesület titkára) véleményével értettek egyet többen, nevezetesen azzal, hogy az óvodában „a természetes kötetlenségnek kell érvényesülnie”⁶.

Az 1910-es években számos ismertető jelent meg az évtized újdonságának, a mesedélutánoknak a megvalósításáról. E komplex tevékenység népszerűsége abban rejlett, hogy a kellemes impressziókon túl lehetőséget adott a kicsik szereplésére, és együtt játszására is.

1914-ben beszámolt *Kacsóh Pongrácz: Ének az óvodában* című előadássorozatról.

1915-ben *Bardócz Pál* új tevékenységi tervének köszönhetően a dalolás, mint önálló egység, végre bekerült az óvodai foglalkozástípusok közé. A mintegy félóra időtartamú foglalatosságra a kisebb csoportosoknak csütörtök délután, a nagyobbaknak szintén csütörtökön délelőtt került sor (ekkor két korcsoportra osztották az óvodába járókat).

A gyermektanulmányi mozgalom fellépésével kezdődött a zenei nevelés tudományos megközelítése. Elsőként *Peres Sándor* 1903-as *Megfigyelések* címet viselő munkája

⁶ Mészáros István: Óvodai zenei nevelésünk másfél évszázada. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1988, 150.p.

foglalkozott a kérdéssel, hogy a gyermekek vajon mi okból tanulják egyik nótát könnyebben, mint a másikat. *Domokos Lászlóné* 1910-ben a kérdést kiterjesztette egészen a tantárgyak köréig. Meglátása alapján a kicsik érdeklődését az adott téma által kiváltani képes esztétikai élmény határozta meg. A következő években megannyi óvodapedagógus osztotta meg véleményét és tapasztalatait a témában.

A tandalok legújabb típusának megjelenése, annak elfogadható vagy kifogásolandó volta szintén nyomot hagyott a lap hasábjain. Míg 1917-ben minden kritika nélkül közölte az *Éljen Károly király* című, *Osztie Béla* írta dicsőítő nótáját, addig 1915-ben Jordánné *Szucsányi Mária*, óvónő arról értekezett, hogy a háborús alkotások kifejezetten ártalmasak a gyermeki lélek számára. 1917-ben már békedalt közölt a folyóirat. Az akkori nevelői társadalom heterogén véleményének letükröződése ebben is jól érzékelhető volt.

A világháborúk közti időszak „slágere” a közös éneklés mozdulatokkal való kiegészítése volt, azaz a dal szövegének eljátszása, illetve az irredentista énekek és versek megjelenése.

A húszas években tartotta magát az a megközelítés, hogy értékes gyermekdalt csak a velük foglalkozó pedagógus képes írni, egy író nem képes a gyermek szívével érezni. Jól példázza ezt *Bató László* 1925-ös cikke is a témában, akinek számos szerzeménye megjelent a *Kisdednevelés* oldalain. Ugyanő 1935-ben *Az ének és a hegedű szerepe az óvodában* című munkájában részletesen írt az óvodai daltanításról, illetve a gyermekek zenei „előképzettségéről”, muzikális környezetéről való tájékozódás jelentőségéről.

Külföldi szerzők munkáiból is olvashattak a hazai óvók. *Heribert Gröger* 1934-ben *Az ének ábécéje és annak gyakorlati alkalmazása* című írásában bemutatta módszerét, melyben képek és Montessori csengők segítségével vonta ki a hangjegyírást a zenei hangok megtanításának folyamatából. *Richard Wicke*, német zenepszichológus szintén ebben az esztendőben a kisgyermekek zenei érzékének fejlődéséről értekezett.

1939 őszén, *Sződy Szilárdné* *A zenei nevelés előkészítése az óvodában* címmel írt munkájában kerül először említésre *Kodály Zoltán* Éneklő Ifjúság mozgalma. Mégpedig abban az összefüggésben, hogy az óvoda köteles megfelelő előkészítést nyújtani *Kodály* törekvéseinek kibontakoztatása érdekében. Kutatási eredményeivel támasztotta alá gondolatait, nevezetesen, hogy a gyermekek legnagyobb hányadának hallása és ritmusérzéke megfelelő.

A kodályi törekvéseknek volt egy nagyon fontos előzménye az óvodák életében, mégpedig a székesfehérvári *Mantz-óvoda*, illetve az itt tevékenykedő *Héjj Erzsébet* munkássága. A *Kisdednevelés* megannyi számában szerepelt, különösen gyakran 1930 és 1934 között. A mesterkelt, szájbarágós nóták elvetése, az egyszerűsége törekvés, a zene örömeinek hangsúlyozása, a magyar nyelvnek megfelelő prozódia és dallam fontosságára mutató, az ének

mutogatással való nehezítésének kritikája, a gyermeki sajátosságokhoz való alkalmazkodás jellemezte munkálkodását.

2.3. A népi gyermekdal felfedezése (1941-től 1988-ig)

A harmincas években, az **iskolai nevelés irányából érkező új igény**, mely **szerint megbecsültebb helyet érdemelnek a népi-nemzeti értékeink**, egészen az Éneklő Ifjúság mozgalom megalakulásáig vezetett. Bár hatása alól nem vonhatták ki magukat az alsóbb életkorok pedagógiájával foglalkozók sem, a központi irányítás eleinte erőteljes fenntartásokkal viszonyult eme megközelítéshez.

A nagy áttörést **Kodály Zoltán 1940 decemberében elhangzott, *Zene az óvodában* című előadása** hozta meg. Először is tisztázta, hogy **az óvodai nevelés szerepe pótolhatatlan**, ezért az itteni mulasztások később helyre nem hozhatók. Úgy vélte, hogy ahogyan egy épület sem áll meg megfelelő alap nélkül, úgy elfogadható zenei műveltség sem képzelhető el helyes kisgyermekkorai képzés nélkül. Ez nem csupán egyéni, hanem **nemzeti érdekünk**, hiszen magyarságunk tudatalatti elemei csak így épülnek be a személyiségbe. Ennek érdekében a gyermekeknek **csakis tiszta forrásból származó, az életkori sajátosságaiknak megfelelő magyar népi gyermekdalokat szabad tanítani**. Kiss Áron 1891-es megjelenésű gyűjteményét elfeledett kincsként aposztrofálta, viszont az 1893-ban kiadott *Daloskönyvet*, melynek szerkesztésén Péterfy Sándor, Pósa Lajos, Tihanyi Ágost mellett szintén Kiss Áron dolgozott, kemény kritikával illette, ahogyan a többi olyan kiadványt és gyakorlatot is, ahol az eredeti népi dallamot és szöveget szétválasztották, vagy mesterkéltek, szerzett költeményekkel helyettesítették. Meglátása szerint van elegendő népi gyermekdal a megfelelő oktatás végrehajtásához, illetve a szerzett dalok többsége mind zenei mind pedagógiai értelemben silány.

Kodály reformjainak fogadtatása alapvetően pozitív volt. Rozsnoky Antal, a *Kisdiednevelés* szerkesztője – amint arról a lap is beszámolt – felkereste a Mestert, megköszönte az útmutatást és segítségét kérte a megfelelő gyakorlat megvalósításához. Ennek ellenére az újság cikkei az első években meglehetősen zavaros képet mutattak. Közltek népi gyermekdalokat is, de 1942 áprilisáig számos dilettáns szerzeményt is megjelentettek.

1941. április 21-én a budapesti Pedagógiai Szeminárium nagytermében nagyszabású rendezvényt tartottak *Óvodások közös énekórája* elnevezéssel. A Kisdiednevelés is tudósított

róla *Népies magyar dalosjáték bemutató* címmel. A központi szervek támogatásának híján nem lett folytatása, pedig a felnőttek közös énekét *Forrai Miklós* vezényelte.

1941 júliusában, Veszprémben a *Héjj Erzsébet* által szervezett tanulmányi napokon már nagyobb volt a siker. *Kerényi György A magyar népi alapokra felépített óvodai dalolás anyaga és módszerei* című előadási anyagáról elmélkedtek, illetve *Serényi Emma* vezényletével meg is szólaltatták a tanításra szánt dalokat.

A siker további jele, hogy *Perczel István*, a gyermekdalokat korábban százával „gyártó” tanító, *Kodály* ominózus előadását követően felhagyott eme tevékenységével, és 1941 novemberében már *Kerényi György Szívem palota* című, vallásos gyermekdalgyűjteményét ajánlotta az óvók figyelmébe.

1941 tavaszától a *Kisdednevelés* és a *Magyar Gyermeknevelés* folyóiratok folyamatosan közreadtak magyar népi gyermekdalokat kottával és játékleírással, és az óvodai évfázárokon is egyre gyakrabban hangzottak fel népi dallamok. A kodályi eszmékre a Szent Lujza Intézet óvóképzője bizonyult legfogékonyabbnak.

A *Kisdednevelők Országos Szövetsége* 1942 áprilisában, lapjának hasábjain keresztül, pályázatot hirdetett „3-6 éves gyermekek számára alkalmas, szöveg nélküli dallamokra”.⁷ Bár kezdetben *Kodály* azt vallotta, hogy van elegendő dal a népi repertoárban, nem vetette el a szerzett énekeket sem, ha azok kifogástalanok. 1941-ben az iskolák részére készített ugyan egy saját szerzeményekből álló gyűjteményt (1943-ban jelent meg), és az óvodák is kérték ugyanezt, számukra évtizedeken át mégsem készült hasonló. A pályázat célja az volt, hogy ezek száma gyarapodjon. A szakmai feddhetetlenséget biztosította, hogy a pályázati feltételeket maga *Kodály Zoltán* szabta meg, melyek a következők voltak: maximum negyvennyolc szótagos hosszúság, félhanglépés mellőzése, legfeljebb nyolc-hangnyi terjedelem, élénk, mozgásra serkentő ritmusképletek. A beküldött kétszázhuszonegy dallam közül a zsűri negyvenkettőt talált helyesnek, ezek legtöbbjét *Tóth Lajos* énektanár írta. A dallamokhoz hivatásos versírók írtak szöveget, és a műveket a *Kisdednevelés* 1943 végétől folyamatosan közölte.

1944. február 27-én belügyminiszteri rendeletet hoztak, mely kötelezővé tette a népi dalok és játékok alkalmazását a zenei nevelésben. Ezt a *Kisdednevelés* is közölte 1944. áprilisi számában.

A II. világháború végére lezajlott a hazai zenei nevelés megújítása is. Az eredmények hosszú távú rögzülésére azonban még várni kellett.

⁷ *Kisdednevelés*, 1942. 167. p.

A Montessori-pedagógia hazai törekvéseivel hangot kaptak olyan megközelítések is, mint a szabad nevelés, vagy *Burchart Erzsébet Gyakorlati gyermekvédelem* című könyvében megfogalmazott elképzelései, melyek szerint az éneket ne csak önmagáért alkalmazzuk, hanem kapcsoljuk össze mozgással, és különféle fejlesztő feladatokkal, akár már egy dal megtanulása után közvetlenül. Szorgalmazta a zongora, dob vagy csörgődob használatát a foglalkozásokon. A hegedű helyett a furulyát javasolta, mivel annak egyszerű használatát könnyebben elsajátítják az óvó-jelöltek, így nagyobb esélye nyílik a gyermekeknek élményszerű nevelői hangszerjátékot hallani.

Ortutay Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter 1947 tavaszán tartott beszédében a Kodály-módszer szerinte túlzott pentaton központúságát nehezményezte, melyre a mester a 100 éves terv című írásában azzal válaszolt, hogy nem a pentatónia a végcél, de mindenképp a későbbi sikerek záloga. Ez illik a gyermekekhez, és pedagógiailag is a pentatóniával való kezdés javasolt, melyre a későbbiekben építeni lehet.

A valódi akadályt azonban nem ezek jelentették a kodályi reformok megszilárdításának szempontjából, hanem az **1945-től** fokozatosan kiépülő szovjetbarát kommunista diktatúra. Bár teljesen el nem tűntek a népi dallamok, de háttérbe szorították a **mozgalmi indulók, a manipulatív célú tandalok, és az orosz népdalok**. A *Pálinkás József* szerkesztette 1951-es kiadású gyűjtemény címe sem véletlenül *Gyermekdalok. Gyűjtemény a Szovjetunió és a népi demokráciák dalaiból*. Ennek a következő évben újabb kötete jelent meg.

Az **1951-es** év azonban némi reményt is felcsillantott egyrészt **Forrai Katalin** (lásd 13. sz. függelék) **Énekoktatás az óvodában** című **háromrészes tanulmányával**, melyet a *Gyermeknevelés* oldalain olvashattak a szakmabeliek. Minden részben egy-egy korcsoport foglalkozását ismertette és analizálta. Másfelől, ebben az évben végre – majd ötven éves előkészületet követően – **megjelent a Magyar Népzene Tára első, Gyermekjátékok címet viselő, terjedelmes kötete Kodály Zoltán** előszavával. A **Barát István, Forrai Katalin és Oláh Zsuzsanna által szerkesztett Óvodai gyermeknevelés** című módszertani kiadványban, mely négy kiadást is megélt, végre kikristályosodtak a korábbi évtizedek elvei és a megvalósításhoz vezető út lépései. Ezeket a könyv első fejezetében részletezték. Második részében a megtanításra szánt dalokat rendezték nehézség szerint sorba, végül a zenehallgatási anyagra is javaslatot tettek, melyet a pedagógus énekszóval vagy hegedűn adhat elő. Így már nem csak a legkiemelkedőbb óvodák, hanem országszerte bárki úgy muzsikálhatott a gondjaikra bízottakkal, ahogy azt *Kodály* a negyvenes években tervezte. A *Gyermeknevelés* oldalain aztán a későbbiekben erről ismertető és értékelés is napvilágot látott. 1954-ben pedig – miután az

óvodáknak nehézséget jelentett a könyvben foglaltak megvalósítása – az Oktatási Minisztérium segédletet jelentetett meg Forrai Óvodai énektanításához.

1953-ban Forrai Katalin ezúttal **Bakos Józseffel, Kerényi Ernővel és Pesovár Ernővel** közösen hatvanhárom énekes játékot rendezett értékes kötetbe, neveléstani útmutatással kiegészítve. A *Népi gyermekjátékaink az óvodában* a néptánc alapelemeinek megismertetéséhez is segédletet nyújtott. Ugyanezen évben óvóképzős tanárok tanácskozást tartottak a daltanítás módszerének témakörében. Amint arról *Balogh Eszter* az *Óvodai Nevelés*be írt beszámolójában vélekedett, a magyarázkodás és elemzés nélküli daltanítás felé billent a mérleg nyelve.

1957-ben *Weber István*, óvóképző intézeti pedagógus javaslatot tett a zenehallgatás kiterjesztésére, a reggeli idejére, hogy a gyermekek számára észrevétlenül természetessé váljon a kiváló zene befogadása. Támogatás híján, elgondolása nem került be az óvodai gyakorlatba.

1958-ban újra kiadták Kodály Zoltán nagy port kavart, *Zene az óvodában* című **tanulmányát**, melynek utóiratában visszatekintett az első kiadás óta eltelt időre, és értékelte azt. Kifogásolta a túlmagyarázó énektanítást a példamutatás helyett, az orosz dalok jelenlétét, a zongora túlzott használatát. Láttá, hogy a népi gyermekjátékokat tanították ugyan, de nehezményezte a hozzá való közeledést. „*Majd így szólt az óvónéni: >Most pedig játsszunk egy népi játékot.< Tehát máskor úri játékot vagy mit játsszunk? Mi az ellentéte a népinek? Hát nem arra törekszünk, hogy egységes >nép< legyünk, legalább a nyolcadik általánosig? Itt-ott leszállunk a néphez? A néphez nem leszállni, hanem fölemelkedni kell.*”⁸ Fontosnak tartotta továbbá, hogy a gyermekek ne „elszerepeljék” játékaikat, hanem saját örömeikre, felszabadultan játszhassanak, mert ez által sokkal jobban fejlődhetnek.

1957-ben Forrai Katalin ez alkalommal *Krencsényi Lászlóval, Diener Klárával és Varga Ilonával* közösen újabb módszertani segédkötetet publikált *Ének-zene az óvodában* címmel. Újszerűsége abban rejlett, hogy mind az éneklésre szánt, mind a zenehallgatási célra belejegyzett szemelvények a magyar népi gyermekdalok, illetve magyar népdalok köréből kerültek kiválasztásra. Az óvodai énekfoglalkozás lebonyolítását részletes útmutatásokkal segíti.

1962-ben végre – évtizedeket átívelő várakozást követően – **Kodály Zoltán** kiadott egy, az óvodás korosztálynak szánt, saját szerzeményeket tartalmazó gyűjteményt, mely a *Kis emberek dalai* címet kapta. Mivel a **333 olvasógyakorlat dallamai** az óvodában nem tudtak

⁸ Kodály Zoltán: *Zene az óvodában*. Budapest, Zeneműkiadó, 1958. 43.p.

meghonosodni, ezért Kodály *Weöres Sándor, Gazdag Erzs, Károlyi Amy és Csukás István* segítségét kérte, így a kiadott kötetben ők **adták a szavakat** Kodály dallamaihoz.⁹

A hatvanas években Kodály munkássága nemzetközi hírnévre tett szert, melynek eredményeként a Zenei nevelés nemzetközi Társasága Budapesten tartotta 1964 júniusában a kétévente megrendezésre kerülő összejövetelét. Nem csak a helyszín miatt volt ez érdekes, hanem azért is, mert a társaság ez alkalommal foglalkozott először az óvodás korosztály zenei képzésével. Ebben bizonyára nagy szerepe volt *Forrai Katalin* előadásának és a VIII. kerületi Csobánc utcai óvodások bemutatójának is, melyről az *Óvodai Nevelés* is tudósított.

Hazánk egyik legjelentősebb zenei nevelési tanácskozása is ezekben az időkben indult, 1968-tól rendezik meg háromévente Győrben a *Zenei Nevelési Konferenciát*, melyben az óvodás korosztály kérdései is mindig terítékre kerülnek.

A hetvenes évekre beérett a kodályi törekvések többsége. Az óvodai nevelés programja 1971-ben teljes mértékben Kodály elméletének megfelelően határozta meg az egyes csoportok foglalkozási anyagát, a lebonyolítás módját és a nevelési év végén elvárható követelményeket. Kiscsoportban még kötetlen tevékenységet javasolt, középsőtől tartotta megvalósításra érdemesnek a kötelező ének foglalkozást.

1974-ben *Forrai Katalin*, negyed százados zenetudományos és óvodapedagógusi munkásságának mintegy összegzéseként írta meg az ***Ének az óvodában*** című, **a mai napig óvodai alapműnek** számító kötetét. A könyv első fejezetében kilenc fejezetre bontva részletes módszertani útmutatást ad, mely során elhelyezi a zenei nevelést mind az óvoda életében, mind az esztétikai nevelésben, mind az óvodai programban. Ezután a daltanítási és a zenehallgatási anyag megválasztásához nyújt kapaszkodót, majd a zenei képességek fejlesztése következik. Az óvónő képességeiről, lehetséges módszerekről való értekezést követően a tervezésről, végül pedig a családhoz való kapcsolódásról ír. A második nagy egység a mondókáké és daloké, melyet a függelékben három szempont szerinti rendezésben is feltüntet.¹⁰

1982-re lezárult a zenehallgatás körüli bizonytalanság is, mivel *Törzsök Béla*, mintegy *Forrai* könyvének kiegészítőjeként, megkérdőjelezhetetlen minőségű gyűjteményt szerkesztett e célra. Ez a ***Zenehallgatás az óvodában***, mely szintén a mai napig használatos az óvónők körében.

⁹ Ludászkíné Szabó Éva: Óvodai zenei hagyományápolás – népszokások. Hajdúböszörmény, Ludászkíné Szabó Éva, 1995. 14. p.

¹⁰ Forrai Katalin: *Ének az óvodában*. Budapest, Editio Musica, 2013.

1988-ban, az óvodai zenei nevelés történetét vizsgáló könyvében Mészáros István így vélekedett az akkori helyzetről: „*A magyar zenei nevelés óvodai alapja ma...is szilárd, Kodály erre vonatkozó tanítása időtállóan bizonyult. A nevelésügy jelenlegi válságos időszakában, az oktatási-nevelési intézményeket kritizáló, támadó modern és álmodern pedagógiai áramlatok pergőtüzében is biztos tájékozódási pont.*”¹¹

2.4. A rendszerváltástól napjainkig (1989-től 2016-ig)

Az 1989-ben kiadott *Az óvodai nevelés programja* szerint a zenei nevelés élményt nyújt, hatása elsősorban érzelmi, ehhez csatlakozik az értelmi hatás. A többi nevelési területhez szorosan kapcsolódik és az óvodai zenélés a zenei anyanyelv alapjainak a lerakására szolgál. Ennek fényében határozta meg az óvónő feladatait, a fejlesztés tartalmát korcsoportok szerint, melyekhez módszereket is ajánlott. A minden korcsoportra hatályos javaslatoknál szabadságot adott a pedagógusnak a zenehallgatási anyag kiválasztását illetően, mindössze annyi megkötéssel, hogy művészi értékű darab kerüljön előadásra. Az ünnepi készülődéshez már tanult énekek és játékok előadását javasolta, hogy ne terheljük feleslegesen a gyermeket, és elsősorban a nagycsoportos korosztály szerepeltetését tartotta elfogadhatónak. Végül korcsoportonként kifejtette a fejlődés várható ismérveit. Az 1971-es programhoz képest ez megengedőbb volt, szabad kezet adott a csoportalakításban és a tanulási folyamat szervezésében, továbbá a követelmények helyett ajánlásokat fogalmazott meg.¹²

A rendszerváltás okozta szabadságélmény kihatott az óvodai életre is. Számos intézmény próbálkozott alternatív és reform jellegű programok alkalmazásával. Megjelent az első *Waldorf*-óvoda hazánkban, de *Montessori* és *Freinet* pedagógiái is népszerű program-alapnak bizonyultak. Ebben a korszakban indultak útjukra olyan innovatív programok, mint a *Komplex prevenció program*, a *Differenciált Óvodai Bánásmód*, vagy az *Epochális rendszerű óvodai nevelés*, vagy – hogy zenei berkekben maradjunk – a *Nagy Jenőné* nevéhez kapcsolódó *Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel* is. A módszertani szabadságra, a gyermekek egyéni képességeihez alkalmazkodó differenciálás lehetőségére egyre nagyobb igény mutatkozott. Időszerűnek tűnt tehát az addigi központi részletes szabályozás módosítása.

Ez 1996-ban meg is történt, *Az óvodai nevelés országos alapprogramja* bevezetésével. Melynek hatalmas újdonsága volt, hogy csupán kereteket adott, de azon belül a korábbiaknál

¹¹Mészáros István: Óvodai zenei nevelésünk másfél évszázada. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1988, 257. p.

¹² Az óvodai nevelés programja. Budapest, Országos Pedagógiai Intézet, 1989.

sokkal nagyobb teret engedett a szakmai önállóságnak, és a helyi igények figyelembe vételének. Minden óvoda saját maga kellett, hogy elkészítse a saját pedagógiai programját, melyet legkésőbb 1998 őszéig kellett teljesíteniük.¹³

Akármennyire is tűnt úgy, hogy valós igényt elégít ki az ÓNOAP, az óvodák jelentős részében hatalmas bizonytalanságot okozott a hirtelen jött szabadság. Az óvónők úgy érezték, hogy elveszítették a '89-es program nyújtotta biztonsági hálót. Az *Óvodai Nevelés*, jól ráérezve a problémára, tisztázó interjút közölt az alapprogramot kidolgozó bizottság egyik tagjával, *Vekerdy Tamás* pszichológussal,¹⁴ és több lapszámban is teret adott a választható, az Országos Köznevelési Intézet által jóváhagyott programok ismertetésének.¹⁵

Az intézmények nem voltak kötelesek pont ezek közül választani, de támpontot jelentettek, mindenki szabadon választhatott belőlük, ha talált a profiljába illőt. Aki viszont egyiket sem érezte magáénak, írhatott saját programot, kötöttséget egyedül a keretprogramban meghatározottak jelentettek. A munkát szakértők és szaktanácsadói hálózat is segítették. A zenei nevelésben külön újdonságot talán csak abban hozott, hogy a helyi adottságokhoz való alkalmazkodás jegyében a szemfülesebb intézmények a helyi népzenei kincset, illetve a helyi kisebbségek zenéjének kincseit jobban tudták hasznosítani, ezáltal annak továbbvitelét segíteni. A 2009-es, majd a 2012-es felülvizsgálat a kompetencia alapú megközelítésben, az integráció és inklúzió kérdésében, a környezettudatosság óvodai gyakorlatában illetve a kreativitás fejlesztésének hangsúlyozásában hozott változást, de a zenei tevékenységek körét közvetlenül nem bolygatta.¹⁶

Napjainkban az óvodai zenei nevelés alappillére tulajdonképpen még mindig Kodály Zoltán nézetei adják, ennek megfelelően elsődleges célja a zene megszerettetése, a gyermek érzelmi életének alakítása.¹⁷ Állításomat bizonyítja az a tény is, hogy az elsődlegesen használt módszertani kézikönyv mind a mai napig *Forrai Katalin* kötete, az *Ének az óvodában*. Ez adja az alapot a felkészüléshez és a daltanításhoz is. A zenehallgatási anyaggal kapcsolatosan pedig ma is *Törzsök Béla* munkája számít fő forrásnak.

¹³ Bakonyi Anna: Értékkövető gondolatok az óvodai nevelés programjaiban. A magyar óvodai nevelés íve 1971–2013 – Szabadi Ilona emlékére. In: *Neveléstudomány*, 2013, 4. sz. 37-38.p. (online) 2016. 04.13.

¹⁴ Zsoldos Z. Julianna: Felkészült az óvoda a módszertani szabadságra? A saját program lehetőségeiről. In: *Óvodai Nevelés*, 1997, L.évf. 6. sz. 194-202. p.

¹⁵ Zs.Z.J.(szerk.): *Krónika* In: *Óvodai Nevelés*, 1998, LI. évf. 1. sz. 15-21.p.

Zs.Z.J.(szerk.): *Krónika* In: *Óvodai Nevelés*, 1998, LI. évf. 2. sz. 55-58.p.

¹⁶ Bakonyi Anna: Értékkövető gondolatok az óvodai nevelés programjaiban. A magyar óvodai nevelés íve 1971–2013 – Szabadi Ilona emlékére. In: *Neveléstudomány*, 2013, 4. sz. 38-41.p. (online) 2016. 04.13.

¹⁷ Dr. Kenesei Éva: A kisgyermek zenei nevelésének módszerei. In: *Parlando*, 2012, 4. sz. (online)

Az óvodai zenei nevelés tehát meglehetősen változatos utat járt be az elmúlt közel két évszázadban. A legkorábbi idők német nyelvű dalai, majd az ébredő nemzeti öntudattal elterjedő magyarított szerzemények után, amikor a zene „csupán” az erkölcsi nevelés kiszolgálója volt, még hosszú, tandalok változatos sorával övezett út vezetett *Kodály Zoltán* 1940-es fellépéséig, amely alapjaiban változtatta meg az óvodai zenélésről való felfogást. Az 1971-es óvodai nevelési programmal a gyümölcs beérni látszott, a kodályi elvek immáron országosan meghatározták az óvónők munkáját.

Az alternatív pedagógiák fellépésével és az alapprogramok nyújtotta szabadság lehetőségével a kép némileg árnyaltabbá vált, de a **fő irányelvek** ma is a következők:

A zene a teljes személyiségre kiható formáló erő, a zenei nevelés során tehát nem csupán az értelmet fejlesztjük. A **saját néphagyományt kell a nevelési anyag kiindulópontjává tenni**, mert ebben tapasztalható meg a zene és szöveg valódi, harmonikus egysége. Mivel **az aktív zenélés legtermészetesebb módja az éneklés, ezt a tevékenységet kell preferálnunk**. A hangszeres művek bemutatása lehetőség szerint élő zenével történjen. Mind a megtanításra, mind az előadásra szánt művek igazodjanak a célközönség életkorához. Ennek megfelelően **az óvodás korosztály zenei képzésének az énekes játék az alapja**, hiszen a kisgyermek alapvető tevékenysége a játék, fontos ennek az önkéntes és felszabadult jellegét biztosítani. A tevékenységek komplexitásának okán ismeretes, hogy a zenei nevelés nem izoláltan létezik, legszorosabban az irodalmi és az anyanyelvi neveléshez kötődik.

Fontos – bár **nem kizárólagos – feladat a zenei képességek fejlesztése**, melyek közül az óvoda **elsősorban a tiszta éneklés**, a zenei hallás és a ritmusérzék fejlesztését látja el. A ritmusérzék-fejlesztés legjelentősebb egysége a **kicsiknél az egyenletes lüktetés** érzékeltetése, akár játékos mozdulatok vagy egyszerű ritmushangszerek segítségével. **Ezt követően** jelenik meg **a ritmus hangsúlyozása**, majd **nagycsoportban a kettő ötvözése**. A tempóérzék fokozatos fejlesztésére is figyelmet kell fordítanunk (tempótartás, gyors és lassú különbsége). A zenei hallásfejlesztés a hangmagasság iránti érzékenység, harmóniaérzék, dinamikai érzék és hangszínérzék területeit foglalja magába. **A tánc** az iskola előtti korosztály esetében **egyszerű mozgásformák ismételgetését jelenti**, melyek lehetnek járások, körjátékok, guggolás, taps és kiforgás. Az egyéni tehetség kibontakoztatása érdekében olyan összetett zenei képességek fejlesztése is szükséges, mint a zenei formaérzék és az alkotókészség, mely által a gyermek nem csupán befogadó és reprodukciós tevékenységet végez, hanem valódi alkotást is. **A zenehallgatásra nevelés** megfelelő végrehajtása **érdekében az óvónőnek** élményszerű, mind a hangok tisztasága, mind ritmusa és dinamikája szempontjából **kifogástalan előadást kell nyújtania**, illetve legalább **egy hangszeren kiválóan kell tudnia játszani**. Célszerű a

furulya, xilofon, cimbalom esetleg gitár közül választani. Óvodában **nincs szükség az ének hangszeres kíséretére, főként a dal tanulásának időszakában indokolatlan. A többszólamúságnak leginkább a zenehallgatásban van helye**, máskülönben megzavarhatja a gyermek hallásfejlődését. A zenehallgatási anyag hangterjedelmének szempontjából nincs korlátozás, hiszen előadója egy kifejlett hangadó szervekkel rendelkező felnőtt. A különböző ünnepek megtartása fontos lelki tartalmakkal gazdagíthatja a gyermeket, de csak akkor, ha az arra való készülődés örömteli és nem borítja fel a gyermek napirendjét, továbbá az alapvető szükségleteinek kielégítése nem csorbul (alvás, friss levegőn szabad játék). **Azokat az ünnepeket tartsuk és ismertessük tartalmát, amelyet a gyermek képes megérteni, és átérezni.** A zenei foglalkozások **kis és középső csoportban önkéntes, kötetlen keretben** zajlanak, míg **nagycsoportban kötötten**. Vegyes csoport esetén az önkéntes részvétel javasolt, az időkeretnél a többség igényéhez való alkalmazkodással, illetve a **képességeknek megfelelő differenciálással**. Az utóbbi kettő osztott csoportban is ajánlatos.¹⁸

¹⁸ Forrai Katalin: Ének az óvodában. Budapest, Editio Musica, 2013. 11-101.p.

3. Az Óvodai Nevelés folyóiratról

A hazai iskoláskor előtti nevelés folyóíratirodalmának története alig az 1828. május 27-én, a budai Mikó utcában *Brunszvik Teréz* által alapított, előszeretettel „*Angyalkert*” néven aposztrofált óvodájának megnyitása után kezdődött. A még folytatás nélküli közlőnként kiadott „*Közlemények a Kisdédóvás és Elemi Nevelés köréből*” –t tekintik az első ilyen jellegű lapnak.¹⁹

A szakma iránti lelkesedést bizonyosan szemlélteti, hogy az óvodáztatás első századában meglehetősen nagy számban láttak napvilágot, a korosztály fejlesztését segíteni szándékozó kiadványok. (lásd 2. sz. függelék) Ezek közül számunkra két kiadvány emelkedik ki (Kisdédnevelés, Gyermeknevelés) azok, amelyek az Óvodai Nevelés közvetlen elődjének számítanak.

3. 1. Kisdédnevelés (1879-1919, 1924-1944)

A Kisdédnevelés, a *P. Szathmáry Károly* által alapított **Kisdédnevelők Országos Egyesületének szakmai lapja** volt, melynek első számát 1879. január 1-én adták ki.²⁰ Ezt követően havonta, illetve kéthetente jelent meg. A háborúk okozta kritikus időkben szüneteltették.²¹ (címlapok lásd 3./A. és 3./B. sz. függ.)

Induláskor a következő feladatokat fogalmazta meg az alapító: „*a kisdédnevelési irodalom továbbfejlesztése a neveléstan és a nemzeti sajátosságok érdekében; az irodalom helyes foglmainak terjesztése egymás között és a szülők körében; magának a kisdédnevelésnek terjesztése országszerte, minden kedvező alkalom felhasználásával; maguknak a kisdédnevelőknek szellemi és anyagi érdekeinek óvása, emelése, mi csak egyesülten elérhető s végre saját és kartársaink tekintélyének és az irántuk emelkedő rokonszenyvnek élesztése.*”

¹⁹ Komjáthy Zsuzsanna: A magyar óvodatörténet nyilvántartott szakmai folyóiratainak gyermek – és ifjúságképe a XIX. századtól napjainkig. In: Képzés és gyakorlat (online), 2012. X. évf. 3-4. sz. 222. p. (2016. 03. 25.) URL: http://epa.oszk.hu/02600/02641/00005/pdf/EPA02641_kepzes_es_gyakorlat_2012_03-04_221-231.pdf

²⁰ Kelemen Elemér dr.: Az Óvodai nevelés ötven éve. In: Óvodai Nevelés, 1997. L. évf. 6. sz. 184.p.

²¹ Zsoldos Z. Julianna: Pillanatképek a 60 éves Óvodai Nevelés történetéből. In: Óvodai Nevelés, 2007. LX. évf. 4. sz. 112.p.

Társadalmi szerepvállalását komolyan véve, nem csak elméleti és gyakorlati cikkek közlésére vállalkozott, hanem aktív szerepet vállalt az 1891-es kisdiednevelési törvény megalapozásában és fogantatosításában is.²²

A szerzők figyelme a kezdeti évtizedekben, első sorban a szót fogadó, illetudó, jó magaviselet kialakítására irányult, ennek megfelelően a cikkek a jótékonyág nevelő hatásáról, az engedelmisségről, a fegyelmezés lehetséges és kerülendő módjairól szoltak²³. A *Kenyeres Elemér* által szerkesztőként jegyzett, 1924-1933 közötti esztendőket tartják a kiadvány legjelentősebb korszakának. Ekkor ugyanis „a reformpedagógia eredményeire fokozott nyitottságot szentelve, a korszerű kisgyermeknevelés színté egyedülálló pedagógiai műhelyévé vált.”²⁴

3. 2. Gyermeknevelés (1948-1953)

A háborút követően a közoktatás egységes rendezésére mutatkozott igény. A pedagógusok különböző társulásai és intézményei vagy összeolvadtak, vagy megszűntek, vagy becsatlakoztak valamely nagyobb egyesülésbe. 1945 februárjában a Magyar Kommunista Párt ösztönzésének köszönhetően megalakult a Magyar Pedagógusok Szabad Szakszervezetének Óvónői Osztálya. Az építkezés egyik fontos eleme volt a *Szabó Erzsébet* szerkesztésében 1948. január elsejétől megjelenő Gyermeknevelés. (címlap lásd 4. sz. függelék) A lap **teljes mértékben tükrözte hasábjain az uralkodó korszellemet**, és ez 1949-től – mikor a közoktatási tárcához került - csak erősödött. Mindent a szovjet politika uralt, a módszertant, a dalokat, irodalmi alkotásokat egyaránt. Nagyon messze került a folyóirat elődje lelkiületétől. Úgy vélem, jól szemlélteti ezt a különbséget a lap 1951. évi első lapszámának vezércikkében feladatként megfogalmazott néhány sor is: „A Gyermeknevelés a legfontosabb politikai híreket minden alkalommal ismertette. Ez helyes volt, de nem elegendő... A jövőben az óvodai nevelők számára az eddiginél konkrétan, napi feladataikra kiértékelve kell békeharcunk ránk vonatkozó feladatait értékelni.”²⁵

²² Kelemen Elemér dr.: Az Óvodai nevelés ötven éve. In: Óvodai Nevelés, 1997. L. évf. 6. sz. 184-185.p.

²³ Varga László: A kisdiednevelés című folyóirat gyermekképe, avagy az engedelmisség pedagógiai dilemmái. In: Neveléstörténet (online) 2006. 1-2. sz.(2016.03.25.)

²⁴ Komjáthy Zsuzsanna: A magyar óvodatörténet nyilvántartott szakmai folyóiratainak gyermek – és ifjúságképe a XIX. századtól napjainkig. In: Képzés és gyakorlat (online), 2012. X. évf. 3-4. sz. 223. p. (2016. 03. 25.)

²⁵ Kelemen Elemér dr.: Az Óvodai nevelés ötven éve. In: Óvodai Nevelés, 1997. L. évf. 6. sz. 185-186. p.

3. 3. Óvodai Nevelés (1953-tól napjainkig)

Az ötvenes évek a kezdeti szocialista befolyásoltság ellenére is nagy változásokat hoztak a lap életében. Kezdetben csak alig észrevehető, az évek előre haladtával azonban egyre nyilvánvalóbb változások mentek végbe az újságnál. Nőtt a lapban a gyakorló óvónők által írt cikkek mennyisége, újra felidéztek a magyar óvodatörténet eredményeit, a szovjet szerzőkkel szemben a magyarokat, illetve megjelent új elemként a lélektan is. Az 1953-as címváltás is e folyamatok egyik állomásának tekinthető. Új név, immáron folyóirati rang, új főszerkesztő és a **megújulás szándéka jellemezte** akkoriban az óvodapedagógusok legjelentősebb szakmai lapját. (főszerkesztők lásd 5. sz. függelék)

Nevét és rangját azóta is tartja, és aktív részese az intézmény életét kísérő változásoknak. Ahogyan a politika befolyása csökkent az óvodás korosztály életében, úgy nőtt meg annak iskola-előkészítő szerepe. Az 1971-es Óvodai Nevelési Program bevezetésének évtizedében - melyet az óvodapedagógia legjelentősebb időszakának is tartanak az óvodába járó gyermekek arányának öröndetes mértékben való megugrása, illetve az iskolára való felkészítés szervezettsége miatt – az Óvodai Nevelés szakmai műhelyként nagy szerepet vállalt a feladatok megvalósulásában. Ez a későbbiekben sem változott.

A nyolcvanas években a reformpedagógiák újrafelfedezése volt porondon, míg az évtized végén a nagy tantervi reformok lezárásaként kiadták az új Óvodai Nevelési Programot.

A kilencvenes években a differenciálódás lett a jellemző, a különböző intézmények igyekeztek saját arculatra találni, melyhez a lapban tájékoztató, gondolatébresztő, bevált gyakorlatot bemutató és vitacikkek adtak kapaszkodót.

A kétezres évek elején a technikai vívmányok alkalmazásának kérdése volt népszerű – míg az évtized első felében nagyon öröndetesnek találták ezeket és minél szélesebb körű fejlesztésre törekedtek, addig a 2010 körüli időszakot a játék, mint fő gyermeki tevékenység felfedezése jellemezte. Napjaink egyik leghangsúlyosabb kérdésköre az inklúzió és a multikulturális nevelés.

Mi lehet a titka a lapnak, melynek köszönhetően immáron 69. éve fennáll? Valószínűleg az, amelyet *Dr. Kelemen Elemér* főbb értékeinek tart: „*a korszerű, pszichológiai és szociológiai megalapozott, az egyéni bánásmód és az együttnevelés szempontjaira egyaránt érzékeny pedagógiai felfogást, az elmélet és a gyakorlat szerencsés egyensúlyát, a történelmi és*

a nemzetközi tapasztalatok iránti érdeklődést és az olvasókkal – egyben szerzőkkel – való eleven kapcsolatot.”²⁶

Pedig az újság megmaradása nem is volt mindig egyértelmű. A kilencvenes évek elején komoly anyagi gondok sújtották. 1990 júliusától a Művelődésügyi Minisztérium megszüntette a támogatást, és lemondott annak irányításáról.

Mint azt már tudhatjuk, szerencsére a lap túlélte a krízist. A következő évfolyamtól a Lutra Gyermeklap és Könyvkiadó Kft., majd 1993-tól a Semic Interprint Nyomdai és Kiadó Kft. (2001-től ADOC SEMIC Kft.) gondozta. 1994-től pedig újra részesült állami támogatásban.

Az Óvodai Nevelés jelenleg a Sprint Kft. gondozásában jelenik meg, minden nevelési hónap első hetében, összesen tíz alkalommal egy évben. Az A/4-es méretű, 36 színes oldalból álló újság példányszáma mintegy 6-7 ezerre tehető. Kizárólag előfizetés útján lehet hozzájutni. ²⁷ (címlapok lásd 6/A és 6/B függelék)

A lap főszerkesztője *Körmöci Katalin* (lásd 11. sz. függelék), Miniszteri Dicsérettel (1974) és Brunszvik Teréz díjjal (2005.) kitüntetett pedagógus, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Tanító- és Óvóképző Főiskolai Kar Neveléstudományi Tanszékének mestertanára.

3. 4. Jelenkori társak hasonló témában

Az Óvodai Nevelés nem az egyetlen a kisgyermek nevelésével foglalkozó folyóiratok jelenlegi piacán. Hogy láthatóvá váljon a halmaz, melyből a vizsgálódásom alapját képező lapot kiválasztottam, a 7. sz. mellékletben olvasható a lista, mely megmutatja, hogy az érdeklődő pedagógusok mely sajtótermékekből tájékozódhatnak a témában. A felsorolásba elsősorban olyan, nyomtatásban megjelenő, kiadványok kerültek, melyek szakembereknek szólnak (tehát nem szülőknek vagy gyermekeknek), és teljes valójukban, vagy lapszámaik többségében tartalmazznak az óvodapedagógusok számára használható információkat. (külföldi pedagógiai témájú kiadványok lásd 8. sz. függelék; weboldalak az óvodások neveléséről lásd 9. sz. függelék)

²⁶ Kelemen Elemér dr.: Az Óvodai nevelés ötven éve. In: Óvodai Nevelés, 1997. L. évf. 6. sz. 187. p.

²⁷ <http://ovi-suli.hu/ovodai-nevelés-tanító-mediaajánlat2016.pdf> (2016.03.25.)

4. Folyóiratcikkek elemzése

A vizsgálatom alapját képező mintát – mint azt már a korábbiakban említettem – az Óvodai Nevelés című szakfolyóirat 1990-től 2015-ig megjelent zenei témájú írásai adják, melyek a vizsgált időszak alatt megjelent összes cikk körülbelül 8,5 %-át teszik ki (lásd 10. sz. függelék, 4. sz. diagram). A publikációk listája a 14. számú függelékben található.

A muzikalitás kritériumát, ez esetben, az képezte, hogy legalább néhány gondolat erejéig megjelenjék az írásban valamilyen zenei cselekedet. Mint tudjuk, a zene nem csak az ének foglalkozásokon jelentkezik, hanem az óvodai élet bármely elemében felbukkanhat. Éppen ezért a periodika, vizsgált időintervallumba eső összes cikkét átvizsgáltam, esélyt adva a nevelési területek közötti koncentráció felfedezésére is.

Értelemszerűen, elemzés alá csak azok kerültek, amelyek a fenti kitételnek megfeleltek. A mintegy 388 szemelvényt megjelenésének sorrendje alapján évenként külön rendeztem, és az alábbi szempontok szerint tanulmányoztam.

4. 1. A szerzők szakmai illetősége és a zenei cikkek mennyiségének alakulása

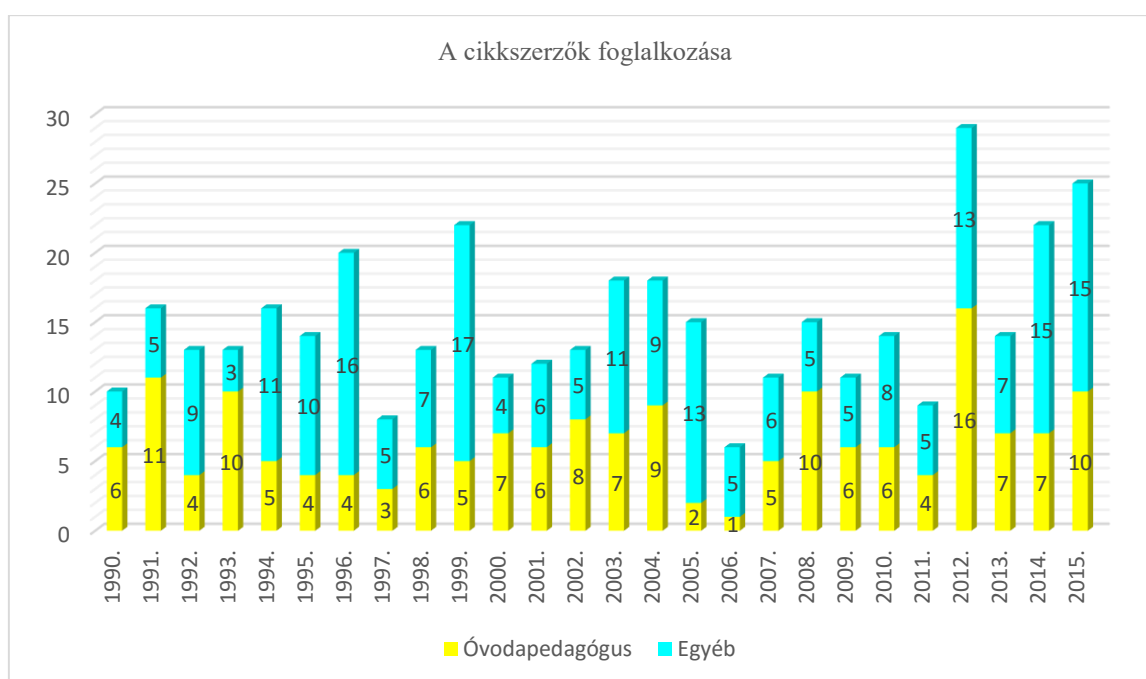
A cikkírók tekintetében két fő vonulat különíthető el: az egyik csoportot az elméleti szakemberek alkotják, a másikat pedig a pálya gyakorlati aspektusának szereplői, esetünkben pedagógusok jelentik.

Meglátásom szerint az a fórum tekinthető leginkább hitelesnek, amelyen mindkét fél képviselteti magát. Míg a szakma szellemi nagyjai kutatási területüknek megfelelő eredményeik közreadásával biztosítják az innovativitást, gondolkodásra készítenek, addig a gyakorló óvodapedagógusok a nevelési helyzetekben való közvetlen részvételük okán maguk is eljuthatnak új következtetésekhez, illetve hasznos praktikák forrásai lehetnek. Ezen kívül egy tudományos elmélet hétköznapi vetületét, vagy új gyakorlat megvalósíthatóságát is rajtuk keresztül ismerhetjük meg. A tény, hogy a szakma tekintélyei közül is találhatunk olyanokat, akik a gyakorlati életből érkeztek, mint például *Nagy Jenőné*, az ÓNME program megalkotója, félreértésekre adhat okot, ezért szeretném tisztázni, hogy gyakorlati szakembernek, a kizárólag az óvodákban tevékenykedő szerzőket tekintem.

Az Óvodai Nevelés hasábjain a két csoport képviselte kiegyenlítettnek tekinthető a vizsgált években: a cikkek 43%-át (169 db) gyakorló pedagógusok írták, míg 56%-a (219 db) kutatók, felsőoktatásban oktató szaktekintélyek tollából származott. Azonban az egyes éveket tekintve az arányok, meglehetősen változatos képet mutatnak. Ahogy azt az 1. sz. grafikonon is

láthatjuk, a 2005-2006-os években volt legalacsonyabb az óvónői írások száma, míg 1991-ben és 2012-ben kifejezetten aktív volt ez a csoport. Az elméleti szakemberek a legtöbb publikációt 1996-ban, 1999-ben 2005-ben, 2012-ben, 2014-ben és 2015-ben produkálták, különösen az 1996-os és a 2005-ös évben számított uralkodónak jelenlétük, hiszen az óvónőkének négyszerese, illetve hatszorosa volt bejegyzéseik mennyisége. Az éves cikkszám a gyakorló pedagógusok esetén 1 és 16 közé esik, míg az elméleti szakembereké 3-tól 17-ig terjed, tehát a mennyiségek éves változatossága is hasonló a két oldal tekintetében.

1. sz. diagram: A cikkek szerzőinek foglalkozása (s.k.)

Elmondható, hogy az elméleti szakírók főként a tudományos megközelítést részesítették előnyben: kutatási eredményeket közöltek²⁸, nagy hatású személyekre hívták fel a figyelmet²⁹, konferenciákról tudósítottak, vagy az óvodai élet egyes elemeit helyezték interdiszciplináris aspektusba³⁰. Azonban ez nem tekinthető törvényszerűnek. *Dr. Szarka Júlia* például, tudományos megközelítésű írásai mellett foglalkozás és projekt terveket, ötleteket is publikált.³¹

²⁸ Szarka Júlia: Akadályozzák-e tényezők a zenei nevelést? in: Óvodai nevelés, 1998. 7. sz.

²⁹ Róbert Gábor: Forrai Katalinra emlékezve. in: Óvodai nevelés, 2005. 3. sz.

³⁰ M. Dietrich Helga: A zene, mint nyelv 1-2. in: Óvodai nevelés, 2001. 5. és 6. sz.

³¹ Dr. Szarka Júlia: „Ősz szele zümmög...”... avagy fejlesszünk zenével! , 2007, LX. évf. 8. sz.

Dr. Szarka Júlia: „Dirmeg-dörmög a medve...”... avagy egy zenei „mackóprojekt”, 2007, LX. évf. 10. sz.

Mi befolyásolhatta mégis, hogy adott évben vagy épp hónapban hogyan oszlik meg a szerzők hivatásbéli identitása? Véleményem szerint egyrészt a beérkező cikkek megoszlása, hiszen tudható, hogy állandó jellegű a beérkező óvónői írások közlése. Mint ilyen, ez esetleges, hiszen nem tudható előre, hogy adott időszakban mennyi pedagógus érez affinitást gondolatai megosztására. A szerkesztők viszont sokat finomíthatnak ezen, a helyes arányok kialakítására törekvő válogatás által. További befolyásoló tényező lehetett a professzionális szféra pillanatnyi érdeklődési köre, illetve az aktuális, a szakmára globálisan ható események jellege.

A fentiek nemcsak a szerzők megjelenési arányára, hanem a zenei cikkek előfordulásának mértékére is hatottak.

2006-ban például a folyóiratcikkekből következőképpen úgy tűnik, hogy az integráció, a másság elfogadása, és az esélyegyenlőség biztosítása tartoztak leginkább az érdeklődés középpontjába. Nem véletlen tehát, hogy ekkor jelent meg a legkevesebb zenei témájú cikk. Ebben valószínűleg az új alapprogramok bevezetésének is szerepe volt. A téma zenei területen való megjelenése egyébként már korábban megtörtént.³²

1997-ben, amikor a második leggyéresebb zenei állomány jelentkezett az újságban, az óvodák saját programjának elkészítése mindenkit sokkal jobban érdekelt, mint konkrétan a zenei tevékenységek lebonyolítása. Ezért az akkori lapszámok számos, a módszertani szabadságban rejlő buktatók kiküszöbölésére szolgáló tájékoztató, ismertető írást közöltek.

Aggódunk nem kell azonban ezek miatt, mert amint azt az 1. sz. grafikon is mutatja, ezek csak átmeneti jellegű visszaesések, amik a következő években bőven kompenzálásra kerültek, sőt voltak kifejezetten cikkekben gazdag esztendő, amikor pedig bizonyosan az óvodai nevelés egy másik területe kerül átmenetileg háttérbe. 1996-ban húsz, 1999-ben huszonkettő, 2012-ben huszonkilenc, 2014-ben huszonkettő, míg 2015-ben huszonöt zenéhez köthető bejegyzés született, szemben az 1997-ben illetve 2006-ban megjelenő nyolc, illetve hat fejezettel.

4. 1. 2. Amikor személyek képezik a cikkek tárgyát

Az Óvodai Nevelés – mint a szakma művelőinek interaktív fóruma – nem szorítkozik kizárólagos ismeretközlésre, hanem említést tesz azokról a kiválóságokról is, akik munkájukkal nagyban segítik a hivatás eredményességét. Ez a tiszteletadáson túl segíti az elméleti és gyakorlati oldal kapcsolatának személyesebbé válását, ezáltal hatékonyabb együttműködését is.

³² Bartyik Anna: A cigány gyerekek korai tehetséggondozása, 2001, LIV. évf. 1. sz.

Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra 1-10. , 2004, LVII. évf. 7. sz.-2005, LVIII. évf. 6. sz.

A hasonló jellegű írások apropóját általában az adott személy nyugdíjba vonulása, kitüntetésben részesülése, kerek évfordulója, születésnapja, vagy épp halála adja.

A zenei területen – talán nem is meglepő – *Forrai Katalin* (portré lásd 13. függelék) neve szerepelt legtöbbször. Minden második ilyen jellegű bejegyzés vele volt kapcsolatos, melyek között találhatunk köszöntőt, interjút, és sajnálatos halálát követően megemlékezéseket. Kicsit kilóg a sorból az 1992. 4. számban közreadott riport, mivel ott nem elsősorban *Forrai* személyéről volt szó. Hogy mégis bekerült a listába, annak oka, hogy ő nem az interjú írója, hanem alanya volt. A következő táblázat áttekinthető képet ad megjelenéséről a lap oldalain.

1. sz. táblázat: Forrai Katalinnal kapcsolatos írások 1990-2015 között

Megjelenés ideje	Cím	Szerző	Apropó - téma
1992. 4. sz.	Divatok és értékek a zenei nevelésben	Zsoldos Z. Julianna	Interjú az alapprogram következtében megjelenő óvónő szabadság visszaságairól
1994. 4. sz.	Forrai Katalin	Zsoldos Z. Julianna	Pedagógus portré
1996. 7. sz.	„Mi a titkod, Kati néni?”	Dr. Gáll Ferencné	Forrai Katalin 70 éves
2001. 8. sz.	Nyílt levél Forrai Kati néninek	Nagy Jenőné	Forrai Katalin 75 éves
2005. 2. sz.	Forrai Katalintól búcsúzik az óvodapedagógus-társadalom	Nagy Jenőné	Gyászbeszéd a budapesti Szent István bazilikában
2005. 2. sz.	„Vigyétek a fáklyát!”	Dietrich Helga	Emlékezés – elmélkedés Forrai Katalin halála kapcsán
2005. 3. sz.	Forrai Katalinra emlékezve	Róbert Gábor	Forrai Katalin halála
2005. 5. sz.	Forrai Katalin szellemi örökségének ápolása	Nagy Jenőné	Az ONME Óvodapedagógusok Országos Szakmai Egyesületének Forrai Katalin halálát követő tervei
2005. 6. sz.	Ifjú fáklyavivők	Kicsi Csilla	Forrai Katalin emlékére rendezett megemlékezésről
2009. 4. sz.	Forrai Katalin Emlékmúzeumot avattunk	Táplánszentkereszi Hét Kastély Művészeti Bázisóvoda nevelőtestülete	Az ONME – ÓOSZE szakmai tanácskozása Szombathelyen
2015. 1. sz.	Már – és még – Forrai Katalinra emlékezünk	Dietrich Helga	Forrai Katalin halálának 10. évfordulója

Kétségtelen, hogy *Forrai Katalin* rendkívül meghatározó személyisége a magyar óvodapedagógiának, így jelentőségét hűen tükrözi megjelenési aránya, ami azonban nem jelent kizárólagosságot. Bár vizsgálatom zenei irányultságú, e területen is léteznek és léteztek még nagy hatású alakok, akiknek munkásságával illik tisztában lennünk. Tanulságos a XIX. századi *Szabó Endre* gondolataiban megtalálni a kodályi eszmék csíráját, és ugyanúgy fontos, hogy megismerkedjünk és inspirálódjunk az olyan innovatív szellemiségek munkásságából, mint *Kokas Klára* vagy *Nagy Jenőné*. Mennyiségük okán a többi ismertetett személy cikkekben való megjelenését a 2. sz. táblázatban ismertetem.

2. sz. táblázat: Egyéb személyekkel kapcsolatos írások 1990-2015 között

Megjelenés	Cím	Szerző	Alany - apropó
1990. 5. sz.	Szabó Endre nézetei az óvodai zenei nevelésről	Dr. Oláh Emőd	Szabó Endre (a Kisdednevelés első szerkesztője) nézeteinek ismertetése
1995. 6. sz.	Kiss Áronra emlékezünk Budapest-Porcsalma-1995	Dr. Kriston Vízi József	Kiss Áron születésének 100. évfordulója
1996. 5. sz.	A 80 éves Törzsök Béla nyugalmazott tanár köszöntése	Darabán Géza	Törzsök Béla 80. születésnapja
2001. 3. sz.	Megemlékezés Derera Éváról	Forrai Katalin	Derera Éva halála
2007. 5. sz.	Nagy Jenőné Kiss Árpád díjas	Kiss Györgyné	Nagy Jenőné interjú a díj kapcsán
2007. 10. sz.	Kodály Zoltánra emlékezik a világ 1882-1967	Nagy Jenőné	Kodály Zoltán születésének 125. és halálának 40. évfordulója
2008. 4. sz.	Interjú a Kolompos Együttessel – A néphagyomány, a tánc és a zene szeretete	Körmöci Katalin	Kolompos Együttes tevékenységének ismertetése
2009. 7. sz.	Törzsök Béla bácsira emlékezünk	Dr. Faragóné Bankus Judit	Törzsök Béla halála
2009. 10. sz.	„Még mindig 80”	Dallos Krisztina	Kokas Klára születésnap találkozója
2012. 4. sz.	Csillagok üzenete – Muzsika szárnyain	Harasztiné Bata Zsuzsanna	Csillaghúr Együttes interjú
2013. 10. sz.	Zeneszeretet a harmonikus életünkért...	Komjáti Orsolya	Dr. Baka Oszkár interjú

4. 2. Hagyományörzés és ünneplés

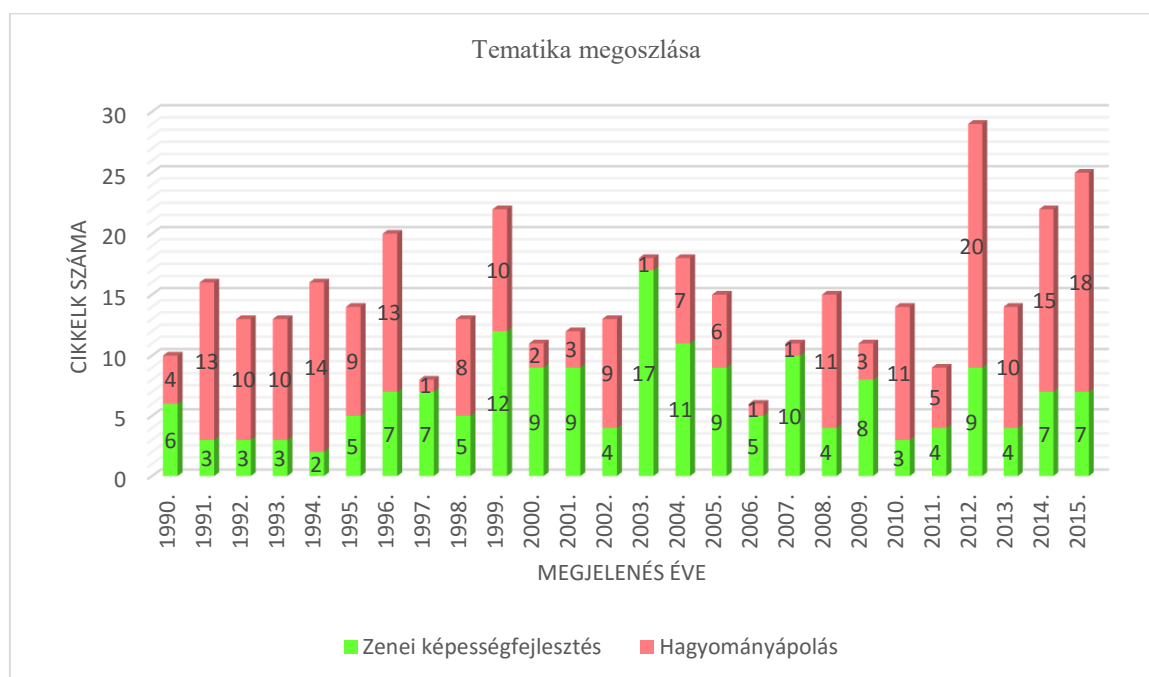
Az anyaggyűjtés során úgy vettem észre, hogy a zenei cikkek egy jelentős része a néphagyomány felől közelít. Mivel tartottam tőle, hogy ezek az összes évfolyamra nézve áttekinthetetlen mennyiséget fognak képezni, úgy döntöttem, hogy csak a zenei képességfejlesztéssel foglalkozó írásokat vizsgálom. Ezzel viszont nem kaptam volna hiteles

képet az óvodai zenei nevelés egészéről, így visszakerültek a hagyományápolás bejegyzések is a vizsgálat körébe. Nehéz volt a kategorizálás, mivel a nagy mennyiség számos sorozat-jellegű írást is takar, amelyeknek több elemében megjelenik a zene, míg akad néhány, amelyikben nem kerül külön említésre. Ezért a realitás érdekében minden olyan hagyományörzéshez köthető részletet elemzési körbe vontam, melyben nem a környezeti, testi, matematikai vagy vizuális tevékenységek dominálnak, illetve a zene vagy tánc is említésre került.

Az évkör jelentős dátumaihoz kapcsolódó fejezetek nagy mennyisége megkívánta, hogy a 173, azaz az összmennyiség körülbelül 55,5 %-át képező, bejegyzést külön egységként kezeljem. A zenei nevelés többi területével összesen 173, azaz a cikkek mintegy 44, 5% foglalkozott.

Amint azt a 2. sz. diagrammon láthatjuk, a bő negyedszázadot átölelő vizsgálati időintervallumban mindössze hat olyan év volt, amikor számottevően kevesebb volt az ünnepekkel foglalkozó passzusok száma. (1997, 2000, 2001, 2003, 2006, 2007, 2009). 1997-ben minden bizonnyal a már korábban is említett saját óvodai programok készítése miatt nem vetődött rá akkora figyelem, ugyebár ekkor a zenei cikkek összességében is kis tételt jelentettek. Az 1997. évet követő évtizedben (lásd 2. sz. diagram) érdekes módon egyszer sem haladta meg a tízet az ünneplős cikkek éves száma. A legutolsó négy évben viszont ugrásszerű emelkedést tapasztalhatunk.

2. sz. diagram: A folyóiratcikkek alaptematikájának megoszlása (s.k.)

Az 1990-es évek elején a néphagyomány nagyon népszerű írástéma volt. A számos ünnepségismertetés mellett, *Baranyai Sándorné* sorozatos ismertetőt közölt a jeles napokról³³, melyek közül úgy tűnt, hogy minden óvónő mindent meg akar ünnepelni, a gyermekek életkorát figyelembe vevő válogatás nélkül.

Ezt elégette meg *Forrai Katalin*, aki 1992 áprilisában felszólalt a túlzásba vitt szakosodás, az örömteli játék helyett történő műsoros ünneplések ellen, és a néphagyományok mértékletes, körültekintő alkalmazására intette az óvodapedagógus-társadalmat.³⁴ A *Zsoldos Z. Julianna* által lejegyzett mondanivalót *Forrai* a következő évben néhány kiegészítéssel újra közreadta³⁵. Ahogy az várható volt, megnyilvánulása hatalmas visszhangra talált. Voltak olyanok, akik *Papp Kornélia* óvónőhöz hasonlóan saját igazukat bizonygatták,³⁶ volt olyan, aki segítséget kért.³⁷

A lap pedig igyekezett támpontokat nyújtani a néphagyományok sűrű erdejében eltévedt óvodapedagógusok számára: *Dr. H. Tóth István* a szólások, közmondások, mondókák óvodában betöltendő szerepét segítette megtalálni³⁸, *Falvay Károly* a gyermekjátékdalok világában nyújtott eligazítást³⁹, *Dr. Kríza Ildikó* pedig az évkör jeles ünnepi időszakainak eredetét és a hozzájuk kapcsolódó tevékenységeket ismertette⁴⁰. A századfordulón *Barsi Ernő* sorozata pedig az előbbit kiegészítve gyermekjátékokat ismertetett és ajánlott az esztendő, különböző periódusaihoz társítva⁴¹.

Az utóbbi években *Körmöci Katalin* ténykedésének köszönhetően állandósult a jeles napok és ünnepek jelenléte az Óvodai Nevelés szaklapban. 2008-tól 2010-ig kisebb-nagyobb megszakításokkal jelentkezett, időnként kis jegyzet, máskor egész oldalas cikk formájában, mígnem 2011 novemberétől 2014 októberéig folyamatosan, minden lapszám legalább egy oldalon keresztül sorolta az aktuális jeles napokat.

Labáth Ferencné 2014 novemberi fellépésével, ha lehet, még tovább terebélyesedett az ünnepekről való értekezésre szánt hely. Ő ugyanis akár négy oldalt is szánt a jeles napok eredetének, történetének, szokásainak ismertetésére.

³³ Baranyai Sándorné: Jeles napok. in: Óvodai Nevelés, 1991. 6. sz.- 1992. 5. sz.

³⁴ Zsoldos Z. Julianna: Divatok és értékek a zenei nevelésben, 1992, XLV. évf. 4. sz.

³⁵ Forrai Katalin: Irányzatok sodrásában, in: Óvodai Nevelés, 1993, XLVI. évf. 6. sz.

³⁶ Papp Kornélia: Ki őrzi jól a néphagyományt? in: Óvodai Nevelés, 1993, XLVI. évf. 6. sz.

³⁷ Kovács Lászlóné: Az a nép, amelynek nincs múltja, jövője sincsen, in: Óvodai Nevelés, 1993, XLVI. évf. 8. sz.

³⁸ Dr. H. Tóth István: Ágas-bogas népköltésfánk kicsiny hajtásai 1-5., 1993, XLVI. évf. 10. sz.- 1994, XLVII. évf. 4. sz.

³⁹ Falvay Károly: Bevezető a hagyományos gyermekjátékok értelmezéséhez, 1995, XLVIII. évf. 4. sz.

⁴⁰ Dr. Kríza Ildikó: Téltemetés – farsangolás, 1996, XLIX. évf. 1. sz.-10. sz.

⁴¹ Barsi Ernő: Népi hagyományaink az óvodában I- X., 1999, LII. évf. 1. sz.-2000, LIII. évf. 8. sz.

A 2012-es év kiugróan magas cikkszámot hozott a témában. Ennek oka az volt, hogy a minden hónapban jelentkező ismertető mellett nagyon sok beszámoló is nyomtatásba került a különböző ünnepek kapcsán.

4. 3. Zenei képességfejlesztés

Forrai Katalin, zenepedagógus gondolatai alapján tudjuk, hogy „*A zenei képességek: a hallás, az éneklési készség, a ritmusérzék egyidejűleg, együtt fejlődnek énekléskor, a mozgással egybekötött gyermekjátékok előadása közben. Ezért csak ritkán és rövid ideig van szükség ezen készségek külön >gyakorlására<, tudatos, játéktól elválasztott alkalmazására.*”⁴² Bizonyára ezt az elgondolást követte az Óvodai Nevelés szerkesztősége is, ugyanis meglehetősen kevés olyan cikket találtam, amelynek fő témája a képességfejlesztés lett volna. Ha meggondoljuk, hogy *Forrai* számos alkalommal tisztelte meg a lapot írásaival, nem is meglepő, hogyha ily mértékben befolyásolta az újság szemléletét.

A megfigyelt időszak alatti 26 cikk közül mindössze kettő szólt kifejezetten egy fejlesztési területről, nevezetesen a tiszta éneklés készségének fejlesztéséről. A többi írás általánosságban értekezett a témában, vagy egyszerre több egységet is érintett. Egyáltalán nem akadtam olyan bejegyzésre tehát, amelyet teljes egészében a hallásfejlesztésnek, a ritmusérzék fejlesztésének vagy a zenei alkotóképesség kibontakoztatásának, esetleg a formaérzékelés segítésének szenteltek volna.

Mindkét, hangképzéssel foglalkozó publikáció az 1997. év márciusi számában jelent meg. Az egyiket *Nagy Balázsne Szarka Júlia* írta *Óvoda és hangképzés* címmel, és elolvasása után rájöhettünk, hogy elsősorban az óvónői hang karbantartásából indult ki, és csak az utolsó szakaszban közölt a gyermekeknek is tanítható artikulációs gyakorlatokat. *Kőházi Judit: Daloló kiscinkék* elnevezésű munkája légzéstechnikai és hangképző gyakorlatokat adott közre, melyeket nagy haszonnal alkalmazhat gyermek és felnőtt egyaránt.

A képességfejlesztés több területét is érintő publikációk jelentős hányada – tizenöt darab - saját gyakorlatot mutatott be, így többféle zeneóvodai szisztéma, játékos feladat, vagy éppen kirándulásba ágyazott zenei nevelési metódus lehetőségével lehattunk gazdagabbak általuk. Első körben ezeket ismertetem.

⁴² Forrai Katalin: Ének az óvodában. Editio Musica, Budapest, 2013. 18. p.

Sárik Jánosné: *Zenei élményeink* címmel 1990/1. számban kirándulásba ágyazott játékos zenei nevelési gyakorlatát ismertette.

Tóth Józsefné márciusi bejegyzésében egy nagyszerű ötletre bukkantam, mely szerint minden tanult dalról képes kártyát készített, melyeken a tanult dalra jellemző dolgokat ábrázolt (1990/3.). Ezeket a tanítás sorrendjének megfelelően egy nagy kartonra helyezte, ezzel is fejlesztve a kicsik zenei emlékezetét.

2000-ben Komáromi Lajosné (3. szám) és Román Ágnes (6. szám) óvónők osztották meg gyakorlatukat, mindketten a zene, mint örömforrás alapgondolatából kiindulva.

A következő évben Bartyik Anna *A cigány gyerekek korai tehetséggondozása* ürügyén került a zenei képességfejlesztés vonalába (2001/1). Babik Ildikó a februári lapszámban többek között az improvizációs készség és a zenei önkifejezés fejlesztését célzó játékokat osztott meg.

2004/8. számban Dóka Pálné a zenei foglalkozások egységét megbontó, a zenei képességfejlesztést, a zenehallgatást és az énekes játékok megismerését külön egységként kezelő mikro-csoportos tevékenységtípusát tárta az olvasó közönség elé.

Dr Szarka Júlia 2006-ban és 2007-ben is két-két publikációt tett közzé a lapban. A „*Hozzon a gyermeknek mindenki, amit tud: játékot, zenét, örömet...*” első része egy zenei foglalkozás ismertetése (2006/9), míg a második epizód (2006/10) zenei tevékenységeket ajánlott, nagyon érdekes koncepció szerinti rendezésben – aszerint, hogy milyen gyakran tartja ajánlatosnak alkalmazásukat (naponta, hetente, havonta vagy évente). A 2007/ 8. és 10. számában közreadott „*Ősz szele zümmög*” és „*Dirmeg-dörmög a medve*”, zenei projektek ismertetései.

2011 márciusában Sebestyénne Zakor Katalin és Kalász Lászlóné jóvoltából megismerkedhettünk a „*Zenével-táncsal az óvodában*” tehetségfejlesztő műhely tevékenységével, míg a 2012-es év májusi, októberi és novemberi számaiban Pechtol Csilla mutatta be zeneóvodai, illetve játékos képességfejlesztési gyakorlatát.

Kisebb mennyiségben vannak jelen – nyolc darab - az elméleti háttérrel taglaló írások. Forrai Katalinnak az Alapprogram zenei nevelés fejezetét elemző cikke nyitotta a sort 1990-ben. Kilenc évet kellett várni a következő ilyen jellegű írásra, mely Hovánszki Jánosné: *Indulj el egy úton...* címmel ellátott, az óvodai zenei nevelés játékos, élményszerűvé, változatossá tétele felől közelítő munkája volt (1999/2).

2007 februárjában és márciusában Szent-Gály Viola két részes cikksorozatban értekezett Az óvodai zenei nevelés módszertanáról. Ugyanezen év novemberében Balázs Gabriella: *Képességfejlesztés – a zenei nevelés transzferhatásai* címmel a muzsika, nem kifejezetten zenei képességek fejlődésére gyakorolt pozitív hatását ismertette.

A 2010/ 5. szám oldalain *Hegedűsné Tóth Zsuzsa Adaptivitás az óvodai zenei nevelésben* címmel az egyéni képességekhez való alkalmazkodás elméleti háttéréről értekezett. *Szarka Júlia* pedig 2011 első lapszámában az újév jegyében a zenei nevelési gyakorlat megújítására ösztönözte a pedagógusokat. Végül *Bauer Edit* és *Nyeste Mónika* a kreativitásfejlesztés elméleti háttérét boncolgatták (2014/6), mely esetünkben a zenei alkotókészség formájában jelentkezik, illetve érintették a zenehallgatást is.

4. 3. 1. Zenehallgatóvá nevelés megjelenése

Mindössze egyetlen olyan bejegyzést találtam a 1990 és 2015 közötti Óvodai Nevelés folyóiratokban, amely kifejezetten az óvodai zenehallgatásról értekezett.

A cikk az 1995. év 10. számában jelent meg, *Az óvodai zenehallgatás* címmel, szerzője *Petőné Gulyás Márta*, óvodapedagógus. Zenehallgatási gyakorlatának ismertetése során kitért a hibátlan előadás, a gyermekek életkorának megfelelő dalválasztás és bemutatás fontosságára. Nagyszerű forrásnak tartotta *Törzsök Béla Zenehallgatás az óvodában* című munkáját, ám tisztában volt vele, hogy az átlagos óvodapedagógus jó részét nem alkalmazza. Ezen hiányosság megoldására kitűnő javaslattal élt, mely szerint rendszeres időközönként megtartott óvónői összejöveteleken egymásnak segítve, mindenki magáévá tehetné ezt az értékes zeneanyagot, és nem fosztaná meg a gondjaira bízott gyermekeket a változatos, minőségi élő énekelőadástól.

4. 3. 2. Komolyzenei megközelítés

A klasszikus zene nem tartozott éppen a tipikus írástémák közé az Óvodai Nevelés folyóirat kérdéses időszakában. Mindössze a 2000. év novemberi lapszámának oldalain kapott egy egész passzust. Az olvasókat számos kiváló cikkel megörvendeztető *Szarka Júlia* az előző évben közölt kutatásokkal kapcsolatos írásának mintegy folytatásaként a komolyzene óvodai megjelenését vizsgálta abban az összefüggésben, hogy háttérzeneként alkalmazva segíti-e a gyermek rajztevékenységének színvonalemelkedését. A címben „*Hallgassunk klasszikus zenét, avagy mertünk és mértünk?*” a válasz már benne is van, vagy mégsem?

Nem egészen. Ugyanis a háttérzene, a rajzok Goodenough-teszt által mérhető aspektusaiban nem indukáltak mérhető változást, viszont az érzelmi kidolgozottságban igen. Tehát az érzelmi élet fejlesztésének kiváló eszköze lehet, s mint ilyen ajánlatos tevékenységelem az óvodában.

A cikk újdonságot hozott abban a tekintetben, hogy szerzője kifejezetten ajánlatosnak tartotta a magnó vagy cd-lejátszó segítségével történő zenehallgatást – természetesen nem az ének és az élő zene rovására, hanem olyan megfontolásból, hogy nem tud az óvónő biztosítani

egy házi zenekart, tehát még mindig jobb közvetítő eszköz segítségével részesülni a klasszikus művészet gyöngyszemeiben, mint sehogy.

Teljes mértékben egyetértek ezzel a felfogással. Tudom, hogy paradoxonnak tűnhet, de ez nem a kodályi elvek megcsúfolása. Amennyiben a korabeli technikát vesszük alapul, teljesen érthető, hogy a gramofon közel sem volt képes olyan zenei élményt biztosítani, mint az élő zene, de a mai lejátszó eszközök már lényegesen magasabb minőséget képesek produkálni. Ezen kívül újra hangsúlyoznám, hogy nem az élő hangszerjáték és ének helyett, hanem az olyan darabok bemutatására, amelyeknek meghallgatására másképp nem volna lehetőség – mint például a zenekari vagy kórusművek.

4. 4. Koncentráció egyéb nevelési területekkel

Az óvodai tevékenységek komplexitása ma már egyértelmű alapvetésnek tekinthető. Senki nem vonja kétségbe, hogy a fejlesztés során nem kizárólag csak egy műveltségterületet érintünk. Egy egyszerű daltanítás során is felmerülhet olyan kérdés a gyermekek részéről, amelynek megválaszolása már inkább a környezeti vagy a nyelvi nevelés körébe tartozik. Azt is mindenki tudja, hogy az elme és a lélek is művelhető egy ugyanazon tevékenységen belül. Különösen igaz ez a művészeti nevelésre, tehát a zenei ténykedésekre is.

Ha ilyen szemszögből tekintjük, akkor tulajdonképpen majdnem mindegyik cikkben találhatunk a nevelési területek közötti koncentrációra utaló elemeket. Gondoljunk csak a hagyományörzés, vagy az ünneplés gyakorlatára. Éppen ezért az alábbi felsorolásba csak azok az írások kerülnek be, amelyeknek kifejezett témája a zenei nevelés efféle kontextusba helyezése.

Kanczler Gyuláné és Bihariné dr. Krekó Ilona főiskolai tanárok 1996/8. sz.-i bejegyzése *A környezeti és a zenei nevelés kapcsolata* címmel, a két terület kapcsolódási pontjait, illetve a gyermekdalokban leggyakrabban előforduló állatok fiziológiai jellemzőit ismertette.

Fodorné dr. Földi Rita: Komplexitás az óvodai foglalkozásokon címmel ellátott publikációjában, az 1997/1. számban a nevelési területek közötti kapcsolatot osztályozta, aszerint, hogy vannak-e tartalmilag hasonló témaköreik. E szerint megkülönböztette a *koncentrációt*, mely alatt az egymással rokon területek közötti kapcsolatot érti, illetve *integrációt*, ami az egymástól távol álló nevelési egységek közötti sajátos hatásrendszert foglalja magába. Ez utóbbira konkrét példákat is hozott a különböző területekről, többek között az ének-zenei nevelésről is a testnevelés vonatkozásában.

Mész Jánosné, óvónő, az *Óvodai Nevelés* „Megőrizve megújítani” pályázatára benyújtott munkájában a zene és a báb együttes alkalmazásához ad útmutatást. A 2000/7. számban „Hozzon a gyermeknek mindenki...” címmel közölt írás a zene és a báb jelentőségét, és a bennük illetve az összekapcsolásukban rejlő lehetőségeket fejtette ki.

A zene és lélektan kapcsolódásának lehattünk tanúi Bagdy Emőke: *Úton a zene és az ember lelke felé...vagy ahogyan egy zeneszerető pszichológus ezt megkísérli* című publikációjában. A 2003/9. szám hasábjain a zene, mint fizikai jelenség lélekalakító mechanizmusairól értekezett, személyes stílusban, ám pszichológiai kutatások eredményeivel széleskörűen alátámasztva gondolatait.

Wirkerné Vasvári Éva a 2008/8. számában az *Ének-zene-tánc-néptánc az óvodában* címből hangsúlyosabbnak vártam a területek koncentrációjának kifejtését. Ám ezeket külön-külön bekezdésekben elemezte, a mozdulatok és a muzsika összekötését azzal kapcsolatosan említette csak ténylegesen, hogy a daltanuláskor a kicsit ügyetlenebb énekesek is felbátorodnak a tánc felszabadító hatásának köszönhetően.

A 2014. évben két olyan programismertetés is megjelent, amely elsősorban zenei indíttatású, de azt a műveltségi területek összetettségében kezelte. Márciusban *Házi Melinda* „A muzsika színei” címmel rendezett tehetséggondozó programról számolt be, amelyben Prokofjev muzsikáját felhasználva kívánták a szabad önkifejezés lehetőségeit biztosítani. A decemberi lapban pedig *Jordanovné Bicskei Nóra* „Legyen a zene mindenkié” elnevezésű zenei projekthetét ismertette, melyben a jövő nemzedék zeneszeretétét kívánták elősegíteni a tevékenységek komplex alkalmazásával, és olyan műveltségtartalmak bevonásával, amelyek például a külső világ tevékeny megismerésének körébe tartoznak.

4. 5. A leggyakrabban előkerülő zenei módszerek, programok

A Kodály Zoltán által lefektetett, majd Forrai Katalin által megszilárdított evidenciák az évek során sem veszítettek elfogadottságukból, jól tükrözi ezt az is, hogy az *Óvodai Nevelés* 388, zenéhez köthető cikke közül mindössze 42 foglalkozott alternatív vagy egyéni módszerekkel, és ezek jelentős része is kodályi alapokon nyugszik.

Bakonyi Anna az 1996. év 7. számában *Maria Montessori, Célestine Freinet és Rudolf Steiner* pedagógiájának zenei vetületét ismertette, míg 1999. esztendő 3. számában *Kis Jenőné (Kenesei Éva)* témába vágó, „*Alternatív lehetőségek a zenepedagógiában*” című kötetét ajánlotta Deák Ferenc az olvasók figyelmébe. Ezekben tehát az alternatív pedagógiák közül

több is megjelenik, szemben a következőkkel, mely cikkek egy-egy módszert vagy programot érintenek. Azok kerülnek itt bemutatásra, melyek egynél több lapszámban is előkerültek. Nem a programoknak, hanem azok előfordulásának ismertetése a célom. A cikkek mindegyikénél található évfolyam és lapszám jelölés segítségével az érdeklődésre számot tartó publikációk visszakereshetők a fellelhető archívumokban.

4. 5. 1. Kokas-módszer

Legnépszerűbbnek bizonyult az eljárások szövevényes halmazában, a legtöbb cikk erről született, melyek között interjú, kiadványajánló is található, de leginkább a módszer ismérveit közzétették, illetve konkrét gyakorlat is közreadásra került.

1999/ 6. sz. *Kokas Klára: Halak a tóban, Kísérletünk eredménye és módszerei* – A kezdetben kísérletből alakult módszer alapelveit, képzési lehetőségeit vázolta annak megalkotója.

1999/6. sz. *Deák Ferenc: Könyv a tanítás művészetéről, Kokas Klára: „Öröm, bűvös égi szikra”* – A szerző lelkesen ajánlotta a módszer szülő-anyjának kötetét, melyben annak életútja és a módszer alapvető ismérvei kerültek kifejtésre.

1999/7. sz. *Szénásy Anna: Zenei foglalkozás vak óvodásokkal* – A gyógypedagógus szerző néhány pillanatképet tárt elénk vak gyermekekkel tartott foglalkozásaiból.

2000/8. sz. *Szénásy Anna: Hangok és mozdulatok útjain* – Ezúttal 18 olyan bevált gyakorlatot ismertetett, amelyet a foglalkozásokon alkalmazni szokott.

2002/6. sz. *Garamszegi Valéria: Harmonikus fejlesztés zenével* – Kokas Klára tanítványa ismertette a foglalkozások menetét, illetve néhány részletet saját gyakorlatából.

2004/ 4. sz. *Kokas Klára: Erre leltük földnek nyomát* – Az Apró kérdések – fürgé válaszok című cikkgyűjteményének egy kis részletében óvónői kérdésekre válaszolt, melyeket továbbképzések és bemutatók alkalmával tettek fel neki a módszer gyakorlati megvalósításával kapcsolatosan.

2004/ 5. sz. *Kokas Klára: Megmutatom az oroszlánt* – Az előző cikk folytatása a következő lapszámban.

2006/ 7. sz. *Kokas Klára: Együtt egymásért, Zene az integrációs programok segítéséhez* – Az integráció lényeges voltáról elmélkedett, és arról, hogy ebben a zene hasznos segítőtárs.

2012/ 5. sz. *Simonné Szolga Márta: Kokas pedagógia, Személyiségfejlesztés zenével* – Mint a módszer gyakorlati alkalmazója, annak nevelési célokra való alkalmazhatóságát taglalta, személyes élményekkel kiegészítve.

2014/ 3. sz. Dr. Doszpoth Gabriella: *Zeneöröm kisgyemekeknek* – A Kodály Intézet tudományos főmunkatársa az alapprogramhoz való illeszthetőségéről, inklúzitásáról, a különböző területeken megnyilvánuló fejlesztő hatásairól értekezett, illetve szakirodalmat is ajánlott a téma iránt érdeklődőknek. A cikk végén a módszer elsajátítására szolgáló akkreditált képzés felhívása is szerepelt.

2014/ 6. sz. Bauer Edit, Nyeste Mónika: *A gyermeki kreativitás kibontakoztatásának lehetőségei óvodáskorban énekel, táncol, zenével* – A kisgyermekkor kreativitás általános elemzése után a zenéről, majd Kokas Kláráról írtak. Ezt követően a zene és mozgás kapcsolatáról és néhány gyakorlati tanácsot olvashattunk.

4. 5. 2. Óvodai Nevelés a Művészetek Eszközeivel

A Nagy Jenőné által létrehozott, érzelmi és esztétikai pilléreken nyugvó, az óvodai élet egészét átfogó alternatív programja is többször helyet kapott az Óvodai Nevelés oldalain, főként az ONME Országos Egyesületének eseményei kapcsán.

1997/ 8. sz. Nagy Jenőné: *Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel* - választható program - hirdetés

1997/ 10. sz. Szabó Lászlóné: *Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel* – A szolnoki óvodavezetője leírta, hogy mi okból választotta intézménye a címben nevezett programot, továbbá ismerteti annak alapelveit.

1998/ 5. sz. Nagy Jenőné: „*Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel*” *A választható program nevelésméleti gyökerei és gyakorlati elképzelései* – A programalapító részletes ismertetője kitért annak alappilléreire, alapelveire, céljaira, az egyes tevékenységek szerepére, illetve óvónő – és gyermekképére.

1999/ 7. sz. Németh Menyhértné: *Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel Óvodapedagógusok Országos Szakmai Egyesülete az Óvodások Neveléséért* – Az 1999. május 17-én, az ötödik Országos Esztétikai Tanácskozáson alakult egyesület alapító tagjait, tisztségviselőit, székhelyét, tagsági rendjét és terveit ismertette a szolnoki óvodavezető-helyettes szerző.

2003/ 7. sz. Kicsi Csilla: *Jubilál az „Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel” Óvodapedagógusok Országos Egyesülete* – A budapesti óvodavezető az ötödik évébe lépett egyesület működéséről tájékoztatót.

2004/ 5. sz. Kicsi Csilla: *Torontói zenepedagógusok szakmai látogatása az „Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel” Óvodapedagógusok Országos Egyesületénél* – A 2004 márciusában az egyesületnél vendégeskedő két kanadai zenepedagógus a Budapest – Szolnok – Kecskemét –

Budapest útvonalat követő programsorozatáról számolt be az ONME Egyesület nemzetközi kapcsolatokat koordináló tagja.

2004/ 7. sz. *Papp Lászlóné: Lélekemelő konferencia a zenei nevelésről – Az ÓNME Óvodapedagógusok Országos Egyesületének VI. közgyűléséről és tanácskozásáról* tudósított a püspökladányi intézményvezető.

2004/ 9. sz. *Nagy Jenőné: Kőrösi Nyári Akadémia – ének-zenei kurzus –* A cikkszerző elsősorban a szarvasi főiskola oktatójaként ismertette a *Lindenbergerné Kardos Erzsébet* által indított továbbképzés programjait, melyek között az ONME alternatív programmal dolgozó óvodák gyakorlatába való bepillantásra is lehetőség volt. Számomra nagyon szimpatikus az óvodai dolgozók énekkarának ötlete, a gyermeki szerepeltetés kiváltására.

4. 5. 3. Orff módszer

A megjelenés mennyiségét illető képzeletbeli dobogó harmadik fokára kerülhetne az alternatív módszerek közül. Külföldi volta ellenére sok eleme lehetővé teszi hazai integrálását.

1991/ 7. sz. *Vitkovits Gyöngyi: VII. Országos Énektanácskozás Szolnokon –* A részletes programismertetés plenáris előadásokról szóló részében kiderül, hogy *dr. Fodor Katalin*, a közönség bevonásával megvalósított bemutatójának témája az Orff módszer volt.

1995/ 5. sz. *Muzsikáló Orff „koffer” hirdetés és Meghívó a Budapesti Kongresszusi Központba, a III. Nemzetközi Dobos-és Ütős Gálára, Orff hangszerkiállításra.*

1996/ 9. sz. *Nagy Balázné Szarka Júlia: Az Orff módszer és a hétköznapi óvodája –* Saját tapasztalatok és a szakirodalom alapján adott a mindennapi gyakorlathoz közelítő tájékoztatást a módszerről. Elsősorban a neveléstani és lélektani alapelvek és az óvodai életbe illeszthető játékok kerültek említésre.

1999/ 1. sz. *Varga-Tóth Anikó, Varga-Tóth Csaba: Orff nyomán –* Az Orff módszert a kodályi koncepcióval ötvöző pedagógus házaspár beszámolt - többek között - a zene előtti zene megvalósításáról, a játékos készségfejlesztésről és mindezek illeszkedéséről a magyar hagyományokba.

2001/3. sz. *Burján Csilla: „Az egész test egy teljes hangszer” –* Szintén az Orff módszer és Kodály elveinek, illetve a magyar zenei hagyományoknak az ötvözését fedezhetjük fel e cikkben is. Ez nem is olyan ördögtől való gondolat, hiszen maga *Carl Orff* is azt tartotta ajánlatosnak, hogy módszerét minden nemzet a saját hagyományaihoz alkalmazkodva alkalmazza.

4. 5. 4. A hagyomány felől közelítő programok

Az 1998-as évben két olyan program is bemutatkozhatott a lap hasábjain, amelynek kiindulópontja az év-kör, és a hozzá kapcsolódó szokások voltak.

Az egyik a *Napról napra néphagyomány, természetes műveltség* című program, melynek Zeke Lászlóné által írt ismertetője az 5. számban volt olvasható. Sajátossága a programnak a természet tisztelete, szeretete és a természetes eszközök, anyagok előnyben részesítése. Alapirodalma Zeke Lászlóné *Napról napra* című kötete.

A fentihez kísértetiesen hasonló, *Néphagyományőrző óvodai program* nagyobb szerepet tulajdonított a kicsik otthoni környezetének. Nem csak a gyermeket kívánta nevelni, hanem a családok életében is pozitív változást próbált előidézni. Közös kirándulások, munkálkodások által szándékozták a kapcsolatot szorosabbra fogni otthon és intézmény között. Könyve a Buchera Nándorné, Faust Dezsőné és Zadravecz Teréz által összeállított *Néphagyományőrzés az óvodában* címet viseli. A bemutatkozást követő lapszámban rövid ismertetőt közöltek a Gödöllőn, Magyar Bálint fővédnökségével rendezett bemutakozó tanácskozásukról.

4. 5. 5. „Látható hangok” oktatócsomag

Az Antal Lundström Ilona nevével fémjelzett program, tulajdonképpen egy oktatási csomag. Viszont a kodályi elvek európi kiterjesztése, amelyre épül, egy újfajta gondolkodásmódot igényelt, és mint az látható, az eszközkészlet olyan széles körű volt, hogy alkalmazása mintegy programként hatotta át a zenei – kommunikációs nevelést. Elemei között daloskönyv, cd-lemezek, módszertani útmutató és munkafüzeti lapok találhatók. Legfőbb feladatának a kommunikációs kompetenciák fejlesztését tartotta. Abból a gondolatból indult ki, hogy a nyelvi és zenei kommunikáció alapeleme is a hang. 2009/ 6. és 9. számában került bemutatásra.

4. 5. 6. Hangóvoda-hang-játék

A 2014/ 10. és a 2015/ 1. számban bemutatott módszer meglehetősen érdekes megközelítése volt a zenének. Tematikájába a hangok nélküli világ, a hangok birodalma, a hangszerek, az archaikus hangok, a hangokkal történő kommunikáció, magasabb szintű hangokkal történő kommunikáció, a beszéd és a környezet hangjai kerültek. Kidolgozója Dr. Pap János, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem tudományos főmunkatársa. A megvalósítás játékos feladatok segítségével történik, melybe a relaxáció is beletartozik.

4. 5. 7. Így tedd rá

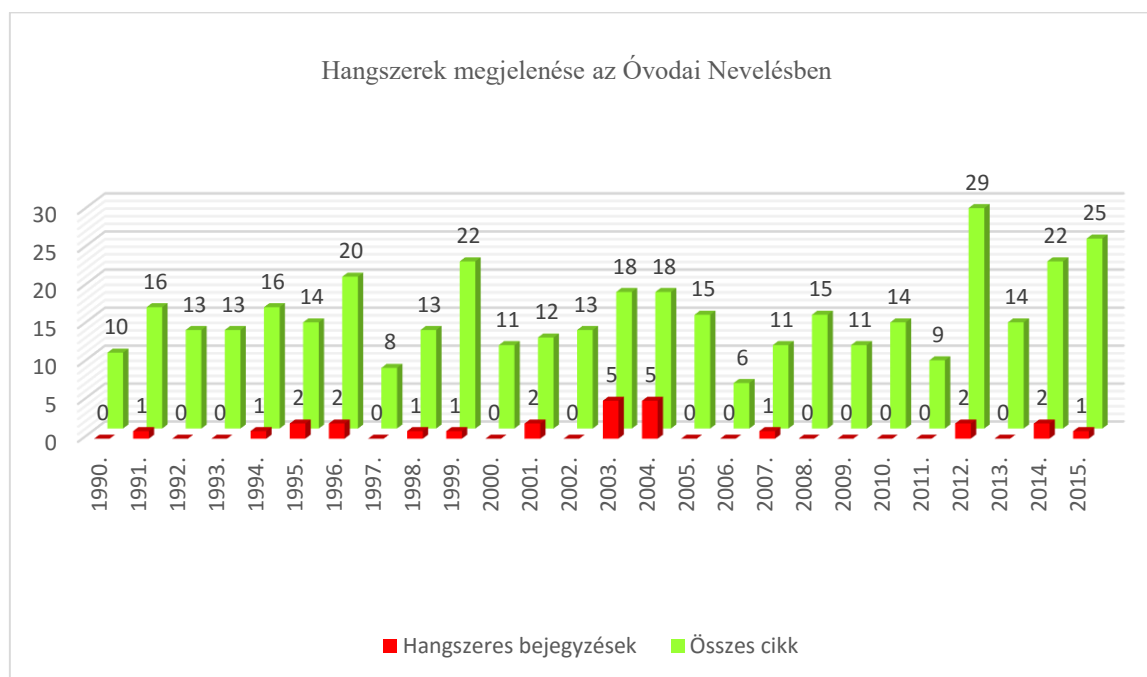
A *Balatoni Katalin* nevéhez fűződő program valójában felnőtteknek szól, egy akkreditált pedagógus továbbképzési lehetőség. A néptánc, népi játék, készség – és képességfejlesztés tengelye mentén halad. A 2015/ 7. és 10. számában mutatkozott be, *Kun Erzsébet* óvónő segítségével. A cikkből képet nyerhettünk a programalkotóról, az alapelveiről, szemléletéről, illetve érdeklődés esetére internetes elérhetőségéről.

4. 6. Hangszerek megjelenése a lap hasábjain

A legtermészetesebb zenei tevékenység az ének, és a kisgyermek legtermészetesebb tevékenysége a játék. Így a korosztály zenei nevelésének érthető módon a dalos játékok adják a kiindulópontját. Bármilyen fennkölt célt is tűzünk ki magunk elé, nem érhetjük el a kezdeti lépések megtétele nélkül, melyet sem kihagyni, sem elszórni nem szabad. Az óvodás korú gyermektől nem lehet elvárni, hogy több szólamban vagy éppen hangszerkísérettel énekeljen, hiszen erre ő még fiziológiai és egyéb okok következtében nem alkalmas. Ebben a korban a későbbi bonyolultabb tevékenységekre való képességek megalapozása történik. Éppen ezért az óvodai zenélés elsősorban énekes tevékenységeket jelent, a hangszerek ennek kiegészítő elemeit képezik. Fő megjelenési területei a pedagógus zenehallgatás céljából történő hangszerjátéka, illetve a gyermekek maguk is megszólaltathatnak egyszerű ritmushangszereket. Nem ajánlatos viszont a gyermekek énekének vagy a daltanítás folyamatának hangszerekkel való „színesítése”, mert az csak zavaró.

Jól példázza a hangszerek, óvodai nevelésben betöltött „fűszer” jellegét a korosztály legjelentősebb nevelési szaklapjában róla közreadott írások mennyisége is, melyet a 3. sz. diagram szemléltet számunkra. Látható, hogy a vizsgált időszak éveinek több mint felében (14 évfolyam), egyáltalán nem került a lapba ilyen jellegű írás. Abban a 12 évben, amikor pedig említésre került, nem jelentett többet egy évben öt cikknél, ez 2003 és 2004-es évben történt.

3. sz. diagram: A hangszeres bejegyzések aránya a cikkek összlétszámához viszonyítva (s.k.)

A kilencvenes években – eltekintve egy Orff hangszeres hirdetéstől – majdnem minden cikk a népi hangszerek jegyében íródott. 1991/9. lapszámban *Ludánszki Lajosné* a hagyományápolás kapcsán említést tett különböző népi hangszerekről, illetve javasolta az óvodai hangszerbarkácsolást. Az 1994. év 9. számában a *Forrai Katalin* által szabadalmaztatott metallofont ajánlották az olvasók figyelmébe. *Nagy Andrea* az 1995/10. számban többek között a kolomp, a láncosbot, a rázótok vagy épp a fűzfásip használatához adott tájékoztatást, mely előtt részletesen kifejti, a közös hangszerkészítés ismérveit. Az 1996/1. lapszám két hangszerismertetőnek adott helyt: *Szolga Istvánné*, zenei mentor, a nádi dudáról, míg *Vajda Istvánné*, óvónő, a citeráról írt kis bejegyzést. 1998-ban mindössze egy ritmushangszer hirdetés illett a témába a szeptemberi újságban. Az évtized utolsó hangszerekkel is foglalkozó cikke már elővetítette a későbbi tendenciát, *Nagy Balázné Szarka Júlia* kutatásra ösztönző *Merjünk és mérjünk!* című publikációja az 1999/8. számban a korábbi zenepedagógiai vizsgálatok ismertetését követően saját kísérletének indoklását, eredményeit és tanulságait osztotta meg a célközönséggel. „Az óvodai zenei nevelés és a ritmus-dallam játszó hangszerekkel történő tevékenykedtetés összefüggései” elnevezésű nagyszabású felmérés a metallofon használatának és a hallásfejlesztés magas-mély hangok megkülönböztetésének részterületére való pozitív hatására vonatkozott.

Az új évezred aztán valóban változatosabb képet hozott, véget ért a népi hangszerek uralma. *Babik Ildikó*, óvónő, *Zenei játékokat* közreadó írásának egy fejezete kifejezetten a hangszerekre koncentrált. (2001/2. sz.) Ugyanezen év márciusában *Burján Csilla*, óvónő az Orff módszer kapcsán adott néhány ötletet „*Az egész test egy teljes hangszer*” címet viselő írásában.

2003 az egyik legnagyobb mennyiséget jelentette a hangszeres írások tekintetében (lásd. 4. sz. diagram), mely az év júniusában az újságban meghirdetett „*Zenélni öröm*” pályázatnak volt köszönhető. A kiírás szerint hangszer alkalmazásával lebonyolított foglalkozások ismertetését várták. Az eredményhirdetés a novemberi számban volt olvasható, és a következő hónapban az első helyezett, *Bercsényiné Lantos Gyöngyi* *A három pillangó* meséjének hangszerekkel történő feldolgozását bemutató pályamunkája közlésre is került. A pályázat kapcsán, az eredményhirdetéssel megegyező hónapban *Nagyné Szarka Júlia* és *Hegedűsné Tóth Zsuzsanna* ismertették a ritmushangszerek alkalmazásának lényeges jegyeit. A júniusi lapszámban képes ismertetőt közölt a lap egy kevésbé ismert népi hangszerről, a dorombról.

A 2004-es év szintén a „*Zenélni öröm*” pályázatból táplálkozott, hiszen öt lapszám is helyt adott a díjazott pályamunkák ismertetésének. Januárban *Soósné Hüse Tünde: Hangszerek gyermekekben*, februárban *Mede Éva: Mese, játék – hangszerek*, márciusban *Kárász Andrea: Varázslatos hangszerek*, májusban *Szabó Bálintné: Kis koncertek az óvodában* és októberben *Dóka Pálné: Mikrocsoportos képességfejlesztés* címet viselő munkái kerültek publikálásra.

2007. júniusában *Kissné Csizmadia Gyöngyi* bejegyzésének köszönhetően megismerhettük a „*Muzsikál az óvoda*” programot, amely a hangszeren játszó családtagok aktivizálásán és a közös koncertek élményén keresztül segíti egyrészt a család és intézmény kapcsolatát, másrészt az élő hangszerjáték adta művészi impressziók gazdagítását.

A 2012. év két hangszeres cikke közül az egyik egy képes összeállítás volt *Muzsikás Péter* hangszerbemutatójáról, a másik pedig *Kalló Jánosné*, óvónő képekkel gazdagított útmutatása volt ritmushangszerek gyermekekkel történő elkészítéséhez és velük való ténykedéshez, mely az óvodai nevelés valamennyi területét érintette.

2014 decemberében egyrészt *Dr. Pap János Hangóvoda-hang-játék* programjának harmadik tematikus elemeként, majd *Jordanovné Bicskei Nóra* „*Legyen a zene mindenkié*” zenei projekthetének programjaiban jelentek meg a hangszerek.

Az utolsó hangszeres bejegyzést épp az utolsó lapszám (2015/10.) tartalmazta, ahol is *Gere Lajosné* „*Daloló fecskék*” zeneóvodájának és zenei tehetségműhelyének ismertetőjében képet és említést is láthatunk a ritmus – és dallamhangszerek használatáról.

4. 7. Kottaközlések

Kotta közreadására a vizsgált időszakban 27 alkalommal került sor – rendszerbe foglalásukat a 3. sz. táblázat tartalmazza. Ezek legnagyobb hányada egy cikkben belül, a tematikához kapcsolódó szemelvény, mintegy illusztrációként megjelent dallamának lejegyzését szolgálták, elvétve akadt önmagáért, mondjuk egy ünnep kapcsán megjelentetett dal.

3. sz. táblázat: Az 1990 és 2015 között, az Óvodai Nevelés oldalain közreadott kották listája megjelenésük sorrendjében

Megjelenés ideje	Cikk szerzője, címe	Szemelvény címe, szerzője (ha van)
1991. 9. sz.	Baranyai Sándorné: Jeles napok	Luca, Luca, kitty-kotty... Pásztorok, keljünk fel... Betlehemnek pusztájában...
2000. 3. sz.	Barsi Ernő: Népi hagyományaink az óvodában IX.	Góla, góla, gerlice...
2000. 4. sz.	Szántainé Posztós Zsuzsanna, Rácsokné Hegedűs Lenke: „Hallgasd a zenét!”	Pipám, pipám...
2000. 6. sz.	Román Ágnes: Örömmel nevelni, énekelni	Megjöttél csillagom (betűkotta, a cikkíró sajátja)
2000. 8. sz.	Barsi Ernő: Népi hagyományaink az óvodában X.	Érik a szőlő... Méz, méz, méz... Erzsébet asszony... Most viszik...
2000. 9. sz.	Jambrikné Török Judit: Boker tov (Jó reggelt!)	Jom sisi hájom – Sábát napja van
2001. 5. sz.	M. Dietrich Helga: A zene, mint nyelv I.	Ispiláng, ispiláng... Green gravel, green garvel... Kot kot kot kotkodács... Lép, lép, lépeget...
2001. 9. sz.	Papp Kornélia, Várnagyné Farsang Katalin: Rege, rege, rejszom...	Rege, rege, rejszom... Fehér lilomszál... Süss ki, süss ki napocska... Búzavirág koszorú... (betűkották)
2003. 2. sz.	Katonáné Gunszt Andrea: Az új farsang beköszöntött	Hipp, hopp, farsang...
2004. 7. sz.	Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra 1.	A csatka kis templom...
2004. 8. sz.	Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra 2.	Megy a-a kacska a vízre...
2004. 9. sz.	Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra 3.	Mondd csak, lányom, ki járt itt?
2004. 10. sz.	Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra 4.	Szalad-szalad a gyíkocská... Réten lakik a nyuszika... Utca, utca, utcácska... (csak ritmusképletek)
2005. 1. sz.	Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra 5.	A kocsiban szóló nincsen...

2005. 2. sz.	Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra 6.	Aludjatok kis szemek...
2005. 3. sz.	Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra 7.	Elment apád a vásárba... Egy, két, hár, négy... (Csak ritmusképletek)
2005. 4. sz.	Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra 8.	Gyere testvér, gyere vélem...
2005. 5. sz.	Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra 9.	Kicsi fiam aludj már...
2005. 6. sz.	Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra 10.	Liza, Liza, Liza...
2008. 3. sz.	Schönberger Erzsébet: Húsvét egy bajorországi óvodában	Osterhäschchen, komm ganz schnell (Detlev Jöcker)
2008. 4. sz.	Schönberger Erzsébet: Anyák napja egy bajor óvodában	Ich schenke dir einen Regenbogen (Dorothee Creusch-Jacob)
2008. 9. sz.	Schönberger Erzsébet: Szent Márton- napi megemlékezés	Laternenlied (Detlev Jöcker) Martin ist tein Reitersmann
2008. 10. sz.	Schönberger Erzsébet: Az év utolsó hónapja a bajor óvodákban	Lieber, guter Nicolaus Meine kleine Kerze (Detlev Jöcker)
2009. 3. sz.	Schönbergerné Szarvas Erzsébet: Farsang	Seht, mein bunter Faschingshut Das Flummilied
2011. 5-6. sz.	Lakiné Kóczyán Gyöngyi: „Madarak voltunk...”	Haj ki, kiske, haj ki...
2012. 4. sz.	Harasztiné Bata Zsuzsanna: Csillagok üzenete – Muzsika szárnyain; Interjú a Csillaghúr Együttessel	Ha királylány lehetnék (Hétvári Andrea)
2012. 10. sz.	Hétvári Andrea: Karácsonyi ének	Karácsonyi ének (Hétvári Andrea)
2015. 1. sz.	Dietrich Helga: Már – és még – Forrai Katalinra emlékezünk	Akinek a szíve fáj... (Kodály Zoltán-Weöres Sándor)

4. 8. Ajánlott kiadványok

A kiadvány-ajánlások javarészt hirdetések voltak, vagy könyvajánló cikkek, melyekben részletesebben kifejtették az adott mű tematikáját és erényeit.

Legnagyobb publicitást ilyen szempontból *Falvay Károly: Ritmikus mozgás, énekes játék* című kötete kapta, mivel a vizsgált időintervallumban három alkalommal is említésre került. 1991/5. számban *Deli Andrásné* egy féloldalas ajánlóban méltatta a könyvet, majd a következő év februárjában hirdetésben találkozhattak vele az olvasók. 1995 áprilisában a második kiadás kapcsán *Menyhárt Ágota* ajánlotta az óvónők figyelmébe.

Dévai Nagy Kamilla: Ballagó évszakok címet viselő népdalokat, mondókákat és gyermekverseket felvonultató gyűjteménye volt az egyetlen lemez a promóciók sorában. Kotta és kazetta hirdetésére szintén egy példát találtam, nevezetesen 1992/ 3. szám egy oldalas hirdetést közölt a *Rózsavölgyi Zeneműbolt* nevelőknek és gyermekeknek szánt kiadványairól.

A kazettákon mese, illetve Halász Judit énekei szerepeltek, míg a kották kezdő zongorázók számára íródtak.

A gyűjtemények egyébként nagy népszerűségnek örvendtek, az évek során a következők kerültek ajánlásra:

1991/9. sz. *Pajor Márta: Gyermekdal - és játékgyűjtemény német nemzetiségi óvodapedagógusoknak*

1992/3. sz. *Pajor Márta (szerk.): Kezdődik a kismise... - Egyházi és jeles ünnepek dalainak 33 képviselője található a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Pedagógiai Intézete kiadványában.*

1994/ 4. sz. *Törzsök Béla: Tulipánfa – A rövid dalocskák gyűjteményét Nagy Jenőné ajánlotta az óvótársadalom figyelmébe.*

1994/ 2. sz. *Vitkovits Gyöngyi: Csillagoknak a teremője – Mintegy 60 vallásos gyermekdalt rendezett a szerző a kötetbe.*

2000/ 6. sz. *Forrai Katalin: Eszterlánc és Katalinka című gyermekdalgyűjteményei dr. Gáll Ferencné sorain keresztül kerül kerülhettek a látóköreinkbe.*

2005/ 10. sz. *Csányi Yvonne, Nyulász Péter: Zsubatta! című mondókáskönyvét népszerűsítette.*

Az évkör ünnepei és szokásai mindig is nagy érdeklődésre tartottak számot, jól példázta ezt az ajánlásra szánt kiadványok körében elfoglalt mennyisége.

1992/ 8. sz. *Buchera Nándorné, Faust Dezsőné, Zadravec Teréz: Néphagyományörzés az óvodában - A második, javított kiadás 1998-as megjelenése után 1999/ 3. számban Deák Ferenc ismertette.*

1992/ 10. sz. *Baranyai Sándorné: Velünk élő néphagyományok – segédanyag a néphagyományok ápolásához az óvodában – Lázár Katalin, az MTA Zenetudományi Intézetének főmunkatársa kétoldalas cikkben méltatta, nem mellőzve a kritikai észrevételeket sem.*

1994/ 2. sz. *Gyárfásné Kincses Edit: Színes kalendárium – hagyományápoló olvasókönyv – A Nemzeti Tankönyvkiadó óvónőknek és kisiskolás korú gyermekeknek ajánlja az ünnepeket eredetükkel és szokásaikkal ismertető kötetet.*

1994/ 6. sz. „Egyházi ünnepek” tematikus zsebkönyvsorozat – *Pünkösöd, illetve Úrnapjától az újkönyér ünnepéig* című kecskeméti kiadású köteteit dr. Kriston Vízi József népszerűsítette.

1994/ 10. sz. *Tóth Károly (szerk.): Adventtől szép pünkösöd napjáig – Katona Béla, nyugalmazott főiskolai tanár szerint igazán szép és a gyermekek számára hasznos a kiadvány.*

1998/ 5. sz. *Zeke Lászlóné: Napról napra – A hasonló nevű program elveinek megfelelő felépítésű könyv, az évkört őszi, adventi, farsangi, tavaszi és nyári szakaszokra bontotta.*

1998/ 9. sz. *Baldoni Könyvterjesztő – Családi zsebkönyvtár* sorozatának „*Farsangi maszkabál*” címet viselő műsorkönyve hirdetés formájában került az olvasó elé.

2008/ 3. sz. *Czárán Eszter: Világnak virága* – A néphagyományról szóló négykötetes sorozat hirdetése révén kapott nyilvánosságot.

2013/ 10. sz. *Körmöci Katalin, Perlai Rezsőné, Pivókné Gajdár Klára: Karácsonyi ünnepkör* – Óvodapedagógiai kézikönyv az Óvodai Nevelés folyóirat kiadójától. Az ünnepre való felkészülést hivatott segíteni a hagyományok emberi jogokat és multikulturalitást figyelembe vevő ismertetésével, gyakorlati ötletekkel.

2015/ 8. sz. *Balatonai Katalin, Gunszt Andrea, Hortobágyi Ivett: Ünnepek a néphagyományban* - Hagyományos ünnepek az óvodában és az általános iskola alsó tagozatában – Az „Így tedd rá!”-program kiadványa cd melléklettel az értékes és hiteles dalanyag gyermeki világba csempészésének szándékával.

A következő kiadványokat - tematikai sokszínűségük okán - nem volt érdemes csoportosítanom, ezért közlöm őket egymás után a lapban való megjelenésük szerinti sorrendben:

1999/ 3. sz. *Kis Jenőné (Kenesei Éva): Alternatív lehetőségek a zenepedagógiában* – A főként pedagógusoknak és a pályára készülőknek készült kötet Deák Ferenc ismertetője alapján elméleti és gyakorlati ismertetőként szolgál a témában, kiemelt figyelemmel a kisgyermek nevelésére.

1999/ 6. sz. *Kokas Klára: „Öröm, bűvös égi szikra”* – Deák Ferenc ajánlója alapján tudható, hogy a kötet Kokas Klára életéről és módszeréről szól, de elsősorban a tanítás művészetéről.

2000/ 9. sz. *Törzsök Béla: Zenehallgatás az óvodában* – Róbert Gábor, főiskolai docens a kötet megújításának szándékáról számol be, és a szerző nevében kéri a szakmabélieket, hogy segítsék munkáját a folyamat véghezvitelében.

2004/ 2. sz. *Gerzsány Istvánné, Juhász Rózsa: Micsoda madarak járnak* – A Nemzeti Tankönyvkiadó – Zeneovi sorozatának aktuális darabja az életkori és képesség szerinti differenciálásra kiemelt figyelmet fordító foglalkozásmintákkal gazdagított módszertani kiadvány.

2005/ 10. sz. *Lindenbergerné Kardos Erzsébet: Zeneterápia* – szöveggyűjtemény – Dr Szarka Júlia ajánlja az olvasók figyelmébe a témába illő tanulmányok hiánypótló gyűjteményét, hogy elsősorban primer prevenció céljából alkalmazza a lehető legtöbb pedagógus a benne foglaltakat.

2011/ 9. sz. *Hovánszki Jánosné: Zenei nevelés az óvodában* – A zenepedagógiai szöveggyűjtemény a Könyvajánló rovat egyik elemeként kerül ismertetésre. A kötet egyébként szerintem igazán hasznos olvasnivaló, és érdekes módon számos fejezete az Óvodai Nevelésben közreadott publikációk köréből került bele.

4. 9. Az óvodapedagógus-társadalom aktuális eseményeinek megjelenése a lap hasábjain

Az Óvodai Nevelés folyóirat a kisgyermek nevelésével foglalkozók számára – már olvasottsága okán is – mérvadó információforrás. A szakmabelieknek azonban egyéb felületekre is szükségük van a hatékony együttműködéshez. A személyes találkozások ugyanis olyan lehetőségeket rejtenek, amelyek túlmutatnak a nyomtatott sajtó hatáskörén. Abban a lap viszont tevékeny szerepet vállalhat, és vállalt is, hogy ezek az összejövetelek megvalósulhassanak, illetve a róluk való beszámolók az azon részt venni nem tudók számára is átadhatnak valamennyit.

A kilencvenes években tájékoztatás jelent meg a még 1989 októberében, Leninvárosban tartott Országos ének-zenei továbbképzésről, majd a kétévente megrendezésre kerülő Országos Énektanácskozásokról. Melyekre előzetesen meghívók is megjelentek. 1995-ben maga Forrai Katalin intézett felhívást az olvasóközönség irányába a soron következő tanácskozás kapcsán. Ugyanezen évben (1995/10), ugyanő beszámolt a nemzetközi zenei nevelési társaság (ISME) Columbia Egyetemen tartott, időszerű világkonferenciájának eseményeiről is. Ezen kívül „Jeles napok az óvodában” továbbképzési lehetőségről (1995/3) és Orff – hangszerek kiállításáról (1995/5) is értesülhetett a nagyérdemű. Rövid bepillantást kaphattak az óvónők a Gödöllőn rendezett Néphagyományörző óvodai program tanácskozásába (1998/6) is, és az Óvodai Nevelés ének-zene módszertani pályázatot hirdetett „Megőrizve megújítani” címmel. 1999 júliusában az Óvodai Nevelés a Művészetek Eszközeivel Óvodapedagógusok Országos Szakmai Egyesülete az Óvodások Neveléséért megalakulását közölte, majd az év végén Sáry László kreatív zenei gyakorlatokat közlő tanfolyamfelhívásával egy időben kihirdették a „Megőrizve megújítani” pályázat eredményét.

Az új évezred harmadik lapszáma a Néphagyományörző Óvodák Egyesületének megalakulásáról, és az Óvó - és Tanítóképzők Országos Ének-zene Nevelési Találkozója és Énekfoglalkozási Versenye történéseiről számolt be. A következő évben a Néphagyományörző Óvodák III. Szakmai Találkozója volt az egyetlen, zenéhez köthető esemény a lapban (2001/6).

A gödöllői néphagyományörzést központba állító szakmai találkozóra 2002-ben is találhattunk meghívást (2. szám), míg az év szeptemberében a VII. Esztétikai Országos Tanácskozás áttekintését olvashatták az érdeklődők.

2003 júniusában újabb zenei pályázat került kiírásra, ezúttal a hangszerek óvodai felhasználhatóságával kapcsolatosan „Zenélni öröm” címmel, melynek eredményeit a novemberi lapszámban tették közzé. Ezen kívül ismertetésre kerültek a „Hétszínvirág” szakmai verseny fontosabb mozzanatai (2003/6), és megemlékeztek az ONME egyesületének öt éves jubileumáról, melynek a következő évben is számos eseményéről tudósított a lap: Torontói zenepedagógusok látogatásáról(2004/5), az egyesület VI. közgyűléséről (2004/7), illetve a Kőrösi Nyári Akadémia programjain való bemutatkozásról (2004/9).

A 2005-ös év eseményeit nagyban meghatározta Forrai Katalin halála. Februárban a zenepedagógus temetésén elhangzott gyászbeszéd került közlésre, majd a következő hónapban az emlékére szervezett ünnepség meghívója. Az eseménybe a júniusi lapszám engedett bepillantást.

2008-ban a Néphagyományörző Óvodapedagógusok Országos Egyesülete ötödik, immáron Szentendrén tartott találkozója (2008/2), és a budapesti Zenevár Óvoda szakmai konferenciájának (2008/3) kommentálása mellett a Néphagyományörzés Szellemében Nevelő Óvodapedagógusok szakmai találkozásának (2008/3) és a Forrai Katalin emlékének ajánlott, II. Kisgyermekkori Zenei Nevelés Nemzetközi Szimpóziumának meghívója (2008/9) került nyomtatásba. Ez utóbbiról a lap 2009 júniusában közölt beszámolót, amely évben még a Néphagyományörző Óvónők Egyesületének Skanzenben tartott összejöveteléről (2009/3), a XIV. Nemzetközi Esztétikai Tanácskozásról és a Forrai Katalin Emlékmúzeum avatásáról (2009/4) illetve Kokas Klára születésnapjához kapcsolódó találkozójáról értesülhettünk (2009/10).

A 2010-ben meghívót kaphattunk a Néphagyományörzés Szellemében Nevelő Óvodapedagógusok szakmai találkozására(2010/3) és bepillantást nyerhettünk egy minden bizonnyal érdekes nevelési konferenciáról, „Tehetséggondozás az integrált művészetpedagógia eszközeivel” elnevezéssel.

2014-ben a Kokas Klára alapítvány által szervezett akkreditált továbbképzésről értesülhettünk (2014/9) és a Néphagyományörző Óvodapedagógusok Egyesülete aktuális konferenciájáról olvashattunk beszámolót(2014/9).

Az utolsó vizsgált esztendőben az „Így tedd rá!” programmal és továbbképzésével ismerkedhettünk meg, továbbá a „A zene mindenkié” svéd-magyar projekt keretében megvalósított, svéd zenepedagógusok által a vésztői Hétszínvirág Óvoda és Bölcsődében tett látogatáshoz kapcsolódó eseményekbe nyerhettünk betekintést.

A közel ötven eseményhez kapcsolódó cikk alapján úgy vélem, hogy az Óvodai Nevelés folyóiratot nem lehet azzal vádolni, hogy csupán ismeretek közlésére szorítkozna, hanem megfelel a fórum-jellegével szemben támasztható elvárásnak. Főként igaz ez, ha figyelembe vesszük, hogy itt csupán a zenei neveléshez köthető rendezvények szerepelnek. Bizonyosan nem számolt be mindig minden eseményről, de nem szabad elfelejtenünk, hogy az Óvodai Nevelés nem hírlap. A szakmai és az értesítő cikkek arányára ügyelni kell, és a lap cikkeinek alakulását –lévén, hogy jelentős részük tőlük származik – nagyban meghatározzák maguk az olvasók – azaz az óvodapedagógusok.

4. 10. Cikksorozatok

Baranyai Sándorné: Jeles napok – 1991. júniustól 1992. májusig. Az adott hónap ünnepeit és a hozzájuk kapcsolódó népszokásokat ismertette.

Dr. H. Tóth István: Ágas-bogas népköltésfánk kicsiny hajtásai – 1993. decembertől 1994. áprilisig. Öt részes sorozat az óvodai gyakorlat számára ajánlatos rövidebb terjedelmű folklorisztikai alkotások közreadására.

Falvay Károly: Bevezető a hagyományos gyermekjátékok értelmezéséhez ápr

„Lánc, lánc, Eszterlánc” és a többiek -1995. május

Kis kacska fürdik fekete tóba... - 1995. június

„Leánykérő” játékok - szeptember

Pünkösdi rózsza, pünkösdi játékok - 1995. október

1995 áprilisától októberéig került nyomtatásba. A közismert énekes játékok népművészeti szimbólumrendszerét bontotta ki, és magyarázza, segítve ezzel a mondanivaló igazi megértését.

Dr. Kríza Ildikó: Az 1996-os esztendő lapszámaiban közölt tíz részes sorozat az **év rendjének ünnepi időszakait**, egyházi és népi ünnepeit, azok eredetét és szokásait vette sorra.

Dr. Barsi Ernő: Népi hagyományok az óvodában – Az 1999. januártól 2000. októberig közreadott tízrészes sorozatot *Kríza Ildikó* népszokás ismertetőjének kiegészítésére szánták. Saját gyűjtésű népi gyermekjátékokat tett közzé a szerző.

M. Dietrich Helga: A zene, mint nyelv – 2001 májusában és júniusban közzétett kétrészes sorozat a zene elemét párhuzamba állítja a beszéd egységeivel, és a felnőtt modell szerepét hangsúlyozva tanácsokat ad a korai kommunikáció minél hatékonyabb kivitelezésének érdekében, illetve a mondókák felhasználhatóságára a zenei és nyelvi fejlesztés szolgálatában.

Stöckert Károlyné: Ünnepről és ünneplésről

Óvodai ünnepek műsor nélkül?

Ünnep nélkül az óvodában?

A 2002 októberétől decemberig közzétett háromrészes sorozat első részében az ünnep jelentőségéről, az óvoda ünneplésben betöltött szerepéről ír, míg a második a Mikulás és a farsang gyermekbarát lebonyolításához ad támpontot. A harmadik rész az eltérő vallású családból érkező gyermekkel való ünneplés esetéhez kíván segítséget nyújtani.

Fekete Anna: „Mindenik embernek a lelkében dal van” – A 2003. év áprilisi, májusi, júniusi számában az éneklés, az énektanítás és a magyar néphagyományok kapcsolatáról értekezik a szerző, alátámasztva azt a lélektan kutatási eredményeivel.

Tuza Tibor: Roma népismeret hónapról hónapra - 2004. szeptembertől 2005. júniusig tíz részen keresztül tájékozódhattunk a cigány nép kultúrájáról. A szokások, hiedelmek mellett kottaközlés is színesíti az információk szöveges halmazát.

Szarka Júlia: Zenéljünk elkötelezetten – az óvodában is – 2006 szeptemberében és októberében az óvónők szakmai elkötelezettségének alkotóelemeit vette sorra, ezen kívül a kifogásokra is megoldást kínált.

Dr. Szarka Júlia: „Hozzon a gyermeknek mindenki, amit tud: játékot, zenét, örömet...” – A 2006 novemberi és decemberi számában zenei foglalkozás és különböző időintervallumokra ajánlott zenei tevékenységek kerültek közlésre.

Szent-Gály Viola: Az óvodai zenei nevelés módszertanáról - 2007. február és március. Az első rész a zenei nevelés társadalmi kontextusba helyezését és a módszertani hagyományok ismertetését célozta, a második rész a módszertani megújuláshoz szolgáltatott háttérinformációkat.

Schönbergerné Szarvas Erzsébet: Müncheni óvodai gyakorlatát mutatta be hat részben 2008 márciusa és 2009 márciusa között, mindegyiket valamilyen ünnephez kapcsolódva.

Antal Lundström Ilona: A „Látható hangok” oktatócsomag bemutatása – 2009. júniusi és októberi számban ismertette a professzor a 3-8 éves gyermekek kommunikációs fejlesztésének céljából létrehozott esztétikai oktatócsomagját és alkalmazását.

Dr. H. Tóth István: A tél/tavaszy/nyár/ősz évszak és a népi kultúra az óvodai nevelésben - 2014. december, március, május, szeptember. Az adott évszak nevének eredetét, a legjelesebb ünnepeit, hozzá kapcsolódó mondókákat és csúfolókat, irodalmi alkotásokat közölt.

Dr. Pap János: Hangóvoda-hang-játék – 2014. december és 2015. január. Két részben számolt be a program alkotója annak elemeiről és hozzájuk kapcsolható játékos feladatokról.

Pechtol Csilla: Zenei képességfejlesztés játékos formában heti rendszerességgel Vecsésen a Czövek Olivér Református Óvodában - 2012. május, október, november. A már korábban említett sorozatában zenepedagógiai gyakorlatát ismertette három részben.

Körmöci Katalin: Jeles napok - 2008 szeptemberétől kisebb nagyobb kihagyásokkal, de 2011 novemberétől minden hónapban 2014 októberéig. Az adott hónap jeles napjait, ünnepeit ismertette.

Labáth Ferencné: A szerző 2014 novemberétől induló sorozata 2015 októberéig minden hónapban részletes tájékoztatást nyújtott annak etimológiájáról, szokásairól és kisgyermekkel való tevékenységi lehetőségekről.

4. 11. Amit bizonyosan újra el fogok olvasni

Dr. Szarka Júlia számos kiváló írással tisztelte meg az Óvodai Nevelés olvasóközönségét. A számomra legkedvesebb bejegyzések jelentős része az ő tollából származik. A következőkben ismertetésre kerülő, két részben közreadott passzusát, bizonyos időközönként újra és újra elolvasatnám minden óvodapedagógussal, mert a benne foglaltakat nem feledheti egyikünk sem, ha eredményes munkát szeretne végezni, sőt, ha egyáltalán méltó akar lenni ehhez a csodálatos hivatáshoz.

A 2006. év szeptemberi és októberi számában közreadott „Zenéljünk elkötelezetten – az óvodában is! I-II” címet viselő publikáció már a címben kifejezésre juttatja üzenetének lényegét, melynek részletes kifejtése mindenképp inspiráló, és önvizsgálatra készítő.

Az első részben az elkötelezettség elemeit ismerteti, és az általános pedagógiai szempontrendszer mellett zenei kontextusba is helyezi azokat. A szemléltetésére szánt napsugaras ábra igazán szépen fejezi ki, hogy minél több sugárral rendelkezik pedagógiai gyakorlatunk, annál ragyogóbb eredményt leszünk képesek elérni. Hagyott egy jelölés nélküli csóvát is, melyet mindenki egyéniségéből fakadó színezettel tölthet meg (lásd 1. sz. ábra).

1.sz. ábra:

Az elkötelezettség összetevői⁴³

Elsőként, a zenei nevelésben való **hit** szükségességét azzal is alátámasztja, hogy a zene egyéb területekre kifejtett pozitív hatásai közül említ néhányat. Egyértelmű, hogy azt tudjuk hitelesen közvetíteni, amiben mi magunk is hiszünk, ezért fontos, hogy tisztában legyünk a zene, életünket gazdagító

lehetőségeivel is.

Az **azonosulás**, zenepedagógiai meghatározása mellé nekem még kicsit odakívánczik a nyitottság is. Ugyanis a hagyományos eljárások kiegészítésére szolgáló alternatív módszerek befogadásához és elsajátításához szükség van rá, ilyen formán tehát az azonosulás előfeltétele, hiszen ahhoz, hogy kiválaszthassak egy számomra rokonszenves útvonalat, amellyel azonosulni is tudok, nyitottnak kell lennem annak megismerésére.

A zenei megközelítésben az **elfogadás** a helyi programban vállalt feladatokra vonatkozik. A kiválasztott iránynak megfelelő továbbképzések, önképzés, hangszerjáték gyakorlása, hangképző szervek óvása tartoznak ebbe a körbe.

A **felelősségvállalás** a megfelelő dal kiválasztásán keresztül a valódi érték közvetítésére törekvéseken át a saját munka minősége iránti igényességig terjed.

A zenei értelemben vett **kötődés** egyrészt irányulhat az intézmény felé, másrészt a gyermekek, illetve a pálya felé.

Az **önállóság**, az értékek megőrzésének és továbbadásának folyamatában való magabiztosságot és stabilitást hivatott elősegíteni. Nem szabad engednünk korunk hanyatló igényességének, az uralkodó divathullámoknak, és el kell fogadnunk, hogy egyre kisebb mértékben számíthatunk a család nevelő erejére. Ez azonban nem ment fel bennünket

⁴³ <http://mek.oszk.hu/08900/08978/08978.pdf> (2016. 04. 27.)

Jávorné Kolozsváry Judit (szerk.): Az óvodapedagógus szerep kihívásai - A 2003. szeptember 26-i óvodapedagógiai konferencia anyaga. Trezor Kiadó, Budapest, 2004.

kötelezettségeink alól, egy óvónőnek akkor is törekednie kell az értékmentésre, ha ebben éppen úgy tűnik, magára marad.

A **kitartás** mindezen feladatok megvalósításához mindenképp szükséges. Ahhoz, hogy az esetleges hiányosságainkat képesek legyünk pótolni, hogy a felmerülő nehézségeken legyen erőnk sikeresen túljutni, és olyan eredményt produkálni, amire méltán lehetünk büszkék.

Azt hiszem, hogy az én „üres” sugaramat a már korábban említett *nyitottság* vagy a *rugalmasság* töltene meg, hiszen soha nem dőlhetünk hátra, hogy készen vagyunk, és minden jó úgy, ahogy csináljuk, mert még ha így is van, akkor is bármikor jöhet egy váratlan fordulat, melyhez alkalmazkodni kell. Egy olyan gyermek, vagy csoport, esetleg struktúrabeli változás, mely miatt az addigi gyakorlat átértékelésre szorul. Kellő rugalmassággal akár előnyt is lehet kovácsolni az ilyen helyzetekből, de a merev gondolkodás csupán a kudarc esélyét hordozza magában.

A széria második részében (2006/8. sz.) a korábban ismertetett összetevőket érintő hatások kerültek terítékre:

A zenei alapképzettséggel rendelkezők általában sikerebben és szívesebben veszik a zenei feladatok jelentette akadályokat. Ez mind a képzésre, mind a munkaévekre igaz. A zeneileg jól képzett pedagógus kisebb eséllyel fásul bele az éneklésbe vagy a furulyázásba, mivel nem jelent számára akkora erőfeszítést, sőt, jó esetben örömet leli benne.

Ezt magam is tanúsíthatom. Mivel már gyermekkoromtól fogva tudok furulyázni, gyakran és szívesen vettem elő ezt a hangszert a csoportban, és nem csak foglalkozások alkalmával, hanem akkor is, ha csak „úgy hozta az élet”. Csodálatos pillanatokat szerzett a hangszer, amikor a furulyaszóhoz spontán kapcsolódva a gyermekek csak úgy a saját kedvükre énekelni kezdtek, vagy a kicsikért érkező szülők örvendeztek az utoljára gyermekkorukban hallott muzsikának.

Nemcsak a zenei képzettség, hanem a szakma egyéb területein is naprakésznek kell lennünk. A továbbképzések, ha megfelelő színvonalúak, szintén segítik a pedagógus elkötelezettségét.

A sikerélmények elégedettség érzést nyújtanak számunkra, melynek következtében szívesebben végezzük kötelességeinket. Ezért is fontos az önképzés, a gyakorlás, mert a sikert nem adják ingyen semmilyen területen.

A pedagógus saját családjának zenei mintája is determinálhatja viszonyulását a témához. Igaz ez a gyermekkori tapasztalatokra és felnőttkori gyakorlatára is.

Nem segíti a zenei elkötelezettség kialakulását, hogy a magasabb szintű zenei képzettség nem jár sem anyagi sem presztízs-béli jutalmazással. Itt vetődik fel a pályaalkalmassági vizsgákkal szemben támasztott ellenérzések kérdése, melyek indokoltsága erőteljesen megkérdőjelezhető.

A visszacsatolás-értékelés forrásai közül a gyermeknek kell a legfontosabbnak lenni, ha elkötelezettségünket meg szeretnénk őrizni. A befektetett munka az ő esetükben előbb-utóbb megtérül. Bár pozitív hatással tud bírni a kollegákkal megvalósuló zenei együttműködés is, mint az óvónők kamarakórusa, vagy rendszeres összejövedele, amelyen zenehallgatási anyagokat vagy felmerülő kérdéseket vehetnek át, esetleg a hangszerjátékban járatosabb segíthet a gyengébbnek. A család zenei nevelésben való részvételében nem nagyon reménykedhetünk⁴⁴, közös zenés programok, vagy a zenei berkekben jártas szülők mozgósítása is hasznos lehet.

Az eszközkészlet és az anyagi javak nem képezik az elkötelezettség feltételét, ugyanis drága hangszerek nélkül is lehet zenélni, illetve énekelni. Ezen kívül, aki elkötelezett, és szeretne hangszeren játszani, az előbb-utóbb módot is talál rá.

5. Összegzés

Az óvónői pályára készülve szerettem volna képet kapni az Óvodai Nevelés, mint elsőszámú szaklap mibenlétéről. A zenei nevelés területén már rendelkezem némi tapasztalattal, így kézenfekvőnek tűnt, hogy a vizsgálat szempontrendszerét erről a műveltségterületről válasszam ki.

A cikkek által közvetített állapotok értelmezhetőségének okán, elsőként áttekintettem a hazai óvodai zenei nevelés fontosabb állomásait. A négy fontos szakaszon belül számos jelentős esemény történt, melynek következtében korunkban a zene már teljesen más célokat szolgál, mint a XIX. században. Ám, ha jól meggondoljuk, a mostani program-szabadság és az alternatív módszerek megjelenése ellenére a Kodály Zoltán gondolatait alapul vevő Forrai Katalin nézetei képezik az óvodai zenei nevelés alapját. Tehát, tulajdonképpen lassan már évszázados elvek szerint tesszük a dolgunkat ma is. Ez tükröződik a folyóirat cikkeiből is. Azok a témák kaptak nagyobb hangsúlyt, nagyobb megjelenési felületet, amelyeket a nevezett zenepedagógusok az óvodások számára leginkább javasoltak – a magyar néphagyományból kiinduló énekes játékok, a tevékenységek közül pedig az éneklés.

A háttérinformációk feldolgozását a vizsgálatom tárgyát képező sajtótermék bemutatásával folytattam. Sorra vettem az első újságoktól kezdve a Kisdednevelés és a Gyermekevelés történetén keresztül az Óvodai Nevelés történetének fontosabb epizódjait. Korunkhoz elérve, a

⁴⁴ Szarka Júlia: Akadályozzák –e „tényezőket” a zenei nevelést? in: Óvodai Nevelés, 1998, LI. évf. 7. sz.

lap jelenkori helyzetének pontosítása érdekében sorra vettem korunk ilyen irányultságú folyóiratait is.

A következő részben az 1990 és 2015 között megjelent zenéhez kapcsolódó cikkek elemzését végeztem el. Eredeti terveimben még több nézőpont szerepelt, de egyrészt jelen dolgozat keretei nem adnak lehetőséget ennél bővebb téma-kifejtésre, másfelől a hatalmas cikkmennyiség jelentősen megnehezítette a vizsgálat lebonyolítását, így szelektálásra volt szükség. Bár lehet, hogy nézetem kissé utilitarista, de úgy vélem, annak a kutatásnak van értelme, amelynek eredménye segítséget jelent a gyakorlati munkában. Ezért a szempontok közül azokat részesítettem előnyben, amelyeknek kifejtése útmutatásul szolgálhat a vizsgált 26 évfolyam cikkei közötti tájékozódásban. A célom tehát kettős volt: egyrészt egyfajta tájékozódás, másrészt annak segítése.

Az elemzés során arra jutottam, hogy a legnagyobb érdeklődésre a hagyományőrzés, és a különböző ünnepek megtartása tartott számot. A zenei képességfejlesztés témaköre kevésbé volt hangsúlyos, az egyes területeiről külön pedig elenyésző volt a cikkek mennyisége.

A kottaközlések száma ennél valamivel több volt, de véleményem szerint szerencsés volna, ha ez még fokozódna, kiegészítve ezzel az alapirodalomnak számító *ÉNO* és *Zenehallgatás az óvodában* köteteket. Az inklúzió korában fontos lenne, hogy az óvodapedagógusok a különböző kisebbségek dalait is beépítsék nevelési gyakorlatukba. A *Tuza Tibor* által 2005-ben írt *Roma népismeret hónapról hónapra* című sorozat, véleményem szerint követendő példa ezen a téren. Ezen kívül a kottaközlések segíthetnének abban is, hogy a pedagógusok, a változatosságra, újírtásra való törekvésükben ne szakszerűtlen, silány minőségű slágereknek kössenek ki, hanem szakmailag megalapozott forrásból táplálkozhassanak.

Az aktuális eseményekről való tájékoztatást mind az előzetes tájékoztatás, mind az utólagos beszámolók tekintetében kielégítő mennyiségűnek találtam. A jeles napok és ünnepek témaköre némely időszakban számomra kissé sok volt, de értettem a mögötte húzódó szándékot: Ha a nevelők tisztában vannak az ünnepek eredeti mondanivalójával és célközönségével, akkor talán körültekintőbben választanak, illetve a teljeskörű felsorolás - mint azt a legutóbbi évfolyamokban közltek is az ismertetések elején – szélesebb körű választási lehetőséget biztosít.

További kutatásokat lehetne folytatni az irányban, hogy a különböző ünnepek milyen megjelenési arányt produkáltak az adott időszakban, vagy akár abban, hogy mennyi volt a gyakorlati és mennyi az elméleti megközelítésű írás a témában. Hasznosabbnak tartanám azonban, ha a többi nevelési terület bejegyzéseiről készülne a dolgozatomhoz hasonló megközelítésű munka, vagy egy másik, akár külföldi, ám hasonló tematikájú folyóirat, mint a

német nyelvű 4bis8 bejegyzéseit, struktúráját, koncepcióját is össze lehetne vetni az *Óvodai Nevelés* folyóiratával.

Összességében nagyon tanulságos vizsgálódáson vagyok túl. Előtte csak egy-egy kiragadott lapszámmal találkoztam az *Óvodai Nevelés* repertoárjából, nem tudtam, hogy összességében miként is vélekedjem róla, mennyire érdemes a nevelőmunka segítőként aposztrofálni.

Megannyi inspiráló ötletet felvonultató, szemléletformáló írás nyomán bizonyosan állítom, hogy érdemes rendszeresen forgatni, mert amellet, hogy a gyakorló pedagógusok kiváló megnyilatkozási felülete, számos szakmai kiválóság, kutató vagy éppen hasznos kiadványújdonság kerülhet segítségével a látószögünkbe.

6. Irodalomjegyzék

Az óvodai nevelés programja. Budapest, Országos Pedagógiai Intézet, 1989.

Bakonyi Anna: Értékkövető gondolatok az óvodai nevelés programjaiban. A magyar óvodai nevelés íve 1971–2013 – Szabadi Ilona emlékére. In: Neveléstudomány (online), 2013, 4. sz. 34-44.p. (2016. 04.13.)

URL: http://nevelstudomany.elte.hu/downloads/2013/nevelstudomany_2013_4_34-44.pdf

Bánki Vera – Bálványos Huba: Differenciálás a művészeti nevelésben. Budapest, OKKER Oktatási és Kiadó Kft, 2002.

Bognárné Kocsis Judit: Pedagógiai kutatások módszertana és statisztikai alapjai. Veszprém, Pannon Egyetemi Kiadó, 2014.

Cole, Michael – Cole, Sheila R. : Fejlődéslélektan. Budapest, Osiris Kiadó, 2001. 292-448. p.

Doktor Ferenc: A kiadó bemutatkozik. In: Óvodai Nevelés, 1993, XLVI. évf. 7. sz. 219. p.

Forrai Katalin: Ének az óvodában. Budapest, Editio Musica, 2013.

Gerő Zsuzsa: Érzelem, fantázia, gondolkodás óvodáskorban. Flaccus Kiadó, 2015. 54-93. p.

G. Szabó Sára – Gombos Péter: Hogyan írjunk (és gépeljünk) szakdolgozatot. Kaposvár, Profunda, 2007. 1-76. p.

Hovánszki Jánosné (szerk.): Zenei nevelés az óvodában – szöveggyűjtemény. Debrecen, Debreceni Egyetem Hajdúböszörményi Pedagógiai Főiskolai Kar, 2008.

Hrutkáné Dávid Mónika: Ünneplapozó – Népi mondókák az év jeles napjaira. Budapest, Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft., 2003.

Jávorné Kolozsváry Judit (szerk.): Az óvodapedagógus szerep kihívásai - A 2003. szeptember 26-i óvodapedagógiai konferencia anyaga. Trezor Kiadó, Budapest, 2004.

URL: <http://mek.oszk.hu/08900/08978/08978.pdf> (2016. 04. 27.)

József István dr.: Fejlődépszichológia nevelőknek. Kaposvár, Dávid Kiadó, 2012. 76-91. p.

Kelemen Elemér dr.: Az Óvodai nevelés ötven éve. In: Óvodai Nevelés, 1997. L. évf. 6. sz. 184-187. p.

Kenesei Éva dr.: A kisgyermek zenei nevelésének módszerei. In: Parlando, 2012. 4. sz. (online) 2016. 04.13.

URL: <http://www.parlando.hu/2012/2012-4/2012-4-04-Kenesei.htm>

Kis Jenőné dr.: Szemelvénygyűjtemény az ének-zene tantárgy-pedagógiához. Kaposvár, Csokonai Vitéz Mihály Tanítóképző Főiskola, 1998. 124-171. p.

Kodály Zoltán: Zene az óvodában. Budapest, Zeneműkiadó, 1958.

Komjáthy Zsuzsanna: A magyar óvodatörténet nyilvántartott szakmai folyóiratainak gyermek – és ifjúságképe a XIX. századtól napjainkig. In: Képzés és gyakorlat (online), 2012. X. évf. 3-4. sz. 221-231. p. (2016. 03. 25.) URL: http://epa.oszk.hu/02600/02641/00005/pdf/EPA02641_kepzes_es_gyakorlat_2012_03-04_221-231.pdf

Körmöci Katalin: Jubileum. in: Óvodai Nevelés, 2013. LXVI. évf. 3. sz. 16-17. o.

Lázár Katalin: Mit játszottok, mátkák – A népi játékok rendszere és tanítása – játékközlés. Kaposvár, KE Csokonai Vitéz Mihály Pedagógiai Főiskolai Kar, 2002. 9-58. p.

Ludánszkiné Szabó Éva: Óvodai zenei hagyományápolás – népszokások. Hajdúböszörmény, Ludánszkiné Szabó Éva, 1995.

Mérei Ferenc – V. Binét Ágnes: Gyermeklélektan. Budapest, Medicina Könyvkiadó Rt., 2001. 72-172. p.

Mészáros István: Óvodai zenei nevelésünk másfél évszázada. Budapest, Közgazdasági és Jogi Kiadó, 1988.

Nagy Jenőné: Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel. Szolnok, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Pedagógiai Intézet, 1997. 7-104. p.

Óvodai Nevelés Szerkesztősége: Új kezekben az Óvodai Nevelés. In: Óvodai Nevelés, 1991. XLIV. évf. 7. sz. 227. o.

Óvodai Nevelés Szerkesztősége: Veszélyben az óvónők szakmai folyóirata! in: Óvodai Nevelés, 1990. XLIII. évf. 11. sz. 359-360. p.

Perlai Rezsőné: Körmöci Katalin. In: Óvodai Nevelés, 2006. LIX. évf. 3. sz. 95-96. p.

Pivókné Gajdár Klára: Multidéző kirándulás az Óvodai Nevelés lapjaiban 1. rész. In: Óvodai Nevelés, 2010, LXIII. évf. 8. sz. 22-23. p.

Pivókné Gajdár Klára: Multidéző kirándulás az Óvodai Nevelés lapjaiban 2. rész. In: Óvodai Nevelés, 2010, LXIII. évf. 9. sz. 16-19. p.

Pivókné Gajdár Klára: Multidéző kirándulás az Óvodai Nevelés lapjaiban 3. rész. In: Óvodai Nevelés, 2011, LXIV. évf. 1. sz. 14-15. p.

Pivókné Gajdár Klára: Multidéző kirándulás az Óvodai Nevelés lapjaiban 4. rész. In: Óvodai Nevelés, 2011, LXIV. évf. 2. sz. 8-10. p.

Pivókné Gajdár Klára: Multidéző kirándulás az Óvodai Nevelés lapjaiban 4/b. rész. In: Óvodai Nevelés, 2011, LXIV. évf. 4. sz. 7-9. p.

Pivókné Gajdár Klára: Multidéző kirándulás az Óvodai Nevelés lapjaiban 5/a. rész. In: Óvodai Nevelés, 2011, LXIV. évf. 5-6. sz. 11-12. p.

Pivókné Gajdár Klára: Multidéző kirándulás az Óvodai Nevelés lapjaiban 5/b. rész. In: Óvodai Nevelés, 2011, LXIV. évf. 7. sz. 12-14. p.

Pivókné Gajdár Klára: Multidéző kirándulás az Óvodai Nevelés lapjaiban 6/a. rész. In: Óvodai Nevelés, 2011, LXIV. évf. 8. sz. 9-11. p.

Pivókné Gajdár Klára: Múltidéző kirándulás az Óvodai Nevelés lapjaiban 6/b. rész. In: Óvodai Nevelés, 2011, LXIV. évf. 9. sz. 15-17. p.

Pivókné Gajdár Klára: 60 éves lett az Óvodai Nevelés – Az Óvodai Nevelés szakmai-módszertani folyóirat kettős születésnapja. In: Óvodai Nevelés, 2013, LXVI. évf. 1. sz. 2. p.

Szarkáné Horváth Valéria: Az óvodai ének-zene foglalkozások módszertana. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1995.

Szentesné Nagy Éva: Hagyományok lépésről lépésre. Szekszárd, Tolna Megyei Önkormányzat Pedagógiai Intézete, 1995.

Törzsök Béla: Zenehallgatás az óvodában. Budapest, Editio Musica, 1982.

Turmezeyné Heller Erika – Balogh László: Zenei tehetséggondozás és képességfejlesztés. Debrecen, Kocka Kör & Faculty of Central European Studies, Constantinian the Philosopher University in Nitra, 2009.

Varga László: A kisdiednevelés című folyóirat gyermekképe, avagy az engedelmisség pedagógiai dilemmái. In: Neveléstörténet (online) 2006. 1-2. sz.(2016.03.25.) URL http://www.kodolanyi.hu/nevelestortenet/?rovat_mod=archiv&act=menu_tart&eid=33&rid=1&id=201

Zsoldos Z. Julianna: Felkészült az óvoda a módszertani szabadságra? A saját program lehetőségeiről. In: Óvodai Nevelés, 1997, L.évf. 6. sz. 194-202. p.

Zsoldos Z. Julianna (szerk.): Krónika In: Óvodai Nevelés, 1998, LI. évf. 1. sz. 15-21.p.

Zsoldos Z. Julianna (szerk.): Krónika In: Óvodai Nevelés, 1998, LI. évf. 2. sz. 55-58.p.

Zsoldos Z. Julianna: Pillanatképek a 60 éves Óvodai Nevelés történetéből. In: Óvodai Nevelés, 2007. LX. évf. 4. sz. 112-116. p.

7. Függelék

1.sz. függelék

Az óvodáztatás hajnalán használatos dalgyűjtemények, segédletek

Varga Péter: Nefelejts – 1839, Landerer nyomda. Az első, a honi kiadású daloskönyvek sorában. Magyar és német nyelvű versek, énekek találhatók benne kotta nélkül.

Bezerédj Amália: Flóri könyve – 1840, Pest. A nevelő célzatú szövegek mellett huszonöt, szintén hasonló indíttatású, ám módszertanilag több szempontból kifogásolható dalocska lelhető fel benne. A problémák a következők: a hangterjedelem túl nagy az óvodás korosztály számára, a szövegek mesterkéltek, a prozódia gyenge.

Wargha István: Terv a kisdédóvó intézetek terjesztése iránt a két magyar hazában; függelék – 1843, Pest. A zenei nevelésről való értekezés mellett – melyben a szerző kifejti az ének rendre nevelő hatását - négy, németes jellegű dalt közöl a nemzeti összetartozásról szóló szövegekkel.

Leopold Chimani: Theoretisch-practischer Leitfaden für Lehrer in Kinder-Bewahranstalten – 1832, Bécs. A hazai kisgyermeknevelők által is gyakran forgatott kalauz, melynek függelékében játékmertetés és kották kerültek közlésre.

Lukács Pál: Dalkönyvecske (1840), *Kis lant*(1846), *Kis furulya*(1858), *Kis hegedű*(1858), *Kis lant*(1859), *Kis czitera*(1860) *Kis dalos*(1860). Alapvetően verses kötetek, melyekben dalszövegek is megjelentek. Témájukban meglehetősen változatos képet mutatnak: morális és viselkedési szabályok, játékok, dallamuk – kotta híján csak valószínűsíthetően – korabeli közismert dallamokra épült.

A korabeli nevelők számára a következő kötetek nyújtottak útmutatást:

Samuel Wilderspin: Infant education; or Remarks on the Importance of Educating the Infant Poor című könyvének 1826-ban kiadott, Joseph Wertheimer által németre fordított második kiadása volt az elsődleges segédlet Brunszvik Teréz óvodaszervező tevékenységében. A zsoltárok és dalok éneklését tartja hasznosnak, mert ez szolgálja a lelki gyarapodást, illetve dalos játék leírásra található benne.

Rehlingen Antal: Die Bewahrschule für kleine Kinder von zwei bis sieben Jahren, 1832-ben Pesten megjelent – ennek ellenére német nyelvű – tájékoztatója egy rövid szakaszt szentelt az óvodai énekeknek. Ebben kifejtésre kerül, hogy a zene a gyermek belső lelki szükséglete, ezen kívül az erkölcsi fejlődés segítője is. Szerencsésnek tartja, ha a pedagógus hegedűn kíséri az éneket. Függelékében tizenhárom, főként vallási témájú dal szövege olvasható.

Leopold Chimani segédlete részletesen kifejti az énekek tanításának ajánlatos menetét, értekezik a megfelelő hangerőről, a foglalkozások ajánlatos hosszáról, tevékenységeiről, a muzsika kedvező hatásairól, mind fizikai, mind lelki értelemben. Kísérő hangszernek a zongorát ajánlja. Függeléke harminckét dal kottáját közli.

Georg Wirth: *Ueber Kleinkinder-Bewahranstalten* című, 1838-ban, Ausburgban megjelent kiadványában az énektanítás technikáját Chimanihoz hasonlóképp ismerteti. A nevelő, etikai ismertetőjét követően többször bemutatja a dalt, majd amikor már néhányan tudják, akkor velük és hegedűszóval újra és újra előadják azt. A dallamtól eltérő kíséretre csak teljesen biztos tudás esetén kerülhet sor.

2.sz. függelék

A hazai óvodák korai évtizedeinek kiadványai

Alapnevelők és Szülők Lapja – Debrecen, 1870-1872. A Kisdédnevelés elődjének tartják.

Fröbel – Pest, 1871. Szabó Endre öt lapszámot megélt kiadványsorozata a fröbeli „adományok” helyes alkalmazását kívánta elősegíteni.

Gyermeknevelés – Budapest, 1948-1953.

Intézeti Értesítő – Fröbel Intézet, Kolozsvár, 1873-1876.

Kisdédnevelés – Budapest, 1879-1920, 1924-1944.

Kisdédóvók és Gyermekkertésznők Lapja – Gyoma, Arad, 1882-1885.

Kisdédóvók Lapja – Hatvan, 1904-1914.

Magyar Gyermeknevelés – Székesfehérvár, 1934.

Magyar Kisdédóvás és népoktatás – Eperjes, 1895-1918.

Kindergartenschule – Budapest, 1932.

Népbarát – Pest, 1844.

Nevelési Szakközlöny – Budapest, 1873-1878.

Óvoda és Iskola – Hódmezővásárhely, 1914-1919.⁴⁵

⁴⁵ Zsoldos Z. Julianna: Pillanatképek a 60 éves Óvodai Nevelés történetéből. In: Óvodai Nevelés, 2007. LX. évf. 4. sz. 112. p.

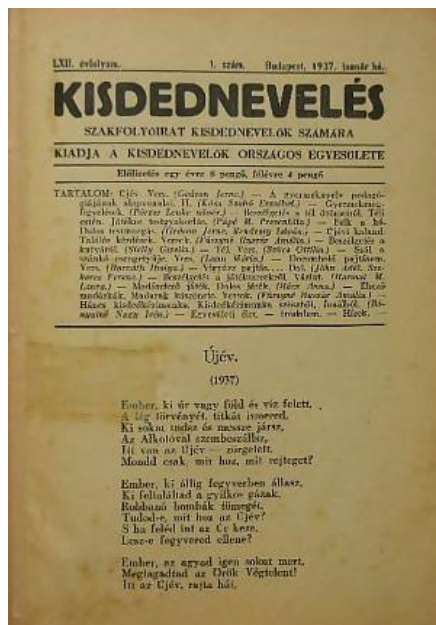
3./A. sz. függelék

Kisdednevelés folyóirat címlap 1880.⁴⁶

3. /B. sz. függelék

Kisdednevelés folyóirat címlap 1937.⁴⁷

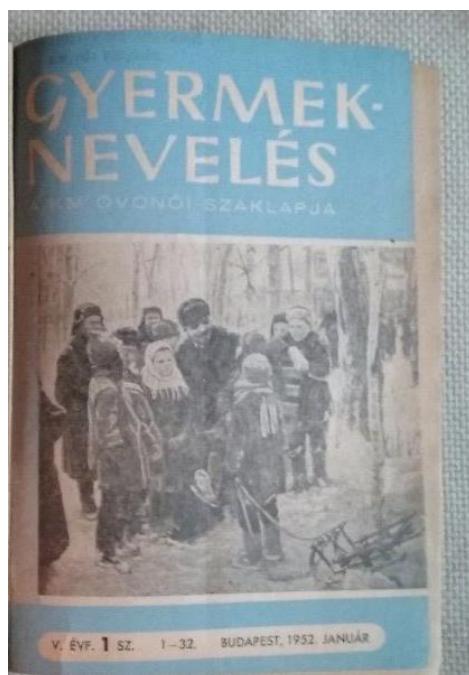

⁴⁶ <https://www.antikvarium.hu/konyv/kohany-mihaly-danka-istvan-kisdednevel-es-1880-125652>
(2016. 04. 17.)

⁴⁷ <https://www.antikvarium.hu/konyv/kemeny-ferenc-benko-anna-kisededneveles-1937-január-december-286435>
(2016. 04. 17.)

4. sz. függelék

Gyermeknevelés folyóirat címlap 1952.⁴⁸

5. sz. függelék

Az Óvodai Nevelés főszerkesztői⁴⁹

Szabadi Ilona: 1953-1956

Kovácsnai Józsefné: 1957-1974

Majorosné Kállai Edit: 1975-1991.4. sz.

Zsoldos Z. Julianna (megbízott): 1991.5.-7. sz.

Páli Judit (dr.): 1991.7. sz.-1994.6. sz.

Zsoldos Z. Julianna: 1994.7. sz. - 2007. 10. sz.

Körmöci Katalin: 2008. 1. sz. – napjainkig

⁴⁸<http://galeriasavaria.hu/termek/reszletek/konyv-irat/939077/Ovodai-Nevelés-es-Gyermeknevelés-folyóiratok/> (2016.04.17.)

⁴⁹ <http://www.ovi-suli.hu/laptortenet.html> (2016. 04. 17.)

JUBILEUM

Az Óvodai Nevelés szakmai-módszertani folyóiratunk 60. születésnapja alkalmából szeretettel tesszük közzé mind a hatvan év januári számainak címlappait. Köszönetünket fejezzük ki Pivókné Gajdár Klára kolléganőnknek, aki nemcsak hogy rendelkezett ezen lapokkal, hanem járadását nem kímélve képpé formálta mindannyiunk örömeire. Az összeállításból jól látható a lap

fejlődése és az is, hogy a jelenlegi, megújult formátumú újság elegáns kivitelű, ugyanakkor tartalmában továbbra is igyekszik az óvodapedagógus olvasók igényeit kielégíteni.

Reméli, hogy megelégedettségüket sikerül megtartani:
Körmöci Katalin főszerkesztő

⁵⁰ Óvodai Nevelés, 2013. LXVI. évf. 3. sz. 16. p.

MEGHÍVÓ

a Néphagyományörző Óvodapedagógusok Egyesületének XV. Szakmai Találkozójára

Időpont: 2013. április 19–20.
 Helyszín: Jászszentlászló – Kishegyes (Vajdaság).
 A találkozó témája: **Korunk kihívása – a népművészeti hagyományok átadása az óvodában.**

Szeretettel várjuk az érdeklődők jelentkezését!
 Részvételi díj: 16 e Ft + szállás, egyesületi tagoknak 12 e Ft + szállás.
 Jelentkezési határidő: **2013. március 15.**

Jelentkezés az alábbi elérhetőségen:
 Néphagyományörző Óvodapedagógusok Egyesülete,
 2103 Gödöllő, Egyetem tér 14.
 Felvilágosítás: Barnóczki Beáta.

E-mail: dologka@citromail.hu, noe@invitel.hu,
 Tel.: 06 (70) 222-3064 17.00–20.00 között.

⁵¹ Óvodai Nevelés, 2013. LXVI. évf. 3. sz. 17. p.

Az óvodai nevelés során hasznosítható jelenkori kiadványok

Család, gyermek, ifjúság: Gyermekvédelmi, szakmai folyóirat. 1992-ben indult, 2011 szeptemberétől online jelenik meg évente hat alkalommal. Főszerkesztő: Herczog Mária.

Educatio: „Interdiszciplináris szemle azok számára, akik az oktatás társadalmi összefüggéseit keresik.” Negyedévente jelenik meg 1991 óta. Főszerkesztő: Kozma Tamás.

Fejlesztő Pedagógia: Az oktatás résztvevőinek, tehát a pedagógusoknak, pszichológusoknak és szülőknek, kíván segítséget nyújtani. Első megjelenése 1990-re tehető, azóta évi hat alkalommal kapható. Alapító főszerkesztője dr. Salné Lengyel Mária.

Gyógypedagógiai Szemle: A Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének időszaki kiadványa. 1972-ben alapították, jelenlegi főszerkesztője Rosta Katalin.

Kisgyermek: „A Magyar Pedagógiai Társaság és az OVOKEM Kft. országos szakmai folyóirata” a 0-8 éves korúak nevelésének kérdéseiről. 2007-től évente négy-öt alkalommal jelenik meg. Főszerkesztő: Villányi Györgyné Jutka.

Kútbanézők: Különböző művészeti ágak képviselői írnak benne a zene, képzőművészet, tánc, mozgás, hagyományörzés oktatási-nevelési folyamatban betölthető lehetőségeiről. 1995-ben jelent meg először. Főszerkesztők: Debreczeni Tibor, illetve Trencsényi László.

Lurkó Világ: 2007 óta létező, 2011 óta csak online megjelenő óvodai magazin. A három és hét év közötti korosztályt nevelőket – pedagógusokat és szülőket megszólító szakmai kiadvány. Alapító szerkesztők: Lengyel Katalin és Lőrincz Emese.

Magyar Pedagógia: A Magyar Tudományos Akadémia Pedagógiai Bizottságának folyóirata: Neveléstudományi szakcikk, tudományos kutatási eredmények, tanulmányok megjelenési felülete negyedévente. Alapításának éve 1892, jelenlegi főszerkesztő Csapó Benő.

Mindennapi Pszichológia: 2008 óta havonta megjelenő magazin, melyben időnként óvodai nevelési helyzetek is górcső alá kerülnek. Főszerkesztő: Dr. Pápay Herbert Zsuzsa.

Óvodai élet: Az évente öt alkalommal megjelenő szakfolyóiratot 1992-ben hívták életre. Pszichológiai tanácsadás, szakmai programelőzetes, új technikák, módszerek ismertetése, ötletek a játéktevékenységekhez, más lapok cikkeiből való tallózás, mélyinterjú szakmai kiválóságokkal, illetve szülőkkel való interaktív párbeszéd olvashatóak lapjain. Alapító - főszerkesztő: Villányi Györgyné.

Parlando: A Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének zenepedagógiai folyóirata. Évente hat alkalommal jelenik meg 1959 óta. Felelős szerkesztő: Zelinka Tamás.

Pedagógusok Lapja: A Pedagógusok Szakszervezetének folyóirata. A köznevelés aktuális kérdésein kívül a szakszervezeti élettel is foglalkozik. Főszerkesztő: Millei Ilona.

Új Köznevelés: Évente 10 lapszám jelenik meg, az 1944-es kiadás óta. Főszerkesztő: Balatoni Kinga Cecília.

Új Pedagógiai Szemle: Havonta, illetve kéthavonta megjelenő elméleti, továbbá gyakorlati témákat feldolgozó tudományos folyóirat. Alapítása 1950-re tehető. Főszerkesztő: Takács Géza.

8.sz. függelék

Külföldi pedagógiai folyóiratok

4 bis 8

Childhood Education

Early Childhood Research & Practice

Early Years

International Journal of Early Childhood

International Journal of Early Years Education

Journal of Early Childhood Literacy

Journal of Early Childhood Teacher Education

Journal of Education for Teaching

9. sz. függelék

Óvodás korosztály neveléséhez kapcsolódó néhány weboldal

www.kisgyermekfejlesztés.hu

www.kormocikatalin.hu

www.kultura.hu

www.lurkovilag.hu

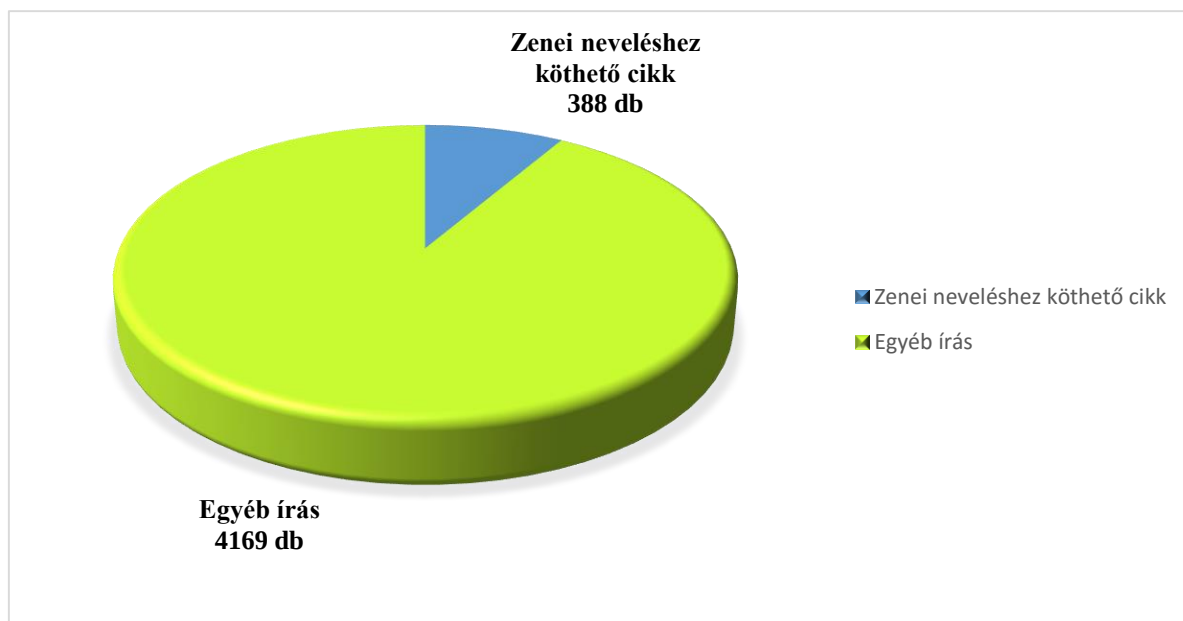
www.ovodatar.hu

www.ovonok.hu

www.ringato.hu

10.sz. függelék

4. sz. diagram: A zenei írások mennyisége az Óvodai Nevelés 1990-2015 között megjelent összes cikkéhez viszonyítva (s.k.)

11. sz. függelék

Körmöci Katalin⁵²

⁵² <http://www.ovi-suli.hu/kormocikatalin.html> (2016. 04. 17.)

12. sz. függelék

Kodály Zoltán gyermekek körében⁵³

13. sz. függelék

Forrai Katalin⁵⁴

⁵³ <http://museum.breuerpress.com/2013/12/16/kodaly-zoltan-%E2%80%93-24-jatek-csodaceruza-1387220851/> (2016. 04. 17.)

⁵⁴ <http://www.parlando.hu/2015/2015-1/DietrichHelga-FORRAI-KATALIN.htm> (2016. 04. 17.)

Az Óvodai Nevelés folyóiratban 1990-2015 között előforduló, általam vizsgált cikkek jegyzéke zenei nevelés és hagyományápolás témakörökben, a megjelenés sorrendjében

M. Kállai Edit, Zsoldos Júlia: *Országos ének-zenei továbbképzés Leninvárosban*, 1990, XLIII. évf. 1. sz. 12-14. o.

Sárik Jánosné: *Zenei élményeink*, 1990, XLIII. évf. 1. sz. 21. o.

Nagy Ferencné: *Itt a farsang, áll a bál*, 1990, XLIII. évf. 2. sz. 60. o.

Tóth Józsefné: *Zenei nevelés Tapolcán*, 1990, XLIII. évf. 3. sz. 95-96.o.

Dr. Oláh Emőd: *Szabó Endre nézetei az óvodai zenei nevelésről*, 1990, LXIII. évf. 5. sz. 159-161. o.

Anonym: *Ballagó évszakok*, 1990, LXIII. évf. 5. sz. 174. o.

Deákné Kiss Katalin: *Hagyományteremtés Kartalon*, 1990, XLIII. évf. 6. sz. 208.o.

Forrai Katalin: *Zenei nevelés: A továbbfejlesztett óvodai program Zenei nevelés fejezetéről*, 1990, XLIII. évf. 7-8. sz. 228-230. o.

Szilágyi Jánosné: *Betlehemes játék*, 1990, XLIII. évf. 11. sz. 379-380. o.

Menyhárh Ágota: *Karácsonyi rege*, 1990, XLIII. évf. 11. sz. 380-381.o.

Lugosi Margit: *Gyermekeinkért*, 1991, XLIV. évf. 3. sz. 86-88. o.

Lugosi Margit: *Gyermeklakodalmas*, 1991, XLIV. évf. 3. sz. 88-89. o.

Pántya Péterné: „Kossuth Lajos azt üzenete...”, 1991, XLIV. évf. 3. sz. 96. o.

Várhegyi Anita: *Sváb lakodalmas*, 1991, XLIV. évf. 4. sz. 133. o.

Bajári Károlyné: *Ki lesz a pünkösdi király?*, 1991, XLIV. évf. 5. sz. 170. o.

Deli Andrásné: *Falvay Károly: Ritmikus mozgás, énekes játék*, 1991, XLIV. évf. 5. sz. 174. o.

Baranyai Sándorné: *Velünk élő néphagyomány: Jeles napok*, 1991, XLIV. évf. 6. sz. 198.-202. o.

Vitkovits Gyöngyi: *VII. Országos Énektanácskozás Szolnokon*, 1991, XLIV. évf. 7. sz. 228-230. o.

Baranyai Sándorné: *Jeles napok, Mihály-napi vásár*, 1991, XLIV. évf. 7. sz. 241-244. o.

Baranyai Sándorné: *Jeles napok*, 1991, XLIV. évf. 8. sz. 277- 278. o.

Szombathely, Martos Flóra Úti Óvoda nevelőtestülete: *Szüreti mulatság*, 1991, XLIV. évf. 8. sz. 277-278. o.

Ludánszki Lajosné: *Zenei hagyományápolás*, 1991, XLIV. évf. 9. sz. 294-297. o.

Baranyai Sándorné: *Jeles napok, Téli népszokások*, 1991, XLIV. évf. 9. sz. 302-307. o.

Csorba Piroska: *Kisdéd született*, 1991, XLIV. évf. 9. sz. 310-311. o.

- Pajor Márta: *Gyermekdal-és játékgyűjtemény német nemzetiségi óvodapedagógusoknak*, 1991, XLIV. évf. 9. sz. 315. o.
- Baranyai Sándorné: *Jeles napok, István-napi regölés, Aprószentek napja, Búcsú az óévtől és az újév köszöntése, Vízkereszt*, 1991, XLIV. évf. 10. sz. 347-349. o.
- Zsigmond Emese: *Jeles napok „Elmúlik a rövid farsang”*, 1992, XLV. évf. 1. sz. 21-22. o.
- Anonym: *Falvay Károly – Ritmikus mozgás énekes játék*, 1992, XLV. évf. 2. sz. 69. o.
- Baranyai Sándorné: *Jeles napok, Február-bőjtelő hava*, 1992, XLV. évf. 2. sz. 56-57. o.
- Anonym: *Kezdődik a kismise... (Pajor Márta könyvének ismertetése)*, 1992, XLV. évf. 3. sz. 100. o.
- Anonym: *A Rózsavölgyi Zeneműbolt ajánlja gyermekeknek és nevelőknek*, 1992, XLV. évf. 3. sz. 101. o.
- Baranyai Sándorné: *Jeles napok: Sándor, József, Benedek, Gyümölcsoltó Boldogasszony napja, Virágvasárnap, Húsvét*, 1992, XLV. évf. 3. sz. 94-97. o.
- Zsoldos Z. Julianna: *Divatok és értékek a zenei nevelésben*, 1992, XLV. évf. 4. sz. 113-115. o.
- Baranyai Sándorné: *Május-Pünkösdi hava*, 1992, XLV. évf. 5. sz. 168-170. o.
- Anette Stroteich: *Ünnepi jelképek*, 1992, XLV. évf. 6. sz. 186-188. o.
- Zsoldos Z. Julianna: *Ének az óvodában-angolul!*, 1992, XLV. évf. 6. sz. 208-209. o.
- Dr. Tátrai Zsuzsanna: Dr. Bucherna Nándorné-Faust Dezsőné-Zadravecz Teréz: *Néphagyományörzés az óvodában*, 1992, XLV. évf. 8. sz. 279-280. o.
- Lázár Katalin: *Baranyai Sándorné: Velünk élő néphagyományok*, 1992, XLV. évf. 10. sz. 349-350. o.
- Dr. H. Tóth István: *A néphagyomány világa óvodapedagógus- és tanítójelöltjeink oktatásában Kecskeméten*, 1992, XLV. évf. 10. sz. 330-331. o.
- Fejér Megyei Pedagógiai Szolgáltató Intézet: *Országos Óvodai Ének-Zene Tanácskozás – felhívás*, 1993, XLVI. évf. 2. sz. 47. o.
- Papp Kornélia: *Ki őrzi jól a néphagyományt?* 1993, XLVI. évf. 6. sz. 189. o.
- Forrai Katalin: *Írányzatok sodrásában*, 1993, XLVI. évf. 6. sz. 190-191. o.
- Bolláné Vörös Ágota: *A VIII. Országos óvodai ének-zene tanácskozás*, 1993, XLVI. évf. 6. sz. 201-202. o.
- Kovács Aurélné: *Néphagyományörzés – másképpen*, 1993, XLVI. évf. 7. sz. 228. o.
- Balejáné Bodó Katalin: *Kerti muzsika a gyermekekért*, 1993, XLVI. évf. 7. sz. 235. o.
- Kovács Lászlóné: *Az a nép, amelynek nincs múltja, jövője sincsen*, 1993, XLVI. évf. 8. sz. 268-269. o.
- Kádár Mihályné: *Néphagyományok élesztése*, 1993, XLVI. évf. 8. sz. 269-270. o.

Rákossy Józsefné: *Néphagyományok a bárándi óvodában – A személyiségközpontú nevelés módszereinek komplex alkalmazása*, 1993, XLVI. évf. 8. sz. 270-272. o.

Bíró Béláné: *A helyi hagyományokra figyelve*, 1993, XLVI. évf. 9. sz. 309. o.

Dr. H. Tóth István: *Ágas-bogas népköltésfánk kicsiny hajtásai 1.*, 1993, XLVI. évf. 10. sz. 344. o.

Nagy Imréné: *Élő hagyományok*, 1993, XLVI. évf. 10. sz. 349. o.

Hagyományörző Munkaközösség: *Lakótelepi lehetőségek*, 1993, XLVI. évf. 10. sz. 349-350. o.

Dr. H. Tóth István: *Ágas-bogas népköltésfánk kicsiny hajtásai 2.*, 1994, LXVII. évf. 1. sz. 22. o.

Dr. Bots Andrásné: *Miért foglalkozik egy budapesti óvónő a néphagyomány ápolásával?*, 1994, LXVII. évf. 1. sz. 23-25. o.

Dr. H. Tóth István: *Ágas-bogas népköltésfánk kicsiny hajtásai 3.*, 1994, LXVII. évf. 2. sz. 49. o.

Fekete Miklósné: *Hagyományörző játékok*, 1994. XLVII. évf. 2. sz. 57-58. old.

Anonym: *Hagyományápoló olvasókönyv – ajánló*, 1994. XLVII. évf. 2. sz. 64. o.

Dr. H. Tóth István: *Ágas-bogas népköltésfánk kicsiny hajtásai 4.*, 1994, LXVII. évf. 3. sz. 85-86. o.

Szalontai Judit: *Nagyvárosi hagyományörzés – mértékkel 1.*, 1994, XLVII. évf. 3. sz. 86-87. o.

Szalontai Judit: *Nagyvárosi hagyományörzés – mértékkel 2.*, 1994, XLVII. évf. 4. sz. 116-117. o.

Dr. H. Tóth István: *Ágas-bogas népköltésfánk kicsiny hajtásai 5.*, 1994, XLVII. évf. 4. sz. 118. old.

Zsoldos Z. Julianna: *Forrai Katalin*, 1994, XLVII. évf. 4. sz. 129-131. o.

Nagy Jenőné: *Törzsök Béla Tulipánfa – könyvajánló*, 1994, XLVII. évf. 4. sz. 137.o.

Dr. Kriston Vízi József: *Néphagyományaink ébresztése*, 1994, XLVII. évf. 6. sz. 207. o.

Dr. W. Mikó Magdolna: *Néphagyományörzés az óvodában*, 1994, XLVII. évf. 7. sz. 245-246. o.

Zsoldos Z. Julianna: *Új eszköz az óvodai zenei nevelésben*, 1994, XLVII. évf. 9. sz. 313. o.

Mudriné Rakoncza Ágnes: *Advent Ajakon*, 1994, XLVII. évf. 10. sz. 345. o.

Katona Béla: *Adventtől szép pünkösdi napjáig*, 1994, XLVII. évf. 10. sz. 361-362.o.

Mudriné Rakoncza Ágnes: *Élő hagyomány*, 1995, XLVIII. évf. 2. sz. 60. o.

Forrai Katalin: *Zenei találkozót szervezünk*, 1995, XLVIII. évf. 2. sz. 63. o.

Antal Éva: *Jeles napok az óvodában – felhívás*, 1995, XLVIII. évf. 3. sz. 90. o.

Falvay Károly: *Bevezető a hagyományos gyermekjátékok értelmezéséhez*, 1995, XLVIII. évf. 4. sz. 125. o.

Menyhárt Ágota: *Ahogy a gyakorlat oldaláról látom*, 1995, XLVIII. évf. 4. sz. 147-148. o.

Falvay Károly: „*Lánc, lánc, Eszterlánc*” és a többiek, 1995, XLVIII. évf. 5. sz. 170-172. o.

Anonym: *Muzsikáló Orff „Koffer”* – hirdetés, 1995, XLVIII. évf. 5. sz. 174. o.

Falvay Károly: *Kis kacsá fűrdik fekete tóba...*, 1995, XLVIII. évf. 6. sz. 206-209.o.

Dr. Kriston Vízi József: *Kiss Áronra emlékezünk*, 1995, XLVIII. évf. 6. sz. 210. o.

Falvay Károly: „*Leánykérő*” játékok, 1995, XLVIII. évf. 7. sz. 251-253. o.

Falvay Károly: *Pünkösdi rózsá, pünkösdi játékok*, 1995, XLVIII. évf. 8. sz. 306-309. o.

Petőné Gulyás Márta: *Az óvodai zenehallgatás*, 1995, XLVIII. évf.10.sz.364-365.o.

Forrai Katalin: *Az iskola előtti zenei nevelés helye és új irányzatai a zenei világkonferencián*, 1995, XLVIII. évf. 10. sz. 370-371. o.

Nagy Andrea: *Népi hangszerek*, 1995, XLVIII. évf. 10. sz. 378-381. o.

Dr. Kríza Ildikó: *Téltemetés – farsangolás*, 1996, XLIX. évf. 1. sz. 9-10. o.

Szolga Istvánné: „*Zuzuló*”, avagy nádi duda, 1996, XLIX. évf. 1. sz. 23. o.

Vajda Istvánné: *Citerazene*, 1996, XLIX. évf. 1. sz. 23. o.

Dr. Kríza Ildikó: *Farsangi játékok*, 1996, XLIX. évf. 2. sz. 45-46. o.

Dr. Kríza Ildikó: *A húsvéti ünnepkör*, 1996, XLIX. évf. 3. sz. 82-84. o.

Dr. Kríza Ildikó: *Szent György hava*, 1996, XLIX. évf. 4. sz. 116-118. o.

Dr. Kríza Ildikó: *A pünkösdsnek jeles napján*, 1996, XLIX. évf. 5. sz. 155-156. o.

Darabán Géza: *A 80 éves Törzsök Béla nyugalmazott tanár köszöntése*, 1996, XLIX. évf. 5. sz. 165. o.

Hagyományörző Közösség, Ajak, Óvoda: *Majális*, 1996, XLIX. évf. 5. sz. 173. o.

Bakonyi Anna: *A zenei nevelés sajátosságai az alternatív óvodapedagógiák gyakorlatában*, 1996, XLIX. évf. 6. sz. 186-188. o.

Nagy Balázsnné: *Zenei nevelés Willems-módszerrel*, 1996, XLIX. évf. 6. sz. 189-190. o.

Dr. Kríza Ildikó: *A nyári ünnepkör*, 1996, XLIX. évf. 6. sz. 197-198. o.

Szombathy Jánosnné: *IX. Országos Óvodai Zenei Tanácskozás Hódmezővásárhelyen*, 1996, XLIX. évf. 6. sz. 205. o.

Dr. Kríza Ildikó: *Népszokások mai szemmel*, 1996, XLIX. évf. 7. sz. 246-248. o.

Dr. Gáll Ferencnné: „*Mi a titkod, Kati néni?*” – Forrai Katalin 70 éves, 1996, XLIX. évf. 7. sz. 260. o.

Kanczler Gyulánné: *A környezeti és a zenei nevelés kapcsolata*, 1996, XLIX. évf. 8. sz. 292-295. o.

- Dr. Kríza Ildikó: *A névnapok köszöntése tegnap és ma*, 1996, XLIX. évf. 8. sz. 296-298. o.
- Nagy Balázsné Szarka Júlia: *Az Orff-módszer és a hétköznapi óvodája*, 1996, XLIX. évf. 9. sz. 324-326. o.
- Dr. Kríza Ildikó: *A téli ünnepkör*, 1996, XLIX. évf. 9. sz. 330-331. o.
- Dr. Kríza Ildikó: *Kiskarácsony – nagykarácsony*, 1996, XLIX. évf. 10. sz. 378-380. o.
- Fodorné Dr. Földi Rita: *Komplexitás az óvodai foglalkozásokon*, 1997, L. évf. 1. sz. 4-5. o.
- Kanczler Gyuláné, Bihariné Dr. Krekó Ilona: „Új év, új esztendő!”, 1997, L. évf. 1. sz. 6-9. o.
- Nagy Balázsné Szarka Júlia: *Óvoda és hangképzés*, 1997, L. évf. 3. sz. 76-78. o.
- Kőházi Judit: *Daloló kiscinkék*, 1997, L. évf. 3. sz. 78-80. o.
- Nagy Balázsné Szarka Júlia: *Az óvodai zenei nevelés iskola-előkészítő szerepe*, 1997, L. évf. 5. sz. 148-152. o.
- Zsidákovits Katalin: *Ének-zenei nevelés az alapprogram tükrében*, 1997, L. évf. 7. sz. 255-256. o.
- Nagy Jenőné: *Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel – hirdetés*, 1997, L. évf. 8. sz. 262. o.
- Szabó Lászlóné: *Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel (választható program)*, 1997, L. évf. 10. sz. 327. o.
- Zsoldos Z. Julianna: *Néphagyományörző nevelési program*, 1998, LI. évf. 1. sz. 17. o.
- Nagy Jenőné: „Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel” – *A választható program nevelésméleti gyökerei és gyakorlati elképzelései*, 1998, LI. évf. 5. sz. 148-150. o.
- Zeke Lászlóné: *Napról napra – Néphagyomány, természetes műveltség*, 1998, LI. évf. 5. sz. 151-152. o.
- Seregi Mária: *Szabad-e pünkösödölni?*, 1998, LI. évf. 5. sz. 164. o.
- Zeke Lászlóné: *Napról napra – könyvajánló*, 1998, LI. évf. 5. sz. 171. o.
- Faust Dezsőné: *Néphagyományörző óvodai program*, 1998, LI. évf. 6. sz. 188-191. o.
- Zsoldos Z. Julianna: *Az Országos Óvodai Ének-zenei Tanácskozás 1998. ajánlásai*, 1998, LI. évf. 6. sz. 204. o.
- Zsoldos Z. Julianna: *Néphagyományörző óvodai program Tanácskozás Gödöllőn*, 1998, LI. évf. 6. sz. 219. o.
- Nagy Balázsné Szarka Júlia: *Akadályozzák-e „tényezők” a zenei nevelést?*, 1998, LI. évf. 7. sz. 238-242. o.
- Béres Attila: *Sámándobtól a kalimbáig – hirdetés*, 1998, LI. évf. 7. sz. 280. o.
- Baldoni Könyvterjesztő: „Farsangi maszkabál” – *hirdetés*, 1998, LI. évf. 9. sz. 352. o.
- Róbert Gábor: *Az óvó-és tanítóképző főiskolák ének-zenetanári értekezletének állásfoglalása*, 1998, LI. évf. 10. sz. 373-374. o.

- Madarász Anita: *Falukarácsony*, 1998, LI. évf. 10. sz. 375. o.
- Barsi Ernő: *Népi hagyományaink az óvodában I.*, 1999, LII. évf. 1. sz. 8-10. o.
- Varga-Tóth Anikó, Varga-Tóth Csaba: *Orff nyomán*, 1999, LII. évf. 1. sz. 24. o.
- Barsi Ernő: *Népi hagyományaink az óvodában (II.)*, 1999, LII. évf. 2. sz. 46-47.o.
- Hovánszki Jánosné: *Indulj el egy úton... Az óvodai zenei nevelés egyik aspektusa*, 1999, LII. évf. 2. sz. 48-49. o.
- Surányiné Palkó Eleonóra: *Zenei nevelés igényesen*, 1999, LII. évf. 2. sz. 60. o.
- Dr. Barsi Ernő: *Népi hagyományaink az óvodában (III.)*, 1999, LII. évf. 3. sz. 84-85. o.
- Deák Ferenc: *Alternativitás és zenepedagógia – könyvismertetés*, 1999, LII. évf. 3. sz. 95.o.
- Deák Ferenc: *Néphagyományörzés az óvodában - könyvismertetés*, 1999, LII. évf. 3. sz. 96. o.
- Barsi Ernő: *Népi hagyományaink az óvodában IV.*, 1999, LII. évf. 4. sz. 120-121.o.
- Barsi Ernő: *Népi hagyományaink az óvodában (V.)*,1999, LII. évf. 5. sz.152-153.o.
- Hollóvári Andrea, Hornyákné Ulmer Teréz: *Az élő népi kultúra*, 1999, LII. évf. 5. sz. 159-160. o.
- Barsi Ernő: *Népi hagyományaink az óvodában VI.*, 1999, LII. évf. 6. sz. 186-187.o.
- Pályázati kiírás: „*Megőrizve megújítani*” *Az óvodai nevelés ének-zene módszertani pályázata*. 1999, LII. évf. 6. sz. 188. o.
- Kokas Klára: *Halak a tóban, Kísérletünk eredménye és módszerei*, 1999, LII. évf. 6. sz. 189-192. o.
- Deák Ferenc: *Könyv a tanítás művészetéről*, Kokas Klára: „*Öröm, bűvös égi szikra*”, 1999, LII. évf. 6. sz. 224. o.
- Barsi Ernő: *Népi hagyományaink az óvodában VII.*,1999,LII. évf.7. sz. 245-246. o.
- Németh Menyhértné: *Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel, Óvodapedagógusok Országos Szakmai Egyesülete az Óvodások Neveléséért*, 1999, LII. évf. 7 sz. 265. o.
- Szénásy Anna: *Zenei foglalkozás vak óvodásokkal*, 1999, LII. évf. 7. sz. 269-270.o.
- Nagy Balázsné Szarka Júlia: *Merjünk és mérjünk! Kutassunk az óvodai zenepedagógiában is!*, 1999, LII. évf. 8. sz. 294-298. o.
- Barsi Ernő: *Népi hagyományaink az óvodában VIII.*,1999, LII. évf. 9.sz.326-327.o.
- Mélykutiné Dietrich Helga, Nagy Balázsné, Róbert Gábor: *Megőrizve megújítani*, 1999, LII. évf. 10. sz. 368-369. o.
- Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ: *Bevezetés a hangok és zenei folyamatok világába – Kreatív zenei gyakorlatok: Tanfolyami felhívás*, 1999, LII. évf. 10. sz. 369. o.
- Barsi Ernő: *Népi hagyományaink az óvodában IX.*, 2000, LIII. évf. 3. sz. 81-82.o.

Komáromi Lajosné: *A játék természetes örömeivel*, 2000, LIII. évf. 3. sz. 87-89.o.

Szántainé Posztós Zsuzsanna, Rácsokné Hegedűs Lenke: „*Hallgasd a zenét!*”, 2000, LIII. évf. 4. sz. 125-128. o.

Román Ágnes: *Örömmel nevelni, énekelni*, 2000, LIII. évf. 6. sz. 242-243. o.

Dr. Gáll Ferencné: *Megszületett Katalinka, újjászületett Eszterlanc – könyvismertető*, 2000, LIII. évf. 6. sz. 257. o.

Mész Jánosné: „*Hozzon a gyermekeknek mindenki...*”, 2000, LIII. évf. 7. sz. 296-298. o.

Dr. Barsi Ernő: *Népi hagyományaink az óvodában X.*, 2000, LIII. évf. 8. sz. 331-332. o.

Szénásy Anna: *Hangok és mozdulatok útjain*, 2000, LIII. évf. 8. sz. 338- 342. o.

Nagyné Szarka Júlia: *Hallgassunk klasszikus zenét, avagy mertünk és mértünk*, 2000, LIII. évf. 9. sz. 366-367. o.

Róbert Gábor: *Megújulás előtt a Zenehallgatás az óvodában című kötet*, 2000, LIII. évf. 9. sz. 367. o.

Jambrikné Török Judit: *Boker tov (Jó reggelt!)*, 2000, LIII. évf. 9. sz. 382-384. o.

Nagyné Szarka Júlia: *Ami az Ó. N. novemberi számában megjelent „Zenehallgatás...” című cikkből kimaradt*, 2001, LIV. évf. 1. sz. 21. o.

Bartyik Anna: *A cigány gyerekek korai tehetséggondozása*, 2001, LIV. évf. 1. sz. 22-26. o.

Babik Ildikó: *Zenei játékok*, 2001, LIV. évf. 2. sz. 68-72. o.

Dr. Váginé Farkas Ildikó, Faust Dezsőné: *Megalakul a Néphagyományörző Óvodák Egyesülete*, 2001, LIV. évf. 3. sz. 104. o.

Róbert Gábor: *Óvó-és Tanítóképzők Országos Ének-zene Nevelési Találkozója és Énekfoglalkozási Versenye*, 2001, LIV. évf. 3. sz. 105-106. o.

Forrai Katalin: *Megemlékezés Derera Éváról*, 2001, LIV. évf. 3. sz. 106. o.

Burján Csilla: „*Az egész test egy teljes hangszer*”, 2001, LIV. évf. 3. sz. 107-109.o.

M. Dietrich Helga: *A zene, mint nyelv I.*, 2001, LIV. évf. 5. sz. 164-170. o.

M. Dietrich Helga: *A zene, mint nyelv II.*, 2001, LIV. évf. 6. sz. 208-214. o.

Demblovszkyné Szabó Judit: *Néphagyományörző Óvodák III. Szakmai Találkozója*, 2001, LIV. évf. 6. sz. 229. o.

Nagy Jenőné: *Nyílt levél Forrai Kati néninek*, 2001, LIV. évf. 8. sz. 305. o.

Papp Kornélia, Várnagyné Farsang Katalin: *Rege, rege, rejszom...*, 2001, LIV. évf. 9. sz. 343-347. o.

Petyus Krisztina: „*Kis gazdasszony vagyok én*”, 2002, LV. évf. 1. sz. 27-28. o.

Petyus Krisztina, Sasváriné Kocsis Ibolya: „*Kis gazdasszony vagyok én*” - *gyermekjáték összeállítás*, 2002, LV. évf. 1. sz. 29-31. o.

Néphagyományörző Óvodák Egyesülete: *Szakmai találkozó! – felhívás*, 2002, LV. évf. 2. sz. 46. o.

Túriné Csontos Erzsébet: *Művészeti nevelés a Kistáltos Óvodában, Szlovákia-Finnország-Ausztria-Magyarország projekt a Comenius I. támogatásával*, 2002, LV. évf. 3. sz. 101-103. o.

Szigethy Miklósné, Tóthné Gáspár Szilvia: „Komatálat hoztam” - *A tavaszi ünnepkör játéka*, 2002, LV. évf. 4. sz. 132-134. o.

Garamszegi Valéria: *Harmonikus fejlesztés zenével*, 2002, LV.évf.6. sz. 195-198.o.

Bencze Györgyné: *VII. Esztétikai Országos Tanácskozás*, 2002,LV.évf.7.sz. 254.o.

Hegedűs Miklósné: *Szüreti felvonulás*, 2002, LV. évf. 7. sz. 276. o.

Stöckert Károlyné: *Ünnepről és ünneplésről*, 2002, LV. évf. 8. sz. 300-304. o.

Csehné Varga Éva: *Hagyományörzők*, 2002, LV. évf. 8. sz. 310-311. o.

Stöckert Károlyné: *Óvodai ünnepélyek műsor nélkül?* , 2002, LV. évf. 9. sz. 332-333. o.

N. Szarka Júlia: *Zenei emlékeztető a „hang és lélek” tükrében*, 2002, LV. évf. 9. sz. 337-340. o.

Stöckert Károlyné: *Ünnep nélkül az óvodában?* , 2002, LV. évf. 10. sz. 370-372.o.

Szarka Júlia: *Ki tehet róla? Ki tehet érte?* , 2003, LVI. évf. 2. sz. 52. o.

Arany János: *Nem vagyunk otthon az égben*, 2003, LVI. évf. 2. sz. 52-57. o.

Katonáné Gunszt Andrea: *Az új farsang beköszöntött*, 2003, LVI. évf. 2. sz. 61-62.o.

N. Szarka Júlia: *Ki tehet róla? Ki tehet érte?* , 2003, LVI. évf. 4. sz. 126. o.

Fekete Anna: „Mindenik embernek a lelkében dal van” I. – *Gondolatok az éneklésről, az énektanításról és a magyar néphagyományról*, 2003, LVI. évf. 4. sz. 126-128. o.

Fekete Anna: „Mindenik embernek a lelkében dal van” II., 2003, LVI. évf. 5. sz. 159-160. o.

Anonym: „Zenélni öröm” – *pályázat*, 2003, LVI. évf. 6. sz. 192. o.

Fekete Anna: „Mindenik embernek a lelkében dal van...” III., 2003, LVI. évf. 6. sz. 204-208. o.

Turi Istvánné: „Hétszínvirág” *ének-zenei verseny Zuglóban*, 2003, LVI. évf. 6. sz. 211. o.

Hegedűsné Tóth Zsuzsanna: „Hang és lélek” – *hang és ének az óvodában*, 2003, LVI. évf. 6. sz. 218-219. o.

Anonym: *Egy kis hangszer és egy nagy világ*, 2003, LVI. évf. 6. sz. 222. o.

Kicsi Csilla: *Jubilál az „Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel” Óvodapedagógusok Országos Egyesülete*, 2003, LVI. évf. 7. sz. 278-279. o.

Nagyné Szarka Júlia, Hegedűsné Tóth Zsuzsanna: „Zenélni öröm” – *pályázat eredményhirdetése*, 2003, LVI. évf. 9. sz. 407-408. o.

- Nagyné Szarka Júlia, Hegedűsné Tóth Zsuzsanna: *Hogyan használjuk a ritmushangszereket?* 2003, LVI. évf. 9. sz. 408-409. o.
- Kövesi Gáborné: *Az óvodai zenei nevelés megújulási lehetőségei*, 2003, LVI. évf. 9. sz. 418-419. o.
- Bagdy Emőke: *Úton a zene és az ember lelke felé... vagy ahogyan egy zeneszerető pszichológus ezt megkísérli*, 2003, LVI. évf. 9. sz. 410-414. o.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna: *Mire képes-mire lenne képes a zene?* , 2003, LVI. évf. 10. sz. 441-442. o.
- Bercsényiné Lantos Györgyi: „Zenélni öröm”, 2003, LVI. évf. 10. sz. 445-447. o.
- Soósné Hűse Tünde: *Hangszerek gyerekek között*, 2004, LVII. évf. 1. sz. 18-19.o.
- Mede Éva: *Mese, játék – hangszerek*, 2004, LVII. évf. 2. sz. 52-53. o.
- Anonym: *Nemzeti Tankönyvkiadó-Zeneovi sorozat, Micsoda madarak járnak – hirdetés*, 2004, LVII. évf. 2. sz. 69. o.
- Kárász Andrea: *Varázslatos hangszerek*, 2004, LVII. évf. 3. sz. 97. o.
- Kokas Klára: *Erre leltük földnek nyomát*, 2004, LVII. évf. 4. sz. 126-128. o.
- Farkas Veronika, Szabadi Melinda: *Dalos rozmaringok*, 2004, LVII. évf. 4. sz. 131-132.o.
- Király Edit: *Pünkösdlő*, 2004, LVII. évf. 4. sz. 133-134. o.
- Kokas Klára: *Megmutattam az oroszlánt*, 2004, LVII. évf. 5. sz. 153-154. o.
- Szabó Bálintné: *Kis koncertek az óvodában*, 2004, LVII. évf. 5. sz. 159-160. o.
- Kicsi Csilla: *Torontói zenepedagógusok szakmai látogatása – „Óvodai nevelés a művészetek eszközeivel” Óvodapedagógusok Országos Egyesületénél*, 2004, LVII. évf. 5. sz. 163-164. o.
- Tuza Tibor: *Roma népismeret hónapról hónapra 1.* , 2004, LVII. évf. 7. sz. 231-233. o.
- Papp Lászlóné: *Lélekemelő konferencia a zenei nevelésről*, 2004, LVII. évf. 7. sz. 247-248. o.
- Tuza Tibor: *Roma népismeret hónapról hónapra 2.* , 2004, LVII. évf. 8. sz. 276-278.o.
- Dóka Pálné: *Mikrocsoportos zenei képességfejlesztés*, 2004, LVII. évf. 8. sz. 281.o.
- Novák Ferencné: *Falusi fonó*, 2004, LVII. évf. 8. sz. 285-287. o.
- Tuza Tibor: *Roma népismeret hónapról hónapra 3.* , 2004, LVII. évf. 9. sz. 313-316. o.
- Nagy Jenőné: *Kőrösi Nyári Akadémia – ének-zenei kurzus*, 2004, LVII. évf. 9. sz. 329-330.o.
- Tuza Tibor: *Roma népismeret hónapról hónapra 4.* , 2004, LVII. évf. 10. sz. 351-353. o.
- Tuza Tibor: *Roma népismeret hónapról hónapra 5.* , 2005, LVIII. évf.1. sz.14-17.o.
- Nagy Jenőné: *Forrai Katalintól búcsúzik az óvodapedagógus-társadalom*, 2005, LVIII. évf. 2. sz. 40-41. o.
- Dietrich Helga: „Vigyétek a fáklyát!”, 2005, LVIII. évf. 2. sz. 41-42. o.
- Tuza Tibor: *Roma népismeret hónapról hónapra 6.* ,2005, LVIII. évf. 2.sz. 59-62.o.

Róbert Gábor: *Forrai Katalinra emlékezve*, 2005, LVIII. évf. 3. sz. 89-91. o.

ELTE Tanító-és Óvóképző Főiskolai Kar, Óvó-és Tanítóképzők Egyesülete Zenei Szakmai Bizottsága: *Zenés megemlékezés Forrai Katalin tiszteletére – felhívás*, 2005, LVIII. évf. 3. sz. 91. o.

Tuza Tibor: *Roma népismeret hónapról hónapra 7.*, 2005, LVIII. évf. 3.sz.93-95.o.

Tuza Tibor: *Roma népismeret hónapról hónapra 8.*, 2005, LVIII. évf. 4. sz. 121-124. o.

Tuza Tibor: *Roma népismeret hónapról hónapra 9.*, 2005, LVIII. évf. 5. sz. 157-160. o.

Nagy Jenőné: *Forrai Katalin szellemi örökségének ápolása*, 2005, LVIII. évf. 5. sz. 168. o.

Tuza Tibor: *Roma népismeret hónapról hónapra 10.*, 2005, LVIII. évf. 6. sz. 196-198. o.

Kicsi Csilla: *Iffjú fáklyavivők*, 2005, LVIII. évf. 6. sz. 205. o.

Tóth Márta: *Az erkölcs törvényei a művészetével azonosak!*, 2005, LVIII. évf. 6. sz. 205-206. o.

Nyúlász Péter: *Zsubatta! Könyvismertetés*, 2005, LVIII. évf. 10. sz. 368. o.

Dr. Szarka Júlia: *Lindenbergné Kardos Erzsébet: Zeneterápia*, 2005, LVIII. évf. 10. sz. 369. o.

Kokas Klára: *Együtt egymásért, Zene az integrációs programok segítéséhez*, 2006, LIX. évf. 7. sz. 220. o.

Szarka Júlia: *Zenéljünk elkötelezetten – az óvodában is! I.*, 2006, LIX. évf. 7. sz. 221-226. o.

Szarka Júlia: *Zenéljünk elkötelezetten – az óvodában is! II.*, 2006, LIX. évf. 8. sz. 272-275.o

Dr. Szarka Júlia: *„Hozzon a gyermeknek mindenki, amit tud: játékot, zenét, örömet...” I.*, 2006, LIX. évf. 9. sz. 308-312. o.

Dr. Szarka Júlia: *„Hozzon a gyermeknek mindenki, amit tud: játékot, zenét, örömet...” II.*, 2006, LIX. évf. 10. sz. 344-346. o.

Berki Judit Julianna: *Népi játékok az óvoda életében I.*, 2006, LIX. évf. 10. sz. 357-361. o.

Szent-Gály Viola: *Az óvodai zenei nevelés módszertanáról I.*, 2007, LX. évf. 2. sz. 43-45. o.

Pernekiné Valentinyi Ildikó: *Néphagyomány és bábjáték*, 2007, LX. évf. 2. sz. 53-55. o.

Szent-Gály Viola: *Az óvodai zenei nevelés módszertanáról II.*, 2007, LX. évf. 3. sz. 76-79. o.

Psenák Istvánné: *Zenei nevelés az Angyalkert Óvodában*, 2007, LX.évf.5. sz.164.o.

Kiss Györgyné: *Nagy Jenőné Kiss Árpád-díjas*, 2007, LX. évf. 5. sz. 167-171. o.

Kissné Csizmadia Gyöngyi: *Muzsikál az óvoda*, 2007, LX. évf. 6. sz. 202. o.

Tözsér-Csanádi Gabriella: *Zeneterápia*, 2007, LX. évf. 7. sz. 233-238. o.

Dr. Szarka Júlia: *„Ősz szele zümmög...”... avagy fejlesszünk zenével!*, 2007, LX. évf. 8. sz. 266-270. o.

Balázs Gabriella: *Képességfejlesztés – a zenei nevelés transzferhatásai*, 2007, LX. évf. 9. sz. 298-301. o.

- Nagy Jenőné: *Kodály Zoltánra emlékezik a világ, 1882-1967*, 2007, LX. évf. 10. sz. 328-330. o.
- Dr. Szarka Júlia: „*Dirmeg-dörmög a medve...* ” ... *avagy zenei „mackóprojekt”*, 2007, LX. évf. 10. sz. 335-337. o.
- Papp Kornélia: „*Rózsa vagy, rózsza vagy, még annál is szebb vagy...* ”, 2008, LXI. évf. 2. sz. 83-84. o.
- Felső Piroska, Baricza Józsefné: *Márton-napi mulatság projektmódszerrel*, 2008, LXI. évf. 2. sz. 96-97. o.
- Néphagyományörző Óvodapedagógusok Egyesülete: *Meghívó a Néphagyományörzés Szellemében Nevelő Óvodapedagógusok Tizedik Szakmai Találkozására*, 2008, LXI. évf. 3. sz. 115. o.
- Czárán Eszter: *Világnak Virága – hirdetés*, 2008, LXI. évf. 3. sz. 115. o.
- Zenevár Óvoda nevelőtestülete: „*Legyen a zene mindenkié!*”, 2008, LXI. évf. 3. sz. 119. o.
- Schönberger Erzsébet: *Húsvét egy bajorországi óvodában*, 2008, LXI. évf. 3. sz. 134-136.o.
- Körmöci Katalin: *Interjú a Kolompos Együttessel – A néphagyomány, a tánc, és a zene szeretete*, 2008, LXI. évf. 4. sz. 152-153.o.
- Szentgáli Éva: *Én elmentem a vásárba fél pénzzel... avagy hagyományörzés a zuglói Bóbita óvodában*, 2008, LXI. évf. 4. sz. 159-160. o.
- Schönbergerné Szarvas Erzsébet: *Anyák napja egy bajor óvodában*, 2008, LXI. évf. 4. sz. 167-168. o.
- Körmöci Katalin: *Jeles napok: november*, 2008, LXI. évf. 8. sz. 296. o.
- Wirkerné Vasvári Éva: *Ének-zene-tánc-néptánc az óvodában*, 2008, LXI. évf. 8. sz. 288-290. o.
- Schönbergerné Szarvas Erzsébet: *Szent Márton-napi megemlékezés*, 2008, LXI. évf. 9. sz. 351-353. o.
- Körmöci Katalin: *Meghívó A II. Kisgyermekkori Zenei Nevelés Nemzetközi Szimpóziumára és Forrai Katalin tiszteletére rendezett IV. emlékülésre*, 2008, LXI. évf. 9. sz. 353. o.
- Kissné Csizmadia Gyöngyi: „*Elmúlt a nyár, itt az ősz...* ” – *Hagyományápoló délelőtt az óvodában*, 2008, LXI. évf. 10. sz. 379-380. o.
- Schönbergerné Szarvas Erzsébet: *Az év utolsó hónapja a bajor óvodákban*, 2008, LXI. évf. 10. sz. 385-388. o.
- Schönbergerné Szarvas Erzsébet: *Hangosmese*, 2009, LXII. évf. 1. sz. 33-34. o.
- Bérdi Ágnes: *A tehetség megnyilvánulása egy ötéves kislány zenei tevékenységeiben*, 2009, LXII. évf. 1. sz. 10-12. o.

- Kolos Emőke: *A kender útján – Néphagyományőrző óvónők találkozója a Skanzenben*, 2009, LXII. évf. 3. sz. 81-82. o.
- Schönbergerné Szarvas Erzsébet: *Farsang*, 2009, LXII. évf. 3. sz. 94-95. o.
- A táplánszentkereszti Hét Kastély Kertje Művészeti Bázisóvoda nevelőtestülete: *Forrai Katalin Emlékmúzeumot avattunk*, 2009, LXII. évf. 4. sz. 127-128. o.
- Antal Lundström Ilona: *A „Látható hangok” oktatócsomag bemutatása*, 2009, LXII. évf. 6. sz. 184-187. o.
- Nagy Jenőné: *II. Nemzetközi kisgyermekkorai zenei nevelés szimpóziuma* – Budapest, 2009, LXII. évf. 6. sz. 204. o.
- Dr. Faragóné Bankus Judit: *Törzsök Béla bácsira emlékezünk*, 2009, LXII. évf. 7. sz. 246.o.
- Antal Lundström Ilona: *A „Látható hangok” oktatócsomag bemutatása II. rész*, 2009, LXII. évf. 8. sz. 278-281. o.
- Körmöci Katalin: *Jeles napok – November, December*, 2009, LXII. évf.9.sz.309. o.
- Dallos Krisztina: *„Még mindig 80”*, 2009, LXII. évf. 10. sz. 393. o.
- Körmöci Katalin: *Jeles napok*, 2010, LXIII. évf. 1. sz. 25. o.
- Körmöci Katalin: *Jeles napok*, 2010, LXIII. évf. 2. sz. 13. o.
- Pivókné Gajdár Klára: *Ünnepek másként az esztergomi Szentgyörgymezei Óvoda „Cicacsoportjában”*, 2010, LXIII. évf. 2. sz. 14. o.
- Anonym: *Meghívó A Néphagyományőrzés Szellemében Nevelő Óvodapedagógusok Szakmai Találkozására*, 2010, LXIII. évf. 3. sz. 31. o.
- Körmöci Katalin: *Jeles napok*, 2010, LXIII. évf. 4. sz. 28-30. o.
- Pivókné Gajdár Klára: *„Mi van ma, mi van ma? Édesanyák napja”*, 2010, LXIII. évf. 4. sz. 31. o.
- Körmöci Katalin: *Jeles napok*, 2010, LXIII. évf. 5. sz. 31. o.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna: *Adaptivitás az óvodai zenei nevelésben*, 2010, LXIII. évf. 5. sz. 9-12. o.
- Hegedűsné Tóth Zsuzsanna: *Kodály nevelési elveinek megőrzése a 21. században – Konferencia a megújulás útján*, 2010, LXIII. évf. 6. sz. 16-17. o.
- Máté Csabáné, Zákány Gyuláné: *Hagyományt teremtettünk*, 2010, LXIII. évf. 7. sz. 15. o.
- Körmöci Katalin: *Jeles napok*, 2010, LXIII. évf. 9. sz. 20. o., 21-22. o.
- Pivókné Gajdár Klára: *Adventi műsor*, 2010, LXIII. évf. 9. sz. 23-24. o.
- Békési-Szabó Zsuzsanna: *Kindermusik – Nemzetközi zenei nevelés*, 2010, LXIII. évf. 10. sz. 21-22. o.
- Vercsek Judit: *Márton napi ünnep*, 2010, LXIII. évf. 10. sz. 23. o.

Szarka Júlia: „Új esztendő vígságszerző, most kezd újulni, Újulása víg örömet kezd hirdetni.”, 2011, LXIV. évf. 1. sz. 2-4. o.

Hegedűsné Tóth Zsuzsanna: *Miért énekeljünk, zenéljünk nap mint nap? A zene hatása a kisgyermek fejlődésére*, 2011, LXIV. évf. 3. sz. 8-9. o.

Sebestyénne Zakor Katalin, Kalász Lászlóné: *A „Zenével-táncsal az óvodában” tehetségfejlesztő műhely tapasztalatai*, 2011, 3. sz. 10-11. o.

Lakiné Kóczián Gyöngyi: „Madarak voltunk...” Pécs, 2010 Európa kulturális fővárosa hivatalos programja, 2011, LXIV. évf. 5-6. sz. 36-37. o.

Dóka Krisztina: *Hagyományápolás egészséges életmód és a környezetvédelem*, 2011, LXIV. évf. 5-6. sz. 38-40. o.

Körmöci Katalin: *Jeles napok –November- Szent András hava*, 2011, LXIV. évf. 9. sz. 22. o.

Anonym: *A TAN-Könyvesbolt kínálatából, Hovánszki Jánosné: Zenei nevelés az óvodában*, 2011, LXIV. évf. 9. sz. 31. o.

Körmöci Katalin: *December-Karácsony hava*, 2011, LXIV. évf. 10. sz. 2. o.

Havasiné Andrasek Magdolna: *Hagyományápolás-ünnepvárás óvodánkban*, 2011, LXIV. évf. 10. sz. 16. o.

Körmöci Katalin: *Jeles napok az időjósulásban, Január*, 2012, LXV. évf. 1. sz. 3. o.

Körmöci Katalin: *Február – időjósulás, Böjtelő hava*, 2012, LXV. évf. 2. sz. 2. o.

Freiné Héjjas Ildikó: *Itt a farsang, áll a bál...*, 2012, LXV. évf. 2. sz. 20-21. o.

Körmöci Katalin: *Jeles napjaink márciusban*, 2012, LXV. évf. 3. sz. 2. o.

Szabóné Bálint Erika, Devecseri Marietta: „Így ünnepeltünk mi...”, 2012, LXV. évf. 3sz.5. o.

Farkas Mariann: „Magyar zászló köszöntelek!”, 2012, LXV. évf. 3. sz. 6. o.

Körmöci Katalin: *Április, Szent György hava*, 2012, LXV. évf. 4. sz. 2. o.

Körmöci Katalin: *Húsvét ünnepe*, 2012, LXV. évf. 4. sz. 3-4. o.

Merena Lászlóné: *A „Mi májusfánk”!*, 2012, LXV. évf. 4. sz. 10. o.

Harasztiné Bata Zsuzsanna: *Csillagok üzenete – Muzsika szárnyain, Interjú a Csillaghír Együttessel*, 2012, LXV. évf. 4. sz. 30-31. o.

Körmöci Katalin: *Május, Pünkösöd hava*, 2012, LXV. évf. 5. sz. 2. o.

Pechtol Csilla: *Zenei képességfejlesztés játékos formában – heti rendszerességgel Vecsésen, a Czövek Olivér Református Óvodában*, 2012, LXV. évf. 5. sz. 27-29. o.

Simonné Szolga Márta: *Kokas-pedagógia, Személyiségfejlesztés zenével*, 2012, LXV. évf. 5. sz. 30. o.

Anonym: *Muzsikás Péter hangszerbemutatója az Óbudai Mesevilág Óvodában*, 2012, LXV. évf. 5. sz. 31. o.

Körmöci Katalin: *Jeles napok az időjósulásban, Június, Július*, 2012, LXV. évf. 6. sz. 3. o.

Körmöci Katalin: *Jeles napok az időjósulásban, Szeptember-Szent Mihály hava*, 2012, LXV. évf. 7. sz. 2-3. o.

Pivókné Gajdár Klára: *Őszi tématerv*, 2012, LXV. évf. 7. sz. 7. o.

Pivókné Gajdár Klára: *Őszi ünnepkör – Mihály-napi vásár óvodánkban*, 2012, LXV. évf. 7. sz. 8-9. o.

Kalló Jánosné: *Nagymamáink játéakai – „Hangszerek” készítése*, 2012, LXV. évf. 7. sz. 26-27. o.

Körmöci Katalin: *Jeles napok az időjósulásban, „Október – Mindszent hava”*, 2012, LXV. évf. 8. sz. 2-3. o.

Fülemenné Lazányi Anikó: *Bővülő hagyományaink*, 2012, LXV. évf. 8. sz. 10. o.

Pivókné Gajdár Klára: *Néphagyományéltető őszi ünnepkörünk novemberi eseménye a Márton-nap*, 2012, LXV. évf. 8. sz. 23-24. o.

Pechtol Csilla: *Zenés mesék*, 2012, LXV. évf. 8. sz. 27-28. o.

Körmöci Katalin: *Jeles napok az időjósulásban, November – Mindszent hava*, 2012, LXV. évf. 9. sz. 2-3.o.

Tarr Adrienn: *A kulturális másság megnyilvánulása és kezelése az óvodai életben*, 2012, LXV. évf. 9. sz. 16-18. o.

Pechtol Csilla: *Őszi zeneovis foglalkozás*, 2012, LXV. évf. 9. sz. 28-29. o.

Freiné Héjjas Ildikó: *Márton-nap*, 2012, LXV. évf. 9. sz. 30-31. o.

Körmöci Katalin: *Jeles napok*, 2012, LXV. évf. 10. sz. 2-3. o.

Hétfvári Andrea: *Karácsonyi ének*, 2012, LXV. évf. 10. sz. 9. o.

Hornyák Anna, Zsélyiné Bednár Szilvi: *„Farsang, farsang, de szép idő...” – Egy megvalósult projekt*, 2013, LXVI. évf. 2. sz. 32-34. o.

Körmöci Katalin: *Kellemes húsvéti ünnepeket kívánunk!*, 2013. LXVI. évf. 3. sz. 25-28.o.

Polgár Edit: *Népi gyermekjátékok-táncok az óvodában*, 2013. LXVI. évf. 5. sz. 20-21. o.

Körmöci Katalin: *Világnapok, jeles napok*, 2013, LXVI. évf. 7. sz. 3. o.

Körmöci Katalin: *Jeles napok*, 2013, LXVI. évf. 8. sz. 3. o.

Vajdáné Kutas Csilla, Bödös Eszter: *Szüreti mulatság a „DAMIBAN”*, 2013, LXVI. évf. 8. sz. 29-31. o.

Pivókné Gajdár Klára: *Zeneországba varázsolt Dorogon, a Petőfi Óvodában Mészáros Rita*, 2013, LXVI. évf. 8. sz. 31-32. o.

Körmöci Katalin: *Jeles napok*, 2013, LXVI. évf. 9. sz. 5-6. o.

Csányi Andrea: *Zeneterápia egy győri óvodában*, 2013, LXVI. évf. 9. sz. 28-29.o.

- Körmöci Katalin: *Jeles napok*, 2013, LXVI. évf. 10. sz. 2-3. o.
- Körmöci Katalin, Perlai Rezsőné, Pivókné Gajdár Klára: *Karácsonyi ünnepkör című óvodapedagógiai kézikönyv bemutatása, a közelgő ünnep aktualitására való tekintettel*, 2013, LXVI. évf. 10. sz. 3-4. o.
- Győrfi Adrienn: *Adventi ünnepkör*, 2013, LXVI. évf. 10. sz. 5-8. o.
- Bóvári Ágnes: *Luca-napi néphagyományok ápolása*, 2013, LXVI. évf. 10. sz. 10-11. o.
- Komjáti Orsolya: *Zeneszeretet a harmonikus életünkért..., Interjú dr. Baka Oszkárral*, 2013, LXVI. évf. 10. sz. 16-17. o.
- Körmöci Katalin: *Jeles napok és az időjárás*, 2014, LXVII. évf. 1. sz. 2-3. o.
- Pivókné Gajdár Klára: *Újévköszöntő szokások története*, 2014, LXVII. évf. 1. sz. 5-6. o.
- Körmöci Katalin: *Február – jégbontó hava*, 2014, LXVII. évf. 2. sz. 3-4. o.
- Körmöci Katalin: *A farsangi hagyománykör*, 2014, LXVII. évf. 2. sz. 5. o.
- Salgótarjáni Gyermekkert Tagóvoda: *Farsangi kellékek az óvodában*, 2014, LXVII. évf. 2. sz. 6-7. o.
- Körmöci Katalin: *Március – kikelet hava*, 2014, LXVII. évf. 3. sz. 2-3. o.
- Dr. Doszpoth Gabriella: *Zeneöröm kisgyermekeknek, A Kokas-módszer komplex személyiségfejlesztő lehetőségei az óvodába és a korai életszakaszban*, 2014, LXVII. évf. 3. sz. 18-19. o.
- Házi Melinda: *A muzsika színei*, 2014, LXVII. évf. 3. sz. 27. o.
- Körmöci Katalin: *Április – szelek hava*, 2014, LXVII. évf. 4. sz. 2. o.
- Körmöci Katalin: *Május – fergeteg hava*, 2014, LXVII. évf. 5. sz. 2-3. o.
- Körmöci Katalin: *Jeles napok 2014. június 9. – szeptember 4-ig*, 2014, LXVII. évf. 6. sz. 2. o.
- Bauer Edit, Nyeste Mónika: *A gyermeki kreativitás kibontakoztatásának lehetőségei óvodáskorban énekel, táncol, zenével*, 2014, LXVII. évf. 6. sz. 15-17. o.
- Körmöci Katalin: *Szeptember – Földanya hava*, 2014, LXVII. évf. 7. sz. 2-3. o.
- Kovács Péter: *A művészetek szerepe, a művészeti nevelés az óvodában*, 2014, LXVII. évf. 7. sz. 7-8. o.
- Körmöci Katalin: *Október, Mindszent hava – őszi – magvető hava*, 2014, LXVII. évf. 8. sz. 2-3. o.
- Freiné Héjjas Ildikó: *Katalinka szállj el...*, 2014, LXVII. évf. 8. sz. 8. o.
- Labáth Ferencné: *Múlt, jelen, jövő a novemberi, decemberi nemzeti napok, nemzetközi napok és világnapok tükrében*, 2014, LXVII. évf. 9. sz. 2-3. o.
- Faust Dezsőné: *Gondolatok a néphagyományörzésről egy óvodai konferencia után*, 2014, LXVII. évf. 9. sz. 28-29. o.

Labáth Ferencné: *Boldogságos ünnepet!*, 2014, LXVII. évf. 10. sz. 2-5. o.

Dr. H. Tóth István: *A tél évszak és a népi kultúra az óvodai nevelésben*, 2014, LXVII. évf. 10. sz. 6-8. o.

Jordanovné Bicskei Nóra: „*Legyen a zene mindenkié*”, *Zenei projekthét 2014. október 6-10.*, 2014, LXVII. évf. 10. sz. 23-24. o.

Dr. Pap János: *Hangóvoda – hang – játék*, 2014, LXVII. évf. 10. sz. 21-22. o.

Labáth Ferencné: *Jégen járó január*, 2015, LXVIII. évf. 1. sz. 3-6. o.

Dr. Pap János: *Hangóvoda – hang – játék (2. rész)*, 2015, LXVIII. évf. 1. sz. 17-18. o.

Ócsai Bíró Viktória: *Száll az ének szájáról szájra, az óvodásokat megtalálja!*, 2015, LXVIII. évf. 1. sz. 18-19. o.

Dietrich Helga: *Már –és még – Forrai Katalinra emlékezünk*, 2015, LXVIII. évf. 1. sz. 29-30. o.

Labáth Ferencné: *Fagyot fújó február*, 2015, LXVIII. évf. 2. sz. 3-6. o.

Molnár Imréné: „*Kibújás vagy bebújás?*”, 2015, LXVIII. évf. 2. sz. 7-8. o.

Labáth Ferencné: *Rügymozdító március*, 2015, LXVIII. évf. 3. sz. 2-4. o.

Dr. H. Tóth István: *A tavasz évszak és a népi kultúra az óvodai nevelésben*, 2015, LXVIII. évf. 3. sz. 5-7. o.

Pusztainé Vaczula Márta: *Március 15. – Búcsú a huszároktól*, 2015, LXVIII. évf. 3. sz. 13. o.

Hornyák Anna: „*Ej ki kiske kiske...*”, 2015, LXVIII. évf. 3. sz. 14-15. o.

Labáth Ferencné: *Április, fűttyös, fűs*, 2015, LXVIII. évf. 4. sz. 2-4. o.

Körmöci Katalin, Györfi Adrienn: *Jeles napok az óvodában*, 2015, LXVIII. évf. 4. sz. 6-7. o.

Kalló Jánosné: *Hagyományörzés „két” nyelven...*, 2015, LXVIII. évf. 4. sz. 23. o.

Labáth Ferencné: *Virághabos víg május*, 2015, LXVIII. évf. 5. sz. 2-5. o.

Dr. H. Tóth István: *A nyár évszak és a népi kultúra az óvodai nevelésben*, 2015, LXVIII. évf. 5. sz. 7-10. o.

Labáth Ferencné: *Kalászkonyító június*, 2015, LXVIII. évf. 6. sz. 16-18. o.

Hornyák Anna: *Álmomban hol jártam?*, 2015, LXVIII. évf. 6. sz. 20. o.

Kun Erzsébet: *Így tedd rá! – a játékban, táncban, dalban gazdag mindennapokért!*, 2015, LXVIII. évf. 7. sz. 16. o.

Dr. H. Tóth István: *Az ősz évszak és a népi kultúra az óvodai nevelésben*, 2015, LXVIII. évf. 7. sz. 17-20. o.

Labáth Ferencné: *Szőlőszagú Szeptember*, 2015, LXVIII. évf. 7. sz. 21-22. o.

Labáth Ferencné: *Levelet osztó október*, 2015, LXVIII. évf. 8. sz. 14-16. o.

Körmöci Katalin: *Balaton Katalin, Gunszt Andrea, Hortobágyi Ivett: Ünnepek a néphagyományban – Kiadványajánló*, 2015, LXVIII. évf. 8. sz. 32. o.

Körmöci Katalin: *Ingyenes továbbképzések országszerte – beszélgetés Balaton Katalinnal, az Így tedd rá! programról*, 2015, LXVIII. évf. 10. sz. 15. o.

Gere Lajosné: *Zenére hangolva a „Daloló fecskék” szárnyán*, 2015, LXVIII. évf. 10. sz. 22-25. o.

Karakas Józsefné: *Svéd vendégek a Vésztői Négyszínvirág Óvoda és Bölcsődében*, 2015, LXVIII. évf. 10. sz. 26. o.

Nyilatkozat

Én, **Tóth-Pajor Szabolcsné**, teljes felelősségem tudatában kijelentem, hogy a benyújtott TDK-pályamunka a szerzői jog nemzetközi normáinak tiszteletben tartásával készült.